
SKIRTA:
LR ŪKIO MINISTERIJAI

ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų
administravimo Lietuvoje analizės
parengimas ir VĮ Ignalinos AE eksploatavimo
nutraukimo fondo panaudojimo kontrolės
mechanizmo sukūrimo

STUDIJA

Vilnius, 2006 m. lapkričio mėn.

Turinys

Turinys	2
Naudojami sutrumpinimai.....	3
Įvadas	4
1. ES paramos priemonių įgyvendinimo patirtis ir ES struktūrinių bei Sanglaudos fondų lėšų įsisavinimo efektyvumas 2004-2006 metais	6
1.1. Pasirengimo stoti į ES programų įgyvendinimo patirtis	6
1.2. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų paramos intervencijos sritys bei įgyvendinimo mechanizmai.....	8
1.3. Trumpas ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų apibūdinimas	11
1.4. ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo lėšų įsisavinimas.....	13
2. ES struktūrinių ir Sanglaudos lėšų administravimo ir kontrolės mechanizmų analizė	18
2.1. ES struktūrinių fondų valdymo institucinė sistema.....	18
2.2. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės sistemos organizavimas.....	24
2.2.1. Projektų atranka	25
2.2.2. Kontrolės ir audito sistemos organizavimas.....	26
2.2.3. Lėšų gavimas ir paskirstymas	27
2.2.4. Visuomenės informavimo ir viešumo priemonės.....	28
2.2.5. Duomenų apie ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų panaudojimą rinkimas ir perdavimas elektroninio ryšio priemonėmis.....	29
2.2.6. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo ir kontrolės mechanizmo Lietuvoje procedūrų apibendrinimas.....	30
3. VĮ Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo veiklos bei lėšų administravimo analizė	37
3.1. Lietuvos įsipareigojimo nutraukti Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimą teisinis reglamentavimas	37
3.2. Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo veikla	38
3.2.1. Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo veiklos reglamentavimas	38
3.2.2. Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimas.....	39
3.2.3. Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų valdymo organizavimas.....	42
4. Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimo kontrolės mechanizmo modelis.....	47
5. Pasiūlymai teisės aktams, reikalingų Fondo lėšų panaudojimo kontrolės mechanizmui sukurti.....	53
Literatūros ir duomenų šaltiniai.....	57
Priedai.....	58

Naudojami sutrumpinimai

AM - Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija
APVA - Aplinkos projektų valdymo agentūra
BPD - Lietuvos 2004-2006 m. bendrasis programavimo dokumentas
CPVA - Centrinė projektų valdymo agentūra
EK – Europos Komisija
ERPB – Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas
ES – Europos Sąjunga
ESFA – Europos socialinio fondo agentūra
FM – Lietuvos Respublikos finansų ministerija
FNTT - Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos
Fondas – Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondas
Fondo įstatymas – Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo 2001-07-12 įstatymas Nr. IX-466
IAE arba Ignalinos AE– Ignalinos atominė elektrinė
Ignalinos AE ENT – Ignalinos atominės elektrinės Eksploatacijos nutraukimo tarnyba
INVEGA - UAB „Investicijų ir verslo garantijos“
ISO – Tarptautinė standartizacijos organizacija
ISPA - Pasirengimo narystei struktūrinės politikos programa
IVPK - Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
LVPA - Lietuvos verslo plėtros agentūra
LRV - Lietuvos Respublikos Vyriausybė
Programa – valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo ir antrojo blokų eksploataavimo nutraukimo programa
RATA – Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūra
SADM - Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SAM - Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija
SAPARD - Specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programa
SF – ES struktūriniai fondai
SFMIS - ES struktūrinių fondų informacinės valdymo ir priežiūros sistemos
SM - Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija
SVV – smulkus ir vidutinis verslas
ŠM - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
TID - Transporto investicijų direkcija
TIENRF - Tarptautinis Ignalinos eksploataavimo nutraukimo rėmimo fondas
ŪM – Lietuvos Respublikos ūkio ministerija
VRM – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

Įvadas

Įstojusi į Europos Sąjungą 2004 m. gegužės mėn. Lietuva ne tik įsiliejo į bendrąją Europos rinką, tačiau taip pat ir prisijungė prie įgyvendinimo vienos iš bendrųjų Europos Sąjungos (toliau vadinama – ES) politikos dalių – struktūrinės politikos, kurios tikslas – finansinėmis priemonėmis mažinti ES regionų ekonominės ir socialinės plėtros skirtumus ir gerinti atsilikusių regionų konkurencingumą, įgyvendinimo bei įgijo teisę gauti ES finansinę paramą. Pagrindinis šios politikos įgyvendinimo įrankis yra ES struktūrinių fondų lėšos, kurios skirstomos vadovaujantis programų finansavimo nuostatais. Struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo lėšos suteikė didelį postūmį Lietuvos ūkiui ir dar labiau sustiprino šalies ūkio konkurencinį pranašumą.

Teikdama negražintiną finansinę paramą valstybės narės socialinei ir ekonominei plėtrai, ES kelia didelius reikalavimus paramos lėšų administravimui ir kontrolei. Viena vertus, tai atitinkamos paramos administravimo struktūros/sistemos sukūrimas, o antra – tinkamos jose dirbančių žmonių kvalifikacijos užtikrinimas tam, kad būtų tinkamai atliktos jiems priskirtos funkcijos. Neįsisavintos programos lėšos turi būti gražinamos į ES biudžetą, o persikirstyti neįsisavintas lėšas kitoms ES politikoms nėra galimybės.

Siekiant tinkamai administruoti Lietuvai skirtą ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų paramą, būtina užtikrinti nuoseklų ir skaidrų įprastų, su paramos administravimu susijusių procedūrų įgyvendinimą. Tam būtini ES efektyvūs struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės mechanizmai.

Stodama į ES, Lietuva prisiėmė ir ypač svarbų tarptautinį įsipareigojimą – nutraukti Ignalinos atominės elektrinės (toliau vadinama – IAE) eksploatavimą¹. Sklandus ir saugus IAE eksploatavimo nutraukimas – šiuo metu yra viena didžiausių struktūrinių ir finansinių projektų, įgyvendinamų Lietuvoje. Specialistų vertinimais, IAE uždarymas vienaip ar kitaip neigiamai paveiks visų šalies ūkio subjektų ir gyventojų veiklą ir interesus, todėl labai svarbu laiku ir kompleksiskai numatyti ir vykdyti visas ne tik IAE uždarymo, bet ir uždarymo pasekmėms kompensuoti reikalingas priemones.

Nors pagrindinę finansinę paramą IAE uždarymui teikia ES, Lietuva taip pat įsipareigojo naudoti ir savo lėšas. Didžiąją dalį Lietuvos įnašo sudaro lėšos iš VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo (toliau vadinama – Fondas). Fondo valdymo pagrindinis uždavinys yra ne tik užtikrinti būtinas Fondo pajamas, tačiau pirmiausia - užtikrinti esamų išteklių panaudojimo efektyvumą ir rezultatyvumą, siekiant įgyvendinti IAE eksploatavimo nutraukimo programoje numatytus tikslus.

2005 metais atlikus Valstybės kontrolės auditą², buvo išsakytos pastabos Fondo veiklos organizavimui, pripažįstant Fondo lėšų administravimo mechanizmą kaip nepakankamai efektyvų. Atsižvelgiant į minėtas pastabas 2006 metais buvo patvirtinta nauja Fondo įstatymo redakcija³, kurioje pakeistas Fondo valdytojas bei įvesta nauja – „Fondo administratoriaus“ sąvoka. Naujoji Fondo įstatymo redakcija įpareigojo LR Vyriausybę iki 2007 m. sausio 1 d. paskirti Fondo administratorių bei patvirtinti naujus Fondo nuostatus, nustatančius Fondo lėšų skyrimo, administravimo, laikymo ir naudojimo tvarką.

---

¹ Branduolinės energetikos objekto eksploatavimo nutraukimas – teisinių, organizacinių ir techninių priemonių įgyvendinimas siekiant sutvarkyti branduolinės energetikos objektą, kai nusprendžiama, kad objektas niekada nebebus naudojamas pagal savo pagrindinę paskirtį.

² Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. 2020-9-88 „Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų naudojimas“, patvirtinta 2005 m. liepos 19 d.

³ 2006 m. birželio 22 d. LR VĮ IAE eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymo pakeitimo įstatymas, Nr. X-710.

Darbo tikslas

Darbo tikslas – apžvelgti ir apibendrinti ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės mechanizmus, siekiant nustatyti šių fondų lėšų administravimo ir panaudojimo kontrolės mechanizmų ypatumus ir bendrus bruožus, siekiant kokybiškai įvertinti jų efektyvumą bei pateikti rekomendacijas dėl VI Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimo kontrolės mechanizmo ir jam sukurti reikiamų teisės aktų parengimo.

Darbo metodika

Atliekant ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės mechanizmų analizę vadovautasi Europos Komisijos rekomenduojama metodologija⁴: buvo naudojamas kiekybinis ir kokybinis analizės būdai, apimantys įvairių pirminių ir antrinių šaltinių analizę, atvejo studijas, interviu su svarbiausiomis suinteresuotomis grupėmis (vadovaujanti institucija, tarpinės institucijos, įgyvendinančios institucijos, padaliniai regionuose, paramos gavėjai) bei įvairius politikos analizės metodus (turinio analizė, atvejo analizė, stiprybių/silpnųjų bei galimybių/grėsmių analizė (SSGG)).

Atliekant ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės mechanizmų analizę buvo analizuojami trys makro-veiksniai, turintys didžiausią įtaką ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų programų įgyvendinimui⁵:

1. **Veikėjai** – institucijos ir žmogiškieji ištekliai, įtraukti į ES Struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės sistemą Lietuvoje;
2. **Kontekstas** – politinis, institucinis, administracinis kontekstas, kuriame veikia šie veikėjai. Taip pat skirtingi ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų intervencijos tipai (skirtingi fondai, skirtingi projektų tipai, skirtingi naudos gavėjai).
3. **Taisyklės ir procedūros** – teisinis proceso reglamentavimas ir jo praktinis įgyvendinimas.

---

⁴ European Commission. Indicators for Monitoring and Evaluation: An indicative methodology. Working paper 3.

European Commission. The Mid Term Evaluation of Structural Fund Interventions. Working paper 8.

Tavistock Institute, Evaluating Socio Economic Development, The GUIDE (2003, December).

⁵ ŪIR in association with LRDP and IDOM study for European Commission (2003). A Study on the Efficiency of the Implementation Methods for Structural Funds.

1. ES paramos priemonių įgyvendinimo patirtis ir ES struktūrinių bei Sanglaudos fondų lėšų įsisavinimo efektyvumas 2004–2006 metais

Remiantis darbo technine užduotimi, šiame skyriuje atlikta ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės mechanizmų analizė (nustatyti šių fondų lėšų administravimo ir panaudojimo kontrolės mechanizmų ypatumai ir bendri bruožai).

1.1. Pasirengimo stoti į ES programų įgyvendinimo patirtis

Didelę reikšmę kuriant ir stiprinant administracinius gebėjimus, būtinus ES struktūrinių fondų paramai administruoti, turėjo pasirengimo stoti į ES programų įgyvendinimo metu sukaupta patirtis.

Lietuva, kaip šalis kandidatė, ES paramą gavo iš PHARE programos, Lietuvoje veikiančios jau nuo 1991 metų, bei iš ISPA⁶ ir SAPARD⁷ pasirengimo narystei programų, kurios buvo pradėtos įgyvendinti 2000 metais. 2000-2003 metų laikotarpiu Lietuvai **pagal pasirengimui narystei ES programas skirta 582,5 mln. eurų. Asignavimų iš ES biudžeto pasiskirstymas pagal 2000-2003 m. paramos pasirengimui narystei programas ir jų dydis pateikiamas 1 priede.**

PHARE programa daugiausia orientuota į institucijų stiprinimo priemones, siekiant užtikrinti sėkmingą ES *acquis* perkėlimą ir gebėjimus jį taikyti. Tačiau programoje nuo 2000 m. taip pat buvo įvestas ir ekonominės ir socialinės sanglaudos komponentas, remiantis investicijas į ekonominę socialinę plėtrą ir bandomuosius projektus. Šis PHARE komponentas padėjo Lietuvai įgyti patirties, būtiną būsima ERPF ir ESF fondų paramai administruoti ir įgyvendinti.

PHARE programos administravimas buvo vykdomas *projektų pagrindu*. Metinės skiriamos sumos nustatomos finansiniuose memorandumuose. 2000 m. Lietuvai pagal PHARE programą buvo skirta 52,07 mln. eurų, iš jų 14 mln. eurų – ekonominės ir socialinės sanglaudos komponentui. Panaši suma skirta ir 2001 m., o 2002 m. ir 2003 m. – apytikriai po 60 mln. eurų. Papildomai lėšų skiriama PHARE tarpvalstybinio bendradarbiavimo programai, tapusiai INTERREG prototipu ir paruošusiai dirvą visai tarpvalstybinių projektų serijai bei sustiprinusiai vietos ir regioninių partnerių gebėjimus juos įgyvendinti.

Vertinama, jog Lietuva PHARE paramos lėšas įsisavino sėkmingai: pagal paramos lėšomis finansuojamų sutarčių sudarymą buvo pasiektas vienas geriausių rodiklių tarp šalių kandidačių. Programa išsiskyrė plačia apimtimi bei palyginti nedidelėmis investicijų sumomis, kas silpnino programos poveikį bei pareikalavo daug dėmesio programos administraciniams bei valdymo aspektams.

Pagal PHARE programą skirta finansinė parama verslo plėtrai ir žmogiškųjų išteklių plėtrai įgyvendinančiosioms institucijoms suteikė vertingos praktinės mokomosios patirties, atskleidė procedūrų trūkumus, sunkumus, susijusius su gautų paraiškų skaičiumi (kas sąlygojo didelį nusivylusių pareiškėjų skaičių) ir administracinių gebėjimų problemas.

ISPA programos tikslas – teikti paramą įgyvendinant Stojimo partnerystės ir Nacionalinės *acquis* priėmimo programos tikslus *aplinkos apsaugos* ir *transporto* sektoriuose, suderinant teisės aktų reikalavimus su ES aplinkos apsaugos reikalavimais bei modernizuojant transeuropinius transporto tinklus. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ISPA programą pakeitė Sanglaudos fondas.

Lietuvai buvo kasmet skiriama 4–6% viso ISPA biudžeto (41,6–62,4 mln. eurų). ISPA programos administravimas buvo vykdomas *projektų pagrindu*, atrenkant projektus pagal nacionalines aplinkos apsaugos ir transporto strategijas, suderintas su Europos Komisija programos pradžioje.

⁶ ISPA – liet. Pasirengimo narystei struktūrinės politikos instrumentas.

⁷ SAPARD – liet. Specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programa.

Pagal 2000-2002 m. ISPA programas Europos Komisija patvirtino iš viso 27 projektus (8 – transporto, 14 – aplinkosaugos ir techninės pagalbos), kurių bendra vertė siekė 486,36 mln. eurų (ISPA parama – 252,35 mln. eurų arba 52%). Išlaikant sektorių balansą aplinkosaugos projektams buvo skirta 41%, transportui – 56% turimų lėšų. Likę 3% skirti techninės pagalbos projektams.

ISPA paramos įgyvendinimas prisidėjo kuriant ir stiprinant administracinius gebėjimus, būtinus ES struktūrinių fondų (toliau vadinama – SF) paramai administruoti. Nacionalinis ISPA koordinatorius – Finansų ministerija (būsimoji SF valdymo institucija). Vyriausybės igaliotas pareigūnas – Finansų ministerijos sekretorius, vadovaujantis Nacionaliniam fondui, atsakingam už ES lėšų valdymą (būsimoji SF mokėjimo institucija). Susisiekimo ministerija ir Aplinkos ministerija įkūrė įgyvendinančias institucijas: Transporto investicijų direkciją ir ISPA įgyvendinimo agentūrą (aplinkosaugos projektams). Nemaža patirtis, sukaupta įgyvendinant ISPA programą, įgyvendinančioms institucijoms padėjo užtikrinti perėjimą nuo SF įgyvendinimo decentralizacijos prie išplėstinės decentralizacijos – pradedant nuo 2004 m.

SAPARD (Specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programa) teikė paramą žemės ūkio ir kaimo plėtros projektams. Daugeliu atžvilgiu ši programa buvo *EAGGF-Guidance skyriaus* prototipas, nes ji rėmė investicijas į žemės ūkio valdas, žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimo ir rinkodaros, kaimo infrastruktūros, miškų infrastruktūros tobulinimą, ekonominės veiklos plėtrą ir įvairinimą, žemės ūkio naudmenų apželdinimą, investicijas į aplinkai nekenkiančių žemdirbystės metodų diegimą ir profesinį mokymą, pritaikytą prie žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriaus poreikių.

SAPARD nuo kitų dviejų pasirengimo narystei instrumentų skyrėsi tuo, kad buvo finansuojama ir administruojama pagal *daugiametį principą* – remiantis Nacionaline žemės ūkio ir kaimo plėtros 2000–2006 metais programa. Apskritai programos rengimo, įgyvendinimo, stebėjimo ir vertinimo tvarka gana panaši į ES struktūrinių fondų tvarką. SAPARD įgyvendinančioji agentūra, įgyvendinusi programos kontrolės mechanizmą – SAPARD nacionalinė mokėjimo agentūra.

1 lentelė. Kasmetiniai asignavimai iš ES biudžeto pagal 2000-2003 m. paramos pasirengimui narystei programas, mln. eurų

Metai	Skirta lėšų			
	2000	2001	2002	2003
SAPARD				
Metinė sutartis 2000 m.	30,34			
Metinė sutartis 2001 m.		30,96		
Metinė sutartis 2002 m.			31,26	
Metinė sutartis 2003 m.				32,02
Iš viso	30,34	30,96	31,26	32,02
PHARE				
2000 m. programa	52,07			
2001 m. programa		52,20		
2002 m. programa			67,56	
2003 m. programa				70,10
Iš viso	52,07	52,20	67,56	70,10
ISPA				
ES prisiūti biudžetiniai įsipareigojimai	52,00	53,00	58,00	53,00
Finansinė parama pasirengti narystei, iš viso	134,41	136,16	153,82	158,12

Šaltinis: LR finansų ministerija

Pasirengimo narystei instrumentai, nors finansiškai ir riboti, turėjo didelę reikšmę rengiantis priimti ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų paramą. Jie sudarė sąlygas išbandyti paramos programų veikimo būdus bei padėjo paramos programų įgyvendintojams įgyti žinių apie ES finansinius instrumentus, jų įgyvendinimo procedūras, projektų atrankos, vertinimo kriterijus ir kt.

Patirtis, sukaupta įgyvendinant pasirengimo narystei programas, buvo naudinga ne tik rengiant Bendrąjį programavimo dokumentą (toliau vadinama – BPD), tačiau taip pat ir įgyvendinant bei administruojant BPD priemones. Buvo perkelta didesnė dalis pasirengimo narystei programų administracinių struktūrų, stengiamasi išvengti pasirengimo narystei programų įgyvendinimo ir valdymo proceso problemų, įskaitant vėlavimą.

1.2. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų paramos intervencijos sritys bei įgyvendinimo mechanizmai

ES struktūrinė politika yra viena iš bendrųjų ES politikos dalių, kurios tikslas — finansinėmis priemonėmis mažinti ES regionų ekonominės ir socialinės plėtros skirtumus ir gerinti atsilikusių regionų konkurencingumą. Pagrindinis šios politikos įgyvendinimo įrankis yra ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšos, kurios skirstomos vadovaujantis programų finansavimo nuostatais.

Struktūriniai fondai – tai ES finansiniai instrumentai, skirti sumažinti regionų socialinio ir ekonominio išsivystymo skirtumus ir skatinti mažiau išsivysčiusių regionų plėtrą.

Struktūrinės politikos fondai visų pirma siekia padėti sunkumus išgyvenantiems regionams prisitaikyti prie besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų. Struktūrinių fondų lėšos skiriamos projektams, didinantiems krizę išgyvenančių ūkio šakų ekonominės veiklos efektyvumą, padedant šioms šakoms bei šiose šakose veikiančioms įmonėms atlaikyti konkurencinį spaudimą. Pasyvios socialinės politikos priemonių (pvz., nedarbo pašalpos ir pan.) struktūriniai fondai nefinansuoja.

Siekiant veiksmingai panaudoti ES struktūrinių fondų lėšas, buvo parengtas ir su Europos Komisija suderintas **2004–2006 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumentas**⁸. BPD – tai strateginis, Lietuvai skiriamų ES struktūrinių fondų investicijų planavimo dokumentas, nustatantis atitinkamą plėtros strategiją, ES struktūrinės paramos investavimo kryptis bei priemones, paramos administravimo principus. BPD pateikta strategija suskirstyta į prioritetus ir įgyvendinama pagal vieną ar kelias priemones. BPD ir jo priedo⁹ rengimą koordinavo LR finansų ministerija, sektorines plėtros strategijas šiam dokumentui rengė šakinės ministerijos.

Lietuvos BPD 2004–2006 metams buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 08 02 nutarimu Nr. 935¹⁰ bei Europos Komisijos sprendimu C (2004) 2120, kurio pagrindu Lietuvai nurodytam laikotarpiui buvo skirta 895 mln. eurų ES struktūrinių fondų paramos. 2005 08 11 gautas EK patvirtinimas, kad BPD priedas atitinka reglamento 1260/1999 18 straipsnio reikalavimus, kas sudarė pagrindą kompensuoti Lietuvai patirtas išlaidas pagal BPD.

ES paramai administruoti pasirinktas centralizuotas, konsultacijomis pagrįstas variantas. **Institucija, atsakinga už ES struktūrinių ir Sanglaudos fondo paramos lėšų valdymą ir panaudojimą**, t.y. už Tarybos reglamento (EB) Nr. 1260/1999 priskirtų vadovaujančiosios institucijos funkcijų atlikimą, BPD rengimą, BPD įgyvendinimo priežiūrą bei ES struktūrinių fondų mokėjimo institucijos funkcijų atlikimą **paskirta Finansų ministerija**. Kitoms ministerijoms ir valstybės institucijoms buvo skirtas jų veiklos sritį atitinkantis paramos koordinavimo bei administravimo vaidmuo.

---

⁸ ES struktūrinių fondų paramos programavimo dokumentų rengimą reglamentuoja 1999 m. birželio 21 d. EB Tarybos reglamentas Nr. 1260/1999 dėl bendrų struktūrinių fondų nuostatų.

⁹ BPD priedas – BPD patvirtintų valstybės narės plėtros strategijos ir prioritetų įgyvendinimo dokumentas; jame pateikta išsami informacija apie BPD priemones, kaip nurodyta Pagrindinio reglamento⁹ 18 straipsnio 3 dalyje. BPD priedas gali būti keičiamas pritarus Priežiūros komitetui Lietuvos 2004–2006 metų Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo priežiūrai atlikti.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimas Nr. 935 „Dėl Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo“ (Valstybės žinios, 2004, Nr. 123-4486).

Remiantis BPD, ES struktūrinių fondų lėšos yra investuojamos tam tikromis kryptimis arba BPD prioritetais. BPD numatyti 5 prioritetai: „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“, „Žmogiškųjų išteklių plėtra“, „Gamybos sektoriaus plėtra“, „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“, „Techninė parama“.

Siekiant tinkamai administruoti Lietuvai skirtą ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų paramą, būtina užtikrinti nuoseklų ir skaidrų įprastų, su paramos administravimu susijusių procedūrų, kurios apima kvietimų teikti paraiškas skelbimą, projektų paraiškų vertinimą ir atranką, sprendimų skirti paramą projektams priėmimą, paramos sutarčių su darymą bei paramos lėšų įsisavinimo kontrolę, įgyvendinimą. Tam būtini ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės mechanizmai, kurie užtikrintų skaidrų ir efektyvų minėtų procedūrų įgyvendinimą.

Šiuo metu ES regioninės politikos įgyvendinimas ES valstybėse narėse yra finansuojamas iš keturių ES struktūrinių fondų:

- **Europos regioninės plėtros fondo** (toliau - ERPF). Intervencijos sritys: darbo vietų kūrimas gamybiniame sektoriuje, parama smulkiam ir vidutiniam verslui, investicijos į socialinę-ekonominę ir vietinę infrastruktūrą, technologijų plėtra.
- **Europos socialinis fondas** (toliau - ESF). Intervencijos sritys: užimtumą skatinančios aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, socialinė integracija, švietimas ir profesinis rengimas.
- **Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Orientavimo skyriaus** (toliau - EŽŪGOF). Intervencijos sritys: kaimo plėtros priemonės (ūkių pertvarka, mokymas, perdirbimas ir rinkodara).
- **Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas** (toliau - ŽOFI). Intervencijos sritys: žuvininkystės sektoriaus pertvarkymo priemonės.

Sanglaudos fondas, įsteigtas pagal Maastrichto sutartį, įsigaliojusią 1993 metais, neformaliai vadinamas penktuoju struktūriniu fondu. Sanglaudos fondo parama skiriama dideliems transporto ir aplinkos apsaugos projektams.

Europos Komisijos reglamentai numato, kad kiekvienas struktūrinis fondas gali finansuoti tam tikrus tikslus įgyvendinančias priemones. Šiuo metu nustatyti 3 **prioritetiniai ES struktūrinių lėšų investavimo tikslai**:

1 tikslas. Skatinti atsiliekančių regionų plėtrą ir prisitaikymą prie ekonomikos pokyčių. Parama skiriama regionams, kuriuose BVP vienam gyventojui mažesnis nei 75% ES vidurkio, taip pat regionams, kur ypač mažas gyventojų tankumas, siekiant išvengti migracijos ir tolesnio jų gyventojų skaičiaus mažėjimo. Šiam paramos tikslui yra priskiriama visos Lietuvos teritorija.

2 tikslas. Remti krizės apimtus pramonės regionus, kad šie galėtų persiorientuoti į kitas ekonomikos sritis. Remiami regionai, kuriuose ekonominės veiklos pagrindą sudaro pramonė ir kuriuose ilgai išlieka didelis nedarbas. Taip pat skatinama kaimo vietovių plėtra ir prisitaikymas prie ekonomikos pokyčių.

3 tikslas. Teikti paramą mokymui, kvalifikacijos kėlimui ir perkvalifikavimui. Pagrindinės remiamos priemonės – profesinis mokymas ir perkvalifikavimas, darbo rinkos institucijų plėtra. Šios priemonės finansuojamos iš Europos socialinio fondo.

1989 m., siekiant padidinti struktūrinių fondų teikiamos paramos efektyvumą, buvo priimti **pagrindiniai struktūrinių fondų veiklą nustatantys principai**:

1. Koncentravimas. Parama teikiama atsižvelgiant į prioritetinius paramos tikslus bei tikslinius regionus.

2. Programavimas. Struktūrinių fondų veiklos gairės numatomos ilgalaikio planavimo pagrindu (remiantis Berlyno Tarybos sprendimais dėl 2000-2006 m. planavimo laikotarpio). Iki konkrečių projektų įgyvendinimo pereinama keletas programinio planavimo stadijų.

3. Partnerystė. Rengiant minėtus programinius dokumentus bei administruojant struktūrinius fondus, glaudžiai bendradarbiaujama tarp Europos Komisijos struktūrų ir šalių narių nacionalinių, regioninių bei vietinių institucijų.

4. Papildomumas. Struktūrinių fondų parama yra skirta ne pakeisti pačių valstybių išlaidas tam tikrose srityse, o jas papildyti. Teikiant pagalbą konkrečioms ekonomikos sektoriams, iš nacionalinių vyriausybių reikalaujama, kad struktūrinių fondų parama nebūtų naudojama kaip dingstis buvusias valstybines išlaidas šiuose sektoriuose "pervesti" į kitas sritis. Remdamasi šiuo principu, Europos Komisija užsitikrina efektyvesnę savo vykdomos politikos rezultatų kontrolę. Praktikoje papildomumo principas paprastai reiškia Europos Sąjungos ir valstybių narių bendrą projektų finansavimą.

Be to, struktūrinių fondų veiklai taikomas ir bendresnis **subsidiarumo (pavaldumo)** principas, įtvirtintas Maastrichto sutartyje. Remiantis šiuo principu, konkrečius veiksmus turi vykdyti žemiausio lygio valdžios institucijos, galinčios efektyviai juos atlikti. Užduotys turi būti perkeliamos į aukštesnį valdžios lygį tik tuo atveju, jeigu žemesnės valdžios institucijų veikla dėl užduočių pobūdžio čia būtų neefektyvi (ši nuostata siejasi su partnerystės principu).

Yra 3 pagrindiniai alternatyvūs struktūrinių fondų planavimo ir įgyvendinimo mechanizmai: Nacionalinės iniciatyvos, Bendrijos iniciatyvos ir inovacinės priemonės.

Nacionalinių iniciatyvų pagrindu šiuo metu yra panaudojama apie 90% viso struktūrinių fondų biudžeto. Pradinius planavimo dokumentus, susijusius su ES paramos paskirstymu, šiuo atveju rengia valstybės narės. Galimos dviejų tipų procedūros:

1. Didesnės apimties ir sudėtingesnės paramos atveju, remiantis nacionaliniu arba regioniniu plėtros planu, bendrai su Europos Komisija yra parengiami Bendrijos paramos metmenys (*Community Support Framework - CSF*), jų pagrindu sudaromos veiklos programos (*Operational Programmes - OP*), kurioms įgyvendinti ruošiami konkretūs projektai.
2. Alternatyvus mechanizmas - Bendrojo planavimo dokumento (*Single Programming Document*), suderinto su Komisija, priėmimas, kurio pagrindu tiesiogiai rengiami konkretūs paramos projektai. Abiem atvejais konkrečių projektų atranką atlieka valstybės narės institucijos.

Bendrijos iniciatyvos - kitas struktūrinių fondų administravimo mechanizmas, kuris remiasi didesniu Europos Komisijos vaidmeniu. Planavimo laikotarpiui yra priimamas tam tikras skaičius *Bendrijos iniciatyvų (Community Initiative)* ir Europos Komisija parengia specialias gaires (*Commission Guidelines*) kiekvienai iš jų.

Valstybės narės, besiremdamos Bendrijos metmenimis, rengia suderintas su Komisija programas, kurių pagrindu vykdomi tam tikri paramos projektai. Kaip ir nacionalinių iniciatyvų atveju, projektų atranką atlieka nacionalinės institucijos.

2000-2006 m. laikotarpiu numatyta vykdyti keturias *Bendrijos iniciatyvas*, joms įgyvendinti skiriama apie 5,35% viso struktūrinių fondų biudžeto: *INTERREG III*, *LEADER*, *URBAN II* ir *EQUAL*¹¹.

---

¹¹ *INTERREG III* – bendradarbiavimo abipus sienos iniciatyva (finansuojama iš ERPF), *LEADER* – kaimo plėtros iniciatyva (finansuojama iš EŽŪOGF), *URBAN II* paramos krizės apimtiems miesto rajonams iniciatyva (finansuojama iš ERPF), *EQUAL* – naujų priemonių kovoje su nelygybe ir diskriminacija darbo rinkoje skatinimo iniciatyva (finansuojama iš ESF).

Apie 0,5% struktūrinių fondų biudžeto skiriama inovacinėms priemonėms (*Innovative Measures*). Planuojant ir administruojant inovacines priemones, nesilaikoma partnerystės principo: pati Europos Komisija numato konkrečias priemones ir atranka projektus įgyvendinti.

1.3. Trumpas ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų apibūdinimas

Europos regioninės plėtros fondas (toliau vadinama – ERPF) teikia finansinę paramą darniai regionų plėtrai užtikrinti. ERPF lėšos sudaro apie pusę visų struktūrinių fondų biudžeto. Kaip numatyta 1999 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 1783/1999 dėl Europos regioninės plėtros fondo, ERPF prisideda, *inter alia*, prie: 1) investicijų į infrastruktūrą; 2) vidaus potencialo plėtros, naudojant priemones, skatinančias ir paremiančias vietas plėtros ir užimtumo iniciatyvas bei smulkių ir vidutinių įmonių veiklą. ERPF pagalba suteikiama:

- gamybos aplinkai, visų pirma įmonių, ypač smulkių ir vidutinio dydžio, konkurencingumui ir ilgalaikėms investicijoms didinti, siekti, kad regionai taptų patrauklesni, gerinant jų infrastruktūros lygį;
- moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai, siekiant skatinti naujų technologijų diegimą ir inovacijas, mokslinių tyrimų bei technologiniam pajėgumui, skatinančiam regionų plėtrą, stiprinti;
- žinių visuomenei ugdyti;
- turizmui ir investicijoms į kultūrą plėtoti, įskaitant kultūros ir gamtos paveldo apsaugą, jei taip yra sukuriamos ilgalaikės darbo vietos;
- aplinkos apsaugai ir jai tobulinti, visų pirma atsižvelgiant į prevencijos sričių principus, siekiant plėtoti ekonomiką, taip pat racionaliam energijos panaudojimui plėtoti ir atsinaujinantiems energetikos šaltiniams didinti;
- moterų ir vyrų lygioms galimybėms užimtumo srityje, kuriant įmones, infrastruktūrą ar paslaugas, sudarančias galimybę derinti šeimos gyvenimą su darbu;
- tarpvalstybiniam, nacionaliniam ir regioniniam bendradarbiavimui siekiant tolydžios regionų ir vietos plėtros.

Europos socialinis fondas (toliau vadinama – ESF) yra struktūrinis fondas, kurio pagrindinis tikslas - užkirsti kelią nedarbui ir su juo kovoti, plėtoti žmonių išteklius ir integraciją į darbo rinką, mažinti socialinę atskirtį, skatinti aukštesnį užimtumo lygį bei moterų ir vyrų lygių galimybių įgyvendinimą, skiriant paramą šioms sritims:

- aktyvios darbo rinkos politikos plėtojimui ir skatinimui kovoti su nedarbu ir užkirsti jam kelią, užtikrinant ilgalaikio nedarbo prevenciją, sudarant palankias sąlygas ilgalaikiams bedarbiams grįžti į darbo rinką ir remiant jaunimo ir asmenų, po tam tikro laiko grįžtančių į darbo rinką, profesinę integraciją;
- lygių galimybių patekti į darbo rinką, ypač tiems, kurie yra socialiai atskirti, skatinimui;
- profesinio mokymo, švietimo ir konsultavimo plėtrai, įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą politiką, užtikrinant lengvesnį ir geresnį patekimą ir integraciją į darbo rinką, gerinant ir išlaikant gebėjimus užsitikrinti užimtumą bei remiant darbo vietų mobilumą;
- kvalifikuotos, išsilavinusios ir mokančios prisitaikyti darbo jėgos rėmimui, darbo organizavimo racionalizavimui, verslumo ir sąlygų darbo vietoms kurti plėtojimui, gebėjimų ir žmonių potencialo moksliniuose tyrimuose, mokslo ir technologijos srityje didinimui;

- konkrečioms priemonėms, skirtoms moterų patekimui į darbo rinką gerinti ir dalyvauti joje, įskaitant jų karjerą, jų galimybes gauti naujas darbo vietas ir pradėti verslą, bei mažinti vertikalą ir horizontalią segregaciją dėl lyties darbo rinkoje.

Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (toliau vadinama – EŽŪOGF) teikia paramą kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonėms įgyvendinti. Šio fondo orientavimo dalis laikoma ES struktūrinės (o ne bendrosios žemės ūkio) politikos dalimi, nes teikia paramą diegiant naujus ūkininkavimo metodus, plėtojant alternatyvią ekonominę veiklą kaimo vietovėse (pvz., kaimo turizmą).

EŽŪOGF susideda iš dviejų skyrių: *Orientavimo* ir *Garantijų*. Iš Orientavimo skyriaus finansuojamos EŽŪOGF priemonės yra tarsi veikusios Specialiosios žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programos (SAPARD) tęsinys. Kaip numatyta 1999 m. gegužės 17 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1257/1999, EŽŪOGF prisideda prie paramos subalansuotai kaimo plėtrai, susijusiai su ūkininkavimo veiklos rūšimis ir jų pertvarka.

Žuvininkystės orientavimo finansinė priemonė (toliau vadinama – ŽOFP) – tai žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas, kurio priemonėmis siekiama subalansuotai naudoti jūros išteklius, modernizuoti žuvininkystės infrastruktūrą, gerinti žuvininkystės produktų pasiūlą ir naudojimą.

Sanglaudos fondas neformaliai vadinamas penktuoju Struktūrinių fondu. Kaip numatyta Europos Sąjungos sutartyje ir pagrindiniame Sanglaudos fondo administravimą reglamentuojančiame Europos Tarybos Reglamente Nr. 1164/94, fondo tikslas – teikti finansinę paramą Bendrijos ekonominei ir socialinei sanglaudai stiprinti.

Sanglaudos fondas finansuoja aplinkos ir transporto infrastruktūros projektus, projektų grupes ar techniškai ir finansiškai nepriklausomas projektų dalis, taip remia technines paramos priemones, kurios apima projektų techninį parengimą, projektų įvertinimą, priežiūrą bei stebėseną.

Parama skiriama iš anksto su Europos Komisija suderintiems atskiriems projektams, atitinkantiems ilgalaikius Lietuvos tikslus bei ES politikos gaires transporto plėtros ir aplinkos apsaugos srityse. Sprendimą finansuoti projektus iš Sanglaudos fondo, gavusi kokybiškai užpildytą, nustatytos formos ir pilnos komplektacijos paraišką, priima Europos Komisija.

Sanglaudos fondo biudžeto lėšų dydis šaliai nustatomas remiantis šiais kriterijais: šalies gyventojų skaičiumi, šalies plotu, bendrojo nacionalinio produkto dydžiu viename gyventojui, socialiniais - ekonominiais faktoriais (pvz. transporto infrastruktūros netolygumu).

Reikalavimai projektams, finansuojamiems Sanglaudo fondo lėšomis:

- finansuojami ne mažesni kaip 10 mln. eurų vertės investiciniai projektai;
- gali būti padengiami ne daugiau kaip 80 - 85% projekto vertės;
- lėšos transporto ir aplinkos apsaugos sektoriams turi būti paskirstytos lygiomis dalimis.

2000-2006 m. Sanglaudos fondo biudžetą sudaro 18 mlrd. eurų 1999 m. kainomis. Naujosios šalims narėms 2004-2006 m. skirta 7,59 mlrd. eurų, iš jų Lietuvai - 608,87 mln. eurų.

Lietuvai 2000–2006 m. laikotarpiu Sanglaudos fondo parama buvo suteikta 49 transporto ir aplinkos apsaugos infrastruktūros atnaujinimo projektams įgyvendinti, iš jų 32 projektai pradėti įgyvendinti kaip ISPA projektai iki Lietuvos tampa ES nare. Šiems projektams įgyvendinti patvirtinta ES parama – 2 783 mln. litų, o visa 2000–2006 m. Lietuvai numatyta paramos suma - 2 852 mln. litų ISPA/Sanglaudos fondo lėšų. Šios lėšos naudojamos aplinkai kenksmingų sąvartynų ir šiukšlynų sutvarkymui ir įkūrimui, geriamojo vandens ir nuotekų valymo sistemų atnaujinimui. Taip pat Sanglaudos fondo lėšos skirtos pagrindinių Lietuvos kelių, Vilniaus ir Klaipėdos uosto aplinkkelių tvarkymui, geležinkelių - radijo ryšio, telekomunikacijos sistemų atnaujinimui, geležinkelio stočių kelių ilginimui, Kauno tunelio renovavimui.

1.4. ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo lėšų įsisavinimas

1.4.1. 2004-2006 m. paskirstytinos ES ir nacionalinio biudžeto lėšų apimtis

Iš viso pagal Lietuvos 2004-2006 m. BPD numatoma paskirstyti 4 159 mln. litų (1 205 mln. eurų)¹², iš kurių – 3 091 mln. litų (895 mln. eurų) - ES lėšos. 2004-2006 m. pagal BPD numatytos paskirstyti lėšos yra detalizuotos 2 ir 3 lentelėse, taip pat šios studijos 1 priede.

2 lentelė. Finansiniai derybų rezultatai, eurai (duomenys vienam gyventojui, 2004-2006 metai)

	LT	EE	LV	PL	CZ	HU	SL	SK	MT	CY
1. Finansinis grynasis balansas:	390 342*	360	350	181	76	136	122	154	340	110
1.1. Mokėjimai iš ES biudžeto	537	525	471	350	325	362	507	327	794	645
1.2. Įmokos į ES biudžetą	147	165	121	169	249	226	385	173	454	535
2. ES finansinė parama:	772 690*	729	691	498	448	505	631	482	923	752
2.1. Parama žemės ūkiui	209	181	169	120	109	147	201	116	73	144
2.2. Struktūrinė pagalba	394	441	437	294	226	282	203	289	202	126
2.3 Parama vidaus politikoms	155	91	74	47	41	55	111	61	52	59
2.4. Kompensacijos	14	15	11	37	72	21	116	16	597	423
3. ES finansinė parama (mln.EUR)	2677	1020	1639	19265	4613	5100	1262	2603	360	602
% nuo BVP (2001 m.)	19,99	16,53	19,29	9,79	7,28	8,80	6,02	11,39	7,58	5,91

Šaltinis: LR finansų ministerija

1 EUR - 3,4528 LTL

* Be Ignalinos AE

Nors pagal BPD lėšos Lietuvai yra skirtos 2004-2006 metų periodui, visą jų sumą planuojama išmokėti per 2004-2008 metus, iš jų 2004-2006 metais – 1 578 mln. Lt (51%) ir 2007-2008 metais – 1 513 mln. Lt (49%). Toks dalinis lėšų išmokėjimas įmanomas, kadangi pagal ES reglamentų nuostatas, skirtos lėšos turi būti įsisavinamos tam tikra sparta, užtikrinant atitiktį N+2 taisyklei¹³. Pirmasis N+2 taisyklės patikrinimo terminas – 2006 m. gruodžio 31 d. Iki šios datos turi būti įsisavintos ir deklaruotos Europos Komisijai visos Lietuvai 2004 metams pagal BPD skirtos paramos lėšos, kitu atveju, Lietuva šių lėšų netenka.

Finansų ministerijos duomenimis, nuo Lietuvos 2004-2006 m. BPD įgyvendinimo pradžios iki 2006 metų rugpjūčio 31 d. buvo pasirašytos 2877 paramos teikimo sutartys už 3,46 mlrd. litų, iš kurių ES lėšos - 2,46 mlrd. litų, o tai sudaro 80% BPD numatytų ES lėšų (žr. 2 priedą). Iš jų:

- pagal priemones finansuojamas iš ERPF buvo pasirašytos 646 paramos teikimo sutartys už 2,23 mlrd. litų, iš kurių – 1,6 mlrd. litų ES lėšos, kas sudaro 79% ERPF lėšų;
- pagal priemones finansuojamas iš ESF buvo pasirašytos 653 paramos teikimo sutartys už 713 mln. litų, iš jų – 520 mln. litų ES lėšų, kas sudaro 85% ESF lėšų;
- pagal priemones finansuojamas iš EŽŪOGF buvo pasirašytos 1506 sutartys už 484 mln. litų, iš jų – 332 mln. litų ES lėšos, kas sudaro 78% EŽŪOGF lėšų;

¹² Tekste minimas paramos sumas sudaro ES struktūrinių fondų ir nacionalinio biudžeto lėšos, skirtos projektams bendrai finansuoti

¹³ N+2 taisyklė reiškia, kad konkrečioms metams pagal BPD skirtos konkretaus ES struktūrinių fondo lėšos turi būti įsisavintos ir deklaruotos Europos Komisijai (t.y. turi būti padaryti mokėjimai pareiškėjams ir lėšų panaudojimas turi būti sertifikuotas/patvirtintas Europos Komisijos) per einamuosius ir ateinančius dvejus metus.

- pagal priemones finansuojamas iš ŽOFP lėšų buvo pasirašytos 72 paramos teikimo sutartys už 32 mln. litų, iš kurių – 23 mln. litų ES lėšos, kas sudaro 54% ŽOFP lėšų.

3 lentelė. Iš viso įsipareigojimai pagal Lietuvos 2004-2006 m. BPD, mln. Lt

2004-2006 m. prioritetai	BPD įsipareigojimai, mln. Lt	ES struktūrinių fondų lėšos	Bendrafinansavimo lėšos
mln., Lt		Iš jų:	
	1	2	3
Iš viso:	4.159,372	3.090,853	1.068,519
1. Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra	1.585,212	1.198,324	386,888
1.1 Transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų kokybės gerinimas	655,368	491,526	163,842
1.2 Energijos teikimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas	283,932	207,270	76,662
1.3 Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija	113,317	84,988	28,329
1.4 Sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas ir modernizavimas	148,050	118,440	29,610
1.5 Švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų infrastruktūros plėtra	384,545	296,100	88,445
2. Žmoniškųjų išteklių plėtra	749,443	565,618	183,825
2.1 Įsidarbinimo gebėjimų ugdymas	161,164	120,873	40,291
2.2 Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas	185,748	139,311	46,437
2.3 Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija	70,702	56,562	14,140
2.4 Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas	211,164	158,373	52,791
2.5 Žmoniškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje	120,665	90,499	30,166
3. Gamybos sektoriaus plėtra	1.038,126	768,004	270,122
3.1 Tiesioginė parama verslui	384,993	288,165	96,828
3.2 Verslo aplinkos gerinimas	152,569	114,427	38,142
3.3 Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra	217,707	158,926	58,781
3.4 Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos	282,857	206,486	76,371
4. Kaimo plėtra ir žuvininkystė	662,956	466,181	196,775
4.1 Investicijos į žemės ūkio valdas	212,644	140,230	72,414
4.2 Jaunųjų ūkininkų išikūrimas	56,396	42,297	14,099
4.3 Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas	103,978	76,687	27,291
4.4 Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas	190,208	135,227	54,981
4.5 Miškų ūkis	21,827	15,986	5,841
4.6 Leader + pobūdžio priemonė	9,373	7,030	2,343
4.7 Mokymas	9,183	6,887	2,296
4.8 Veikla, susijusi su žvejybos laivynu	32,435	25,122	7,313
4.9 Vandens išteklių apsauga ir plėtra, žuvininkystė, žvejybos uosto įrengimai, žuvų perdirbimas, rinkodara ir žvejyba vidaus vandenyse	21,733	12,831	8,902
4.10 Kita veikla (susijusi su žuvininkyste)	5,179	3,884	1,295
5. Techninė pagalba	123,635	92,726	30,909
5.1 Paramos programos parengimui, valdymui, priežiūrai ir kontrolei (ERPF)	66,532	49,899	16,633
5.2 Programos viešinimas ir vertinimas (ESF)	57,103	42,827	14,276
Iš viso:	4.159,372	3.090,853	1.068,519

Pastaba: nėra įtrauktos Sanglaudos fondo lėšos, iš kurio 2004-2006 m. buvo skirta 614 mln. eurų (2118,3 mln. Lt)

Šaltinis: www.lsa.lt/esp arama

Iš viso nuo BPD įgyvendinimo pradžios (2004 m. II ketv.) iki 2006 m. rugpjūčio 31 d. buvo įsisavinta (išmokėta ir pripažinta deklaruotinomis Europos Komisijai) – 798 mln. litų, iš kurių ES lėšos – 570 mln. litų (18,4% visų 2004-2006 m. Lietuvai skirtų ES lėšų). Ši suma pagal ES reglamentų nuostatas užtikrina BPD 2004 m. išpareigojimų įvykdymą pagal kiekvieną ES struktūrinį fondą.

Papildoma parama skiriama transporto ir aplinkos apsaugos infrastruktūrai plėtoti iš Sanglaudos fondo. 2004-2006 m. aplinkos bei transporto sektorių infrastruktūrai finansuoti iš Sanglaudos fondo Lietuvai skirta 608,87 mln. eurų, iš jų per 2004 m. skirta 209,57 mln. eurų (723,6 mln. litų), 2005 m. skirta 173,2 mln. eurų (598,02 mln. litų), 2006 m. planuojama skirti iki 226,1 mln. eurų (780,68 mln. litų). Šiuo metu Europos Komisijai pateiktos paraiškos visai 2004-2006 m. Lietuvai skirtai Sanglaudos fondo paramai. Visa patvirtintų projektų vertė sudaro beveik 1890 mln. litų, iš Sanglaudos fondo jų įgyvendinimui skirta beveik 1 550 mln. litų. Visa pateiktų projektų vertė - 385 mln. litų.

2007–2013 m. liks 2 struktūriniai fondai: ESF ir ERPF (kartu su Sanglaudos fondu). 2007-2013 m. laikotarpiui Lietuvai yra numatoma skirti daugiau kasmetinių lėšų iš ES struktūrinių fondų nei buvo 2004-2006 m. periodui. Preliminari ES paramos kasmetinė suma Lietuvai 2007-2013 m. yra beveik du kartus didesnė nei 2004-2006 m. laikotarpiu¹⁴.

Lietuvai 2007-2013 m. didžiausia dalis ES planuojamų lėšų (50,7%) yra numatoma gauti iš ERPF, kadangi jis finansuos 4 veiksmų programas, o lėšos iš ESF yra numatomos skirti tik “Žinių visuomenės veiksmų programai”. Sanglaudos fondas ir toliau savo paramą skirs transporto ir aplinkos apsaugos infrastruktūrai plėtoti, tačiau šiuo periodu yra planuojama lėšas “Aplinkos kokybės veiksmų programoje” paskirstyti aplinkos ir energijos efektyvumo gerinimo intervencijoms sritims santykiu 4:1 (40% aplinkai ir 10% energijos efektyvumo gerinimui)¹⁵.

1.4.2. BPD priemonių įgyvendinimo eiga 2004-2005 metais

Pagal BPD 2004 metams Lietuvai skirtos lėšos sudarė 1081 mln. litų¹⁶ arba 26% visos 2004-2006 metams BPD numatytos lėšų sumos. Susisiekimo ir Aplinkos ministerijos 2004 m. pavasarį paskelbė pirmuosius kvietimus teikti paraiškas struktūrinių fondų paramai gauti. 2004 metu vasarą kvietimus teikti paraiškas paskelbė Ūkio, Sveikatos apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo ministerijos bei Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LRV. 2004 metų rudenį kvietimus paskelbė Žemės ūkio ministerija. Iki 2004 m. pabaigos buvo paskelbti kvietimai teikti paraiškas visoms BPD priemonėms.

Pagal paskelbus kvietimus teikti paraiškas 2004 metais buvo gauta 2118 paraiškų bendrai 3773 mln. litų sumai, o tai sudaro 91% viso BPD finansinio plano (4 159 mln. litų), įvyko 25 projektų atrankos komitetų posėdžiai. Iki 2005 m. sausio 1 d. buvo nuspręsta skirti 878,2 mln. litų paramą 236 projektams, kas sudaro 172% 2004 metams BPD finansiniame plane numatytos sumos. 2004 metais buvo pasirašyta 80 sutarčių už 417,75 mln. litų, kas sudaro 10% visų 2004-2006 m. BPD įgyvendinimui numatytų lėšų. Tačiau atsižvelgiant į palyginti trumpą BPD įgyvendinimo laikotarpį 2004 metais¹⁷, per 2004 metus nebuvo užbaigtas nė vienas ES struktūrinių fondų paremtas projektas.

Iki 2005 m. sausio 1 d. Lietuvai Europos Komisija pervedė 89,5 mln. eurų ES struktūrinių fondų lėšų (4 lentelė). 2004 m. įgyvendinant Lietuvos 2004-2006 m BPD buvo išmokėtos ir pripažintos deklaruotinomis tinkamos išlaidos, kurių bendra suma 16,98 mln. eurų (5 lentelė).

¹⁴ 2004-2006 m. laikotarpiui Lietuvai iš ES Sanglaudos ir struktūrinių fondų skirta 1489 mln. eurų.

¹⁵ Preliminari LR finansų ministerijos prognozė

¹⁶ Iš jų ES lėšos – 803,6 mln. litų, Lietuvos lėšų dalis – 277,8 mln. litų.

¹⁷ BPD įgyvendinimas 2004 metais buvo vykdomas 2004 m. gegužės–gruodžio mėnesiais

4 lentelė. BPD finansinio įgyvendinimo per 2004 metus duomenys, eurais

Struktūrinis fondas	Europos Komisijai deklaruotos lėšos, eurų	Europos Komisijos išmokėtos lėšos (mokėjimo data)
ERPF	58393974	2004 07 05
ESF	17621755	2004 07 14
EŽŪOGF (orientavimo dalis)	12289862	2004 10 11
ŽOFI	1211676	2004 08 05
Iš viso struktūrinių fondų lėšų	89517267	

Šaltinis: LR finansų ministerija

5 lentelė. Prioritetų ir priemonių įgyvendinimo 2004 metais finansinė lentelė, eurais

Prioritetas/priemonė	Viso lėšų	Viso išmokėtos ir pripažintos deklaruotinomis tinkamos išlaidos	% nuo tinkamų išlaidų
1 prioritetas	459109457	16984096,67	0
1.1 priemonė	189807814	16973220,57	8
1.2 priemonė	82232298	0.00	0
1.3 priemonė	32818941	10876,10	0,033
Kitos priemonės	440669014	0.00	0
VISO	1204637524	16984096,67	1,4
Viso ERPF	779040632	16984096,67	2,18
Viso ESF	233591618	0.00	0
Viso EŽŪOGF	174817542	0.00	0
Viso ŽOFI	17187732	0.00	0

Šaltinis: LR finansų ministerija

Finansų ministerijos duomenimis, per 2004 metus ne tik išmokėti, bet ir sudaryti paramos sutarčių už maksimalią 2004 metams skirtą sumą nespėta. Teigiama, kad nors projektų srautas buvo didelis, tačiau nemažai paraiškų buvo netinkamai paruoštos. Taip pat netenkinio ir administraciniai įgyvendinančiųjų ir tarpinių institucijų gebėjimai: tarpinės institucijos vėlavo parengti gaires pareiškėjams, pirmieji kvietimai teikti paraiškas buvo paskelbti tik 2004 m. antroje pusėje. Be to, dėl gairėse pareiškėjams paliktų neaiškumų, jos buvo keletą kartų tikslinamos bei aiškinamos.

Per 2005 metus gauta projektų paraiškų bendrai 4 960 mln. litų sumai, kas sudaro 119% viso BPD finansinio plano (4 159 mln. litų). Iki 2005 m. gruodžio 31 d. nuspręsta skirti 1 498 mln. litų paramą 1333 projektams, t.y. 105% 2005 metams BPD finansiniame plane numatytos sumos, nors lėšų įsisavinimas per 2005 metus sudarė tik apie 8,4% viso BPD paketo.

2005 m. visose priemonėse buvo pasirašytos paramos teikimo sutartys, pradėti įgyvendinti projektai, tačiau kadangi vidutinė struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimo trukmė yra apie 20 mėnesių, ne visi 2005 m. pradėti projektai iki metų pabaigos buvo įgyvendinti.

2005 m. įgyvendinant Lietuvos 2004-2006 m. buvo išmokėtos ir pripažintos deklaruotinomis tinkamos išlaidos, kurių bendra suma 101,6 mln. eurų (6 lentelė).

6 lentelė. BPD finansinio įgyvendinimo per 2005 metus duomenys, eurais

Struktūrinis fondas	Viso lėšų	Viso išmokėtos ir pripažintos deklaruotinomis tinkamos išlaidos, eurų	Europos Komisijos išmokėtos lėšos, eurų	% nuo tinkamų išlaidų
ERPF	779040632	82573061	79532549	10,6
ESF	233591618	1883428	11004650	0,80
EŽŪOGF (orientavimo dalis)	174817542	10835288	7546583	6,19
ŽOFI	17187732	6305842	4207658	36,69
Iš viso struktūrinių fondų lėšų	1204637524	101597619	102291440	8,43

Šaltinis: LR finansų ministerija

Nepaisant to, kad 2005 metais ES lėšų paskirstymas ir įsisavinimas ėgavo pagreitį, dabartiniai lėšų įsisavinimo tempai atėityje yra negalimi, nes tokiu atveju Lietuva prarastų dalį ES skiriamų lėšų. Per 2004-2005 m. laikotarpį įsisavinta 9,83% lėšų nuo visos ES skiriamos struktūrinių fondų paramos. Net padarius prielaidą, jog lėšų per 2006 metus bus įsisavinta 25% daugiau, lyginant su 2005 metais, situacija tik labai neženkliai pagerėtų. Tokiu atveju, per 2006 metus būtų įsisavinta dar 10,5% lėšų nuo visos ES skiriamos struktūrinių fondų paramos, t.y. iš viso per 2004-2006 m. laikotarpį būtų įsisavinta tik 20,3% visos ES skiriamos struktūrinių fondų paramos lėšų.

Net ir pritaikius N+2 taisyklę, t.y. paskirsčius 2004-2006 m. Lietuvai iš ES struktūrinių fondų skirtas 3,09 mlrd. litų paramos išmokėjimą 5 metų laikotarpiui, Finansų ministerijos planuojami išmokėjimai yra žymiai didesni negu faktinis lėšų įsisavinimas šiuo momentu, kas sąlygoja vis didesnį lėšų nukėlimą į likusius metus ir sukėlia riziką nepanaudoti Lietuvai skirtų ES lėšų. Tai kartu leidžia manyti, jog šiuo metu ES Lietuvai skirtų lėšų įtaka šalies ūkiui yra mažesnė nei planuota. Todėl norint neprarasti 2004-2006 m. skirtų ir į 2007-2008 m. periodą nukeltų lėšų, būtina padidinti bendrą lėšų paskirstymo ir panaudojimo sistemos efektyvumą.

Laikant, jog dabartinis laikotarpis buvo naujos lėšų panaudojimo sistemos kūrimosi periodas, kurio pamokos kitame finansavimo laikotarpyje bus išmoktos, Finansų ministerijos lėšų įsisavinimo plane prognozuojama, kad lėšų įsisavinimas 2007-2013 m. turėtų pagerėti. Tačiau kitų šalių patirtis rodo, kad jis taip pat nėra šimtaprocentinis, todėl ir 2007-2013 m. periode yra numatomas neįsisavintų lėšų nukėlimas 2014 bei 2015 metams.

Atsižvelgiant į tai, kad per antrus ir trečius programos vykdymo metus spėjo išryškėti programos įgyvendinimo silpnosios ir stipriosios pusės, socialinės ekonominės šalies situacijos įtaka programos įgyvendinimui, priemonių administravimo ypatumai, lėšų įsisavinimo bei rodiklių pasiekiamumo eiga, būtina didinti ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo efektyvumą.

2. ES struktūrinių ir Sanglaudos lėšų administravimo ir kontrolės mechanizmų analizė

2.1. ES struktūrinių fondų valdymo institucinė sistema

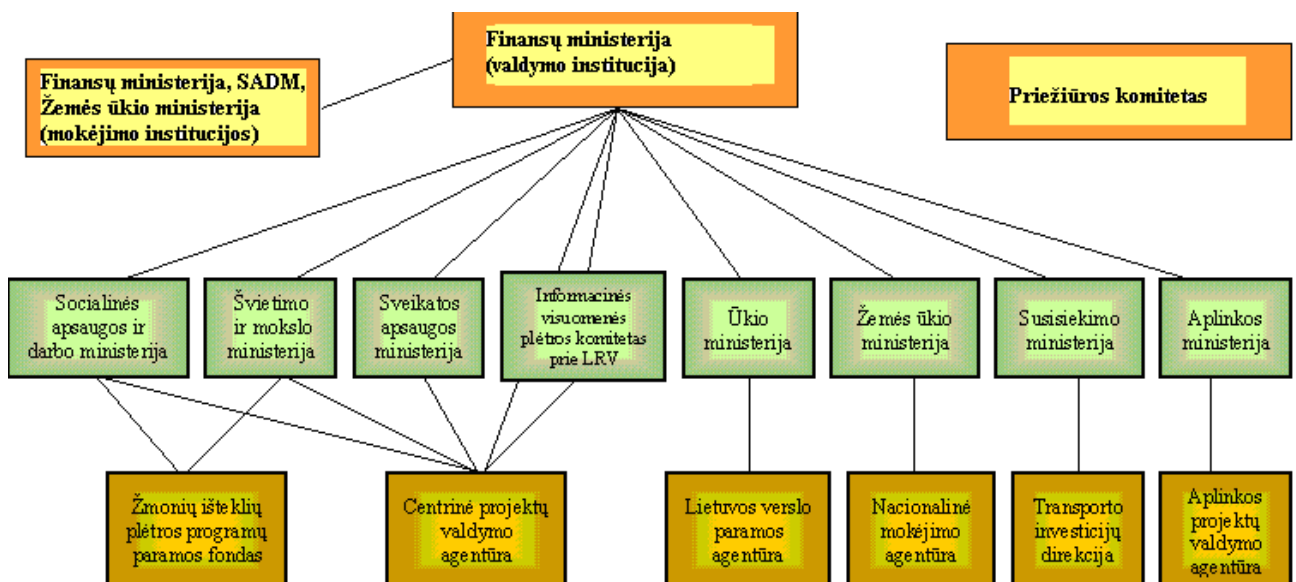
ES struktūrinių fondų valdymą reglamentuojantys teisės aktai struktūrinių fondų valdymo sistemai kelia šiuos pagrindinius reikalavimus:

1. **Sistema turi garantuoti efektyvų ES lėšų įsisavinimą.** Dabartinių ES šalių narių patirtis rodo, jog net tokios turtingos ir turinčios pajėgią administraciją šalys kaip Suomija, Švedija ir Austrija pirmaisiais keliais metais susidūrė su didelėmis problemomis įsisavinant ES skirtą paramą.
2. **Sistema turi garantuoti efektyvią ES lėšų kontrolę.** Pagrindinė prielaida atgaunant jau išleistas lėšas iš ES - tai lėšų panaudojimas pagal paskirtį ir prisilaikant finansinio tinkamumo taisyklių.

ES struktūrinių fondų valdymą reglamentuojantys teisės aktai įvardina keletą institucijų tipų, kurios dalyvauja struktūrinių fondų valdyme. ES struktūrinių fondų valdymo institucinės sistemos sąrangą nustato Europos Tarybos Reglamentas 1260/1999¹⁸.

2001 m. gegužės 31 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 649¹⁹ buvo patvirtintos ES struktūrinių fondų administravimo Lietuvoje taisyklės bei numatyta trijų lygių struktūrinių fondų valdymo ir administravimo struktūra, kurią sudaro *Vadovaujančioji institucija, Tarpinės institucijos* ir *Igyvendinančiosios institucijos*.

1 pav. ES struktūrinių fondų paramos programų įgyvendinimo administracinė struktūra Lietuvoje

Šaltinis: Finansų ministerija

¹⁸ 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1260/1999, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų (su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. gegužės 26 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1105/2003).

¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimas Nr. 649 „Dėl atsakomybės už Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įgyvendinimą Lietuvoje pasiskirstymo tarp valstybės institucijų”

2001 m. liepos 31 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 953²⁰ buvo patvirtintas atsakomybės už ES struktūrinių lėšų valdymą pasiskirstymas tarp valstybės institucijų. 2001 m. rugpjūčio 24 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1026²¹ buvo nustatytos institucijos, atsakingos už Sanglaudos fondo paramos administravimą (8 lentelė).

7 lentelė. Atsakomybės už ES struktūrinių lėšų valdymą pasiskirstymas tarp valstybės institucijų Lietuvoje

Fondas	Atsakomybės	Institucija
ES struktūriniai fondai	ES struktūrinių fondų vadovaujanti institucija	Finansų ministerija (vadovaujančios institucijos funkcijas vykdo Finansinės paramos departamentas)
	ERPF mokėjimo institucijos	Finansų ministerija
	ESF mokėjimo institucija	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
	EŽŪOGF mokėjimo institucija	Žemės ūkio ministerija
	ŽOFP mokėjimo institucija	Žemės ūkio ministerija
ES Sanglaudos fondas	Sanglaudos fondo vadovaujančioji institucija	Finansų ministerija
	Sanglaudos fondo mokėjimo institucija	Finansų ministerija

Bendras ES struktūrinių fondų administravimo taisyklės Lietuvoje nustato 2003 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1166 “Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“ (toliau vadinama – SF nutarimas). Šiame nutarime nustatyta administracinė struktūrinių fondų programavimo, įgyvendinimo, priežiūros ir kontrolės struktūra, reglamentuojami kiekvienos institucijos, dalyvaujančios BPD programavime ir įgyvendinime, uždaviniai, pareigos ir teisės. Taip pat šiame nutarime yra išdėstyti uždaviniai, kuriuos Vadovaujančioji institucija deleguoja Tarpinėms ir Įgyvendinančioms institucijoms.

ES struktūrinių fondų lėšų administravimo sistemos kūrimas baigėsi 2004 metų gegužės mėnesį, kuomet ši sistema buvo deklaruota Europos Komisijai. Dalis sistemos – projektų teikimas, vertinimas, atranka ir sutarčių sudarymas – buvo išbandyta pirmųjų kvietimų teikti paraiškas metu, t.y. iki 2004 m. pabaigos. Atsižvelgdama į pirmųjų BPD įgyvendinimo metų patirtį ir iškilusias problemas, susijusias su ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo finansuojamų projektų administravimo procedūrų taikymu, didelį susidomėjimą ES struktūrinių fondų parama ir didelį paraiškų srautą, dar 2004 m. pabaigoje buvo pradėtos rengti naujos daugelio teisinių aktų, reglamentuojančių ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo lėšų administravimą, redakcijos. Per 2005 metus daugelis šių teisės aktų buvo ne kartą keičiami.

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 31 d. nutarimas Nr. 953 “Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo, valdymo ir kontrolės tvarkos”

²¹ 2001 m. rugpjūčio 24 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1026 “Dėl Europos Sąjungos Sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje”

8 lentelė. Institucinė struktūrinių fondų valdymo sistema

Institucija	Institucijos paskirtis
Vadovaujančioji institucija	<p>Vadovaujančioji institucija koordinuoja ir vadovauja ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų programavimo ir įgyvendinimo veiklai šalyje, teikdama rekomendacijas ir patarimus kitoms institucijoms, susijusioms su BPD įgyvendinimu, struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimu ir kontrole. Jeigu to reikalauja įgyvendinamos funkcijos, Vadovaujančioji institucija turi teisę duoti privalomus nurodymus institucijoms, administruojančioms fondus. Remiantis Europos Tarybos Reglamento 1260/1999 nuostatomis, vienam BPD turi būti paskirta viena vadovaujančioji institucija.</p> <p>Vadovaujančioji institucija turi galimybę susipažinti su visais dokumentais, susijusiais su fondų administravimu, taip pat ji atlieka patikrinimus, siekdama įsitikinti, kad lėšos naudojamos pagal ES reikalavimus ir pagal pagrįstą finansų valdymo principą. Šiam tikslui Vadovaujančioji institucija turi savo kontrolės pajėgumus. Vadovaujančiai institucijai teikiamos 5% atrankinių patikrinimų, kuriuos atliko Tarpinės institucijos, ataskaitos.</p> <p>ES šalių narių-senbuvų patirtis rodo, jog esant vienai Vadovaujančiai institucijai, ji viena nepajėgi atlikti visų jai reglamentais priskirtų funkcijų (tokių kaip remtinų projektų atranka, jiems skirtų mokėjimų autorizavimas, administraciniai patikrinimai įgyvendinimo vietose ir kt.). Lietuvoje be Vadovaujančios institucijos (Finansų ministerijos) Vyriausybės nutarime Nr. 649 dar yra numatytas ir Priežiūros komitetas.</p>
Priežiūros komitetas	<p>Priežiūros komitetas tvirtina pagrindinius projektų priežiūros ir atrankos kriterijus, vykdo struktūrinių fondų paramos įgyvendinimo priežiūrą, siekiant nustatyti, ar skiriama parama panaudojama efektyviai ir produktyviai. Priežiūros komiteto funkcijas apibrėžia Europos Tarybos reglamentas Nr. 1260/1999 bei LRV nutarimas Nr. 649²². Lietuvoje Priežiūros komiteto sudėtis patvirtinta Finansų ministro įsakymu, o į jo sudėtį įtraukti institucijų, dalyvaujančių struktūrinių fondų valdyme, aukšto rango pareigūnai, Europos Komisijos atstovai bei socialinių-ekonominių partnerių (Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos pramoninkų asociacijos, profesinių sąjungų ir kt.) atstovai. Patarėjo teisėmis priežiūros komiteto darbe dalyvauja Europos Komisijos ir Europos investicijų banko atstovai. Priežiūros komitetas glaudžiai bendradarbiauja su Europos Komisija, siekiant efektyvinti programos valdymą ir administravimą, lanksčiai reaguoti į pasikeitusias socialines-ekonomines sąlygas bei programos įgyvendinimo ypatumus. Priežiūros komiteto susirinkimai rengiami du kartus per metus arba, jei reikia, dažniau.</p> <p>Priežiūros komiteto sekretoriato funkcijas atlieka Vadovaujančioji institucija (Finansų ministerijos ES programų valdymo departamento Stebėsenos ir informavimo skyrius). Jis rengia priežiūrai reikiamus dokumentus, ataskaitas, darbotvarkes ir susirinkimų protokolų santraukas. Jei būtina, įgyvendinimo metu Vadovaujančioji institucija į sekretoriato darbą gali įtraukti kitas institucijas.</p>
Mokėjimo institucijos	<p>Valstybė kiekvienam iš keturių struktūrinių fondų turi paskirti po vieną Mokėjimo instituciją, kurios aptarnauja visas valstybėje įgyvendinamas struktūrinių fondų remiamas programas. Mokėjimo institucijos įsteigiamos tam, kad rengtų ir teiktų mokėjimų prašymus Europos Komisijai bei gautų mokėjimus.</p>
Tarpinės	<p>Tarpinės institucijos yra atsakingos BPD priemonių programavimą, įgyvendinimą, stebėseną, ataskaitų rengimą ir auditą savo sektoriuose. Tarpinėms</p>

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimas Nr. 649 „Dėl atsakomybės už Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įgyvendinimą Lietuvoje pasiskirstymo tarp valstybės institucijų”

<p>institucijos</p>	<p>institucijoms gali būti deleguotos kai kurios vadovujančios/mokėjimo institucijų funkcijos. Tai institucijos turinčios „priemonės lygio“ atsakomybę, už kurių veiklą atsakinga Vadovujančioji institucija. Tarpinių institucijų biudžetuose yra numatomi ES struktūrinių fondų bei šalies bendrojo finansavimo ištekliai konkrečioms priemonėms ir jos turi teisę priimti galutinį sprendimą dėl projektų, kuriems bus teikiama parama.</p> <p>Remiantis 2003 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1166 “Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“, Lietuvoje Tarpinės institucijos yra šios:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Ūkio ministerija – verslo skatinimo, energetikos ir turizmo infrastruktūros plėtros srityje ■ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Švietimo ir mokslo ministerija – žmogiškųjų išteklių ir profesinio mokymo srityje ■ Žemės ūkio ministerija – žemės ūkio ir žuvininkystės srityje ■ Aplinkos ministerija – aplinkos apsaugos srityje ■ Transporto ir susisiekimo ministerija – transporto infrastruktūros srityje ■ Sveikatos apsaugos ministerija – sveikatos apsaugos infrastruktūros srityje ■ Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LRV – informacinės visuomenės plėtros srityje
<p>Igyvendinančios institucijos</p>	<p>Igyvendinančiosios institucijos/agentūros yra atsakingos už kasdieninį ES struktūrinių fondų valdymą ir atitinkamą šalies bendrąjį finansavimą programos laikotarpiu. Joms tenka „projekto lygmens“ atsakomybė. Igyvendinančiosios institucijos/agentūros vykdo tiesioginį paramos administravimą, paslaugų organizavimą ir teikimą piliečiams ir privačiam sektoriui. Lietuvoje yra šešios Igyvendinančiosios institucijos/agentūros:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Aplinkos projektų valdymo agentūra – projektams aplinkos apsaugos srityje, finansuojamiems iš ERPF ir Sanglaudos fondo lėšų ■ Centrinė projektų valdymo agentūra - projektams, finansuojamiems iš ES struktūrinių fondų pagal šias BPD priemones: 1) sveikatos priežiūros įstaigų plėtra ir modernizavimas; 2) švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų infrastruktūros plėtra; 3) darbo rinkos ir socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra; 4) informacinių technologijų, paslaugų ir infrastruktūros plėtra; 5) parama programos parengimui, valdymui, priežiūrai ir kontrolei ir kt. ■ Lietuvos verslo paramos agentūra – projektams, finansuojamiems iš ERPF lėšų, kuriems skiriama parama Lietuvos pramonės ir verslo plėtrai skatinti ■ Nacionalinė mokėjimo agentūra (anksčiau SAPARD mokėjimo agentūra) - projektams, finansuojamiems iš EŽŪOGF bei Žuvininkystės finansinio orientavimo instrumento lėšų ■ Transporto investicijų direkcija – projektams transporto infrastruktūros vystymo srityje, finansuojamiems iš Sanglaudos fondo lėšų ■ Žmogiškųjų išteklių plėtros programų paramos fondas - projektams, finansuojamiems iš ESF lėšų
<p>Atrankos komitetas</p>	<p>ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo sistemos elementas, kuris sudaromas tam, kad palengvintų visos struktūrinės politikos koordinavimą bei jos vykdymą, laikantis ES nustatytų reikalavimų. Rengiant ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo sistemą, buvo laikomasi prielaidos, kad projekto svarstymas Atrankos komitete, sudarytame iš visų ministerijų aukštų pareigūnų, padarys procesą skaidresniu, užtikrins vertikalų (šakinio) ir horizontalų (regioninio ir kt.) principų suderinamumą bei garantuos tinkamo sprendimo priėmimą tuo atveju, kai projektai gali būti finansuojami iš kelių struktūrinių fondų. Praktika parodė, kad Atrankos komiteto metu retai kada būna pakeičiami Igyvendinančių ir Tarpinių institucijų pirminio projekto tinkamumo vertinimo metu priimti sprendimai bei rekomendacijos.</p>

9 lentelė. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų valdymo institucijoms deleguotos funkcijos

Institucija	Institucijai deleguotos funkcijos
Priežiūros komitetas	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tvirtina arba taiso BPD priedą ■ Tvirtina kriterijus, kuriais vadovaujantis parenkamos pagal kiekvieną priemonę finansuojamos veiklos ■ Svarsto ir tvirtina metinę ir galutinę įgyvendinimo ataskaitas prieš siunčiant jas Europos Komisijai ■ Kartą per metus atlieka reguliarių pažangos tikrinimą, siekiant konkrečių pagalbos tikslų. Esant poreikiui, reguliarius patikrinimai gali būti atliekami ir dažniau ■ Reguliariai tikrina įgyvendinimo rezultatus, visų pirma siekiant tikslų, kurie nustatyti skirtingoms priemonėms ■ Remdamasis Tarpinių institucijų pateiktais pasiūlymais, priima sprendimą, kam skirti finansavimą ■ Svarsto ir tvirtina kiekvieną pasiūlymą iš dalies pakeisti Europos Komisijos sprendimo dėl fondų finansavimo turinį ■ Bet kuriuo atveju gali siūlyti Vadovaujančiajai institucijai pataisyti ar peržiūrėti paramą, kad būtų pasiekti struktūrinių fondų tikslai arba pagerėtų paramos valdymas, įskaitant ir finansų valdymą
Vadovaujančioji institucija	<ul style="list-style-type: none"> ■ Koordinuoja ir vadovuoja ES struktūrinių fondų programavimo veiklai Lietuvoje, teikdama rekomendacijas ir patarimus kitoms institucijoms, susijusioms su programavimu ■ Užtikrina struktūrinių fondų valdymo ir įgyvendinimo veiksmingumą ir teisingumą ■ Koordinuoja struktūrinių fondų administravimo institucinės sistemos plėtrą, įskaitant struktūrinių fondų vadovų parengimą, prižiūri šios sistemos funkcionavimą ■ Kartu su Tarpinėmis institucijomis ir Priežiūros komitetu koordinuoja BPD tikslų įgyvendinimą ■ Prižiūri kompiuterinę struktūrinių fondų lėšų valdymo ir priežiūros informacinę sistemą, skirtą rinkti informaciją apie BPD įgyvendinimo pažangą ir teikti ataskaitas Europos Komisijai ■ Rengia metinę eigos ataskaitą ir, pritarus Priežiūros komitetui, teikia ją Europos Komisijai ■ Organizuoja ir valdo struktūrinės intervencijos vertinimą, bendradarbiauja su Europos Komisija šioje srityje ■ Užtikrina, kad institucijos, dalyvaujančios BPD administravime ir įgyvendinime, naudotų atskirą apskaitos sistemą visiems sandoriams, susijusiems su BPD įgyvendinimu ■ Įgyvendina vidaus kontrolę kartu su Mokėjimo institucija ir kitomis institucijomis, dalyvaujančiomis įgyvendinant paramą ■ Užtikrina įsipareigojimų dėl informacijos ir viešumo vykdymą ■ Peržiūri pagrindinius ankstesniųjų įgyvendinimo metų rezultatus kartu su Europos Komisija, atsižvelgiant į metinę įgyvendinimo ataskaitą ir informuoja Europos Komisiją, kokių veiksmų buvo imtasi pagal pateiktas pastabas ■ Savo arba Priežiūros komiteto iniciatyva siūlo būtinus BPD priedo pakeitimus ir, Priežiūros komitetui pritarus, informuoja Europos Komisiją apie padarytus pakeitimus (pakeitimai negali būti tokio pobūdžio, kad pakeistų finansines lėšas, paskirtas pagal prioritetus, arba kad pakeistų kiekvieno prioriteto tikslus ir siekius) ■ Valdo ir administruoja priemones pagal Techninės paramos prioritetą, koordinuoja gebėjimų administruoti struktūrinių fondų paramą stiprinimo ir įsisavinimo pajėgumų plėtros procesą.
Tarpinės institucijos	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vykdo ES struktūrinių fondų veiklos savo sektoriuose programavimą ir įgyvendinimą ■ Kuria taisykles ir procedūras projektų pateikimui, vertinimui, atrankai ir priežiūrai pagal SF

	<p>nutarimą²³ ir struktūrinių fondų vadovus</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Nustato priežiūros rodiklius ir projektų atrankos kriterijus pagal konkrečią priemonę ■ Rengia rekomendacijas pareiškėjams ir kitą dokumentaciją pasiūlymų pateikimui ■ Teikia rekomendacijas Įgyvendinančiosioms institucijoms, kaip įgyvendinti veiklą pagal atitinkamą priemonę ir prižiūrėti jos įgyvendinimą ■ Sudaro ir pirmininkauja projektų atrankos komitetams bei organizuoja komitetų darbą ■ Tvirtina galutinį sprendimą dėl finansuotino projekto, atsižvelgiant į Įgyvendinančiosios institucijos pateiktą vertinimo ataskaitą ir projektų atrankos komiteto rekomendaciją ■ Vykdo atitinkamos priemonės įgyvendinimo priežiūrą ir ataskaitų rengimą (stebi priemonės įgyvendinimą analizuoja priemonės eigą pagal stebėsenos informaciją, įskaitant rezultatų rodiklius <ul style="list-style-type: none"> ■ rengia atitinkamas metinių eigos ataskaitų dalis ir galutinę ataskaitą ■ sprendžia klausimus, susijusius su priemonės įgyvendinimu ir administravimu ■ inicijuoja priemonių, už kurias jos atsakingos, pakeitimus, jeigu tai yra būtina ■ Įgyvendina reikiamus viešumo veiksmus, susijusius kiekvienos priemonės, už kurias yra atsakingos, įgyvendinimu ■ Vykdo patvirtintos veiklos atrankinius patikrinimus (ne mažiau kaip 5% visų kompensavimui tinkamų išlaidų) pagal jų sektorius ir sistemos auditą ■ Inicijuoja būtinus veiksmus, remiantis padarytomis išvadomis, rengia ataskaitas dėl atrankinių patikrinimų rezultatų bei ketvirtines ataskaitas dėl neteisingai išmokėtų ir gražintinų lėšų
<p>Įgyvendinančios institucijos</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Organizuoja kvietimus teikti projektų paraiškas pagal atitinkamos Tarpinės institucijos pateiktas gaires pareiškėjams ■ Atlieka projekto paraiškų vertinimą, siekiant įsitikinti, kad projektai parengti pagal Tarpinės institucijos parengtas gaires pareiškėjams ir yra tinkami finansuoti pagal BPD ir BPD priedą, vertinimo pagrindu rengia ataskaitas ir rekomendacijas bei kartu su projekto paraiškėmis teikia jas atitinkamai Tarpinei institucijai ■ Informuoja pareiškėjus apie projektų atrankos rezultatus ■ Atlieka kasdieninę projektų įgyvendinimo priežiūrą ir inicijuoja reikiamus veiksmus, jeigu identifikuojamos kokios nors problemos ■ Atlieka išlaidų, deklaruotų mokėjimo prašymuose, tinkamumą pagal struktūrinių fondų vadovus ir Tarpinės institucijos nurodymus bei rengia mokėjimo prašymą Tarpinei institucijai, ■ Atlieka projektų įgyvendinimo patikrinimą vietoje ir jų atitikimą reglamentų ir sutarties dėl paramos teikimo sąlygoms, imasi būtinų veiksmų, siekiant išvengti galimų neatitikimų ir juos panaikinti bei teikia ataskaitas Tarpinėms institucijoms apie rezultatus ■ Įveda projekto duomenis (paraiškos duomenis, administracinę ir stebėjimo informaciją bei sprendimus) į struktūrinių fondų stebėsenos sistemą ■ Rengia veiklos, už kurias jos yra atsakingos, įgyvendinimo ataskaitas, kurios vėliau naudojamos rengiant metines eigos ataskaitas ir galutinę ataskaitą ■ Įgyvendina būtinus viešumo priemones, teikia rekomendacijas ir informaciją projekto rėmėjams ir potencialiems pareiškėjams

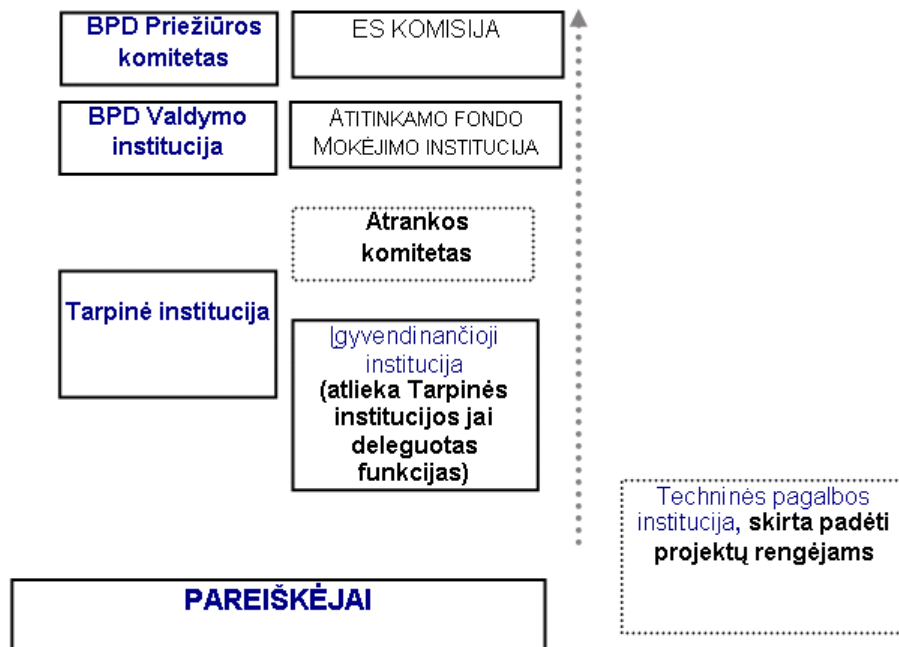
²³ 2003 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1166 “Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“

2.2. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės sistemos organizavimas

ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo ir kontrolės sistema organizuota tokiu būdu, kad kiekviename administravimo lygyje būtų užtikrinta BPD įgyvendinimo pažanga ir kontrolė. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo ir kontrolės sistema garantuoja nenutrūkstamą duomenų rinkimo ir perdavimo grandinę nuo žemiausio iki aukščiausio lygmens, užtikrina tinkamą bendrojo finansavimo srautų priežiūrą, finansų valdymą ir kontrolę

Žemiau pateikiamas ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo ir kontrolės procedūrų aprašymas.

2 pav. Tipinė projektų atrankos, finansavimo ir atsiskaitymo grafinė schema

ES struktūrinių fondų lėšų administravimo ciklas apima šiuos etapus:

1. Pareiškėjai pateikia paraiškas.
2. Įgyvendinančios institucijos gautas paraiškas įvertina (atlieka paraiškų administracinės atitikties, tinkamumo skirti paramą bei projekto naudos ir kokybės skirti paramą vertinimus) bei priima sprendimą dėl paraiškų atitikimo formaliems reikalavimams (ES politikos, LR teisės aktų, BPD nuostatoms).
3. Tarpinės institucijos (ŪM, SADM, ŽŪM, SM, SAM, IVPK) įgyvendinančios institucijos siūlomo sprendimo pagrindu sprendžia, kokia projekto kaštų dalis yra finansuotina iš ES struktūrinių fondų (pagal ES reglamentuose nustatytus išlaidų finansinio tinkamumo kriterijus), siekiant nustatyti maksimalią projektui galimą skirti ES struktūrinių fondų paramą.
4. Formalius reikalavimus atitinkantis projektas dalyvauja atrankos procedūroje – svarstomas projektų atrankos komitete.
5. Tarp atrinkto projekto teikėjo ir įgyvendinančios institucijos sudaroma paramos teikimo sutartis.

6. Vykdomas projekto įgyvendinimas, kurio metu vykdoma projekto išlaidų apskaita, projekto vykdytojai periodiškai teikia išlaidų deklaracijas bei tarpines projekto įgyvendinimo ataskaitas (kartu su jas pagrindžiančiais dokumentais) įgyvendinančiai institucijai.
7. Įgyvendinančioji institucija tikrina pateiktas išlaidų deklaracijas (išlaidų tinkamumą). Gautos išlaidų deklaracijos ir jas pagrindžiantys dokumentai yra Įgyvendinančių institucijų saugomos ir teikiamos Tarpinėms institucijoms, kurios rengia apibendrintas išlaidų deklaracijas. Apibendrintos išlaidų deklaracijos siunčiamos atitinkamo fondo Mokėjimo institucijai (pastaroji jų pagrindu rengia mokėjimo paraiškas Europos Komisijai/atitinkamam struktūriniam fondui).
8. Pareiškėjai teikia Įgyvendinančiajai institucijai projekto įgyvendinimo ataskaitas, Įgyvendinančioji institucija analizuoja gautas ataskaitas ir kaupia statistinius ir finansinius rodiklius, įvedama juos į kompiuterizuotą priežiūros sistemą.
9. Įgyvendinančioji institucija atlieka projektų administracinį patikrinimą, vykdydama projektų patikras vietoje.
10. Vykdomos audito procedūros: atliekamas iki 5% kiekvieno ES struktūrinio fondo šaliai pagal BPD išmokėtų lėšų bei papildomas sistemų auditas. Programos pabaigoje nuo valdymo ir kontrolės sistemos nepriklausoma institucija – išorinis auditorius – parengia baigiamojo audito deklaraciją, kurioje įvertina, kiek patikima buvo programos įgyvendinimo metu Europos Komisijai teikiama informacija, aptiktų nukrypimų ir nusižengimų, valdymo ir kontrolės sistemų trūkumų mastą ir pasekmes, kt. Baigiamojo audito deklaracija Europos Komisijai pateikiama kartu su paskutine jai teikiama mokėjimo paraiška.

2.2.1. Projektų atranka

Įgyvendinančiosios institucijos. Įgyvendinančiosios institucijos išsamiai įvertina projektų paraiškas: vykdo paraiškų atitikties administraciniams reikalavimams patikrinimus, atitikties BPD ir ES bei nacionalinei politikai patikrinimus, išlaidų atitikties nustatytiems kriterijams patikrinimus, įgyvendinamumo ir tvarumo vertinimus ir kitus patikrinimus. Vertinimas atliekamas pagal atitinkamos Tarpinės įstaigos nustatytus ir Vadovaujančiosios institucijos patvirtintus kriterijus ir taisykles. Atlikusi vertinimą, Įgyvendinančioji institucija parengia ataskaitą ir rekomendacijas ir kartu su paraiškomis teikia jas atitinkamai Tarpinei įstaigai, atsakingai už atitinkamos priemonės įgyvendinimą.

Tarpinės institucijos. Tarpinėms institucijoms tenka bendra atsakomybė už ES ir nacionalinio bendrojo finansavimo lėšų paskirstymą BPD priemonėms įgyvendinti atitinkamame sektoriuje. Įgyvendinančiosios institucijos pateikia Tarpinėms institucijoms visas tinkamų finansuoti projektų paraiškas kartu su vertinimo ataskaitomis ir rekomendacijomis. Tarpinės institucijos jas pateikia savo įkurtiems ir vadovaujamiems projektų atrankos komitetams atrankai. Tarpinės institucijos ir Įgyvendinančiosios institucijos savo projektų atrankos komitetams rengia reikiamus dokumentus ir kartu su projektų paraiškų suvestinėmis (nustatytos formos, įtvirtintos atitinkamame darbo procedūrų vadove) pateikdamos juos komiteto nariams prieš kiekvieną posėdį. Kiekvienai priemonei yra įsteigta po atskirą atrankos komitetą, tačiau tam tikrais atvejais, kai to reikia atsižvelgiant į kai kurių prioritetų specifiką (pvz., toks būtų kaimo plėtros, žemės ir žuvų ūkio prioritetas), kelioms priemonėms steigiamas vienas atrankos komitetas. Atrankos komitetai formuojami iš įvairių su įgyvendinama priemone susijusių veiklą vykdančių ministerijų, nacionalinių ir regioninių partnerių atstovų, derinant Atrankos komiteto sudėtį su Vadovaujančiąja institucija.

Atrankos komiteto rekomendacijos privalomos atitinkamai Tarpinei institucijai, kuri negali finansuoti projekto be atrankos komiteto patvirtinimo. Tarpinė institucija gali motyvuotai nesutikti su Atrankos komiteto rekomendacijomis ir prašyti iš naujo įvertinti atitinkamą projektą.

Vadovaujančioji institucija. Vadovaujančioji institucija, tvirtindama atrankos kriterijus, orientuodama vertinimo procesą, tvirtindama atrankos komitetų sudėtį ir dalyvaudama atrankos komitetuose, užtikrina atrankos proceso skaidrumą ir objektyvumą.

Tarpinės ir Įgyvendinančiosios institucijos taip pat teikia informavimo, konsultavimo ir mokymo paslaugas potencialiems paraiškų teikėjams konkursų metu. Šios paslaugos paprastai teikiamos naudojant PHARE techninę pagalbą. Dažniausiai pareiškėjai gali dalyvauti informaciniuose ir mokymo seminaruose, gali pateikti klausimus įgyvendinančiosioms institucijoms elektroniniu paštu, telefonu ir faksu, o atsakymai į dažnai užduodamus klausimus, kurie yra aktualūs kitiems pareiškėjams, yra skelbiami viešai.

Tačiau informavimo ir konsultavimo procesų organizavimas turi tam tikrų trūkumų, kadangi konsultavimo ir informavimo tvarkos nuostatos nėra visada pilnai vykdomos dėl didelio atsakingo personalo darbo krūvio, pvz., finansų valdymo srityje, kur tik keli atsakingų institucijų darbuotojai gali teikti konsultacijas ar informaciją.

2.2.2. Kontrolės ir audito sistemos organizavimas

Priežiūros ir kontrolės sistema yra užtikrinta kiekviename ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo lygmenyje. Pagrindinis priežiūros ir kontrolės sistemos tikslas – užtikrinti tinkamą projektų įgyvendinimą bei efektyvų ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų įsisavinimą. 10 lentelėje pateikiami pagrindiniai kriterijai remiantis kuriais projektų patikros metu vertinama, ar projektai įgyvendinami tinkamai.

10 lentelė. Tinkamo projektų įgyvendinimo kriterijai

Tinkamai įgyvendinami projektai	Netinkamai įgyvendinami projektai
<ul style="list-style-type: none"> ■ Projekto vykdytojas agentūrai pateiktoje projekto paraiškoje, mokėjimo prašymuose ir projekto ataskaitose pateikia teisingą informaciją; ■ Projekto vykdytojo kartu su mokėjimo prašymais teiktos išlaidas pateisinančių dokumentų ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų kopijos atitinka šių dokumentų originalus; ■ Yra atlikti darbai, suteiktos paslaugos ir įsigytos prekės, už kurias projekto vykdytojas atsiskaitė agentūrai; ■ Nepasikeitė duomenys, turintys įtakos paramos poreikio nustatymui; ■ Nėra padaryta ES ir nacionalinių teisės aktų pažeidimų projekto vykdytojui naudojant paramos lėšas; ■ Projekto vykdytojas įgyvendina projekto viešinimo ir informavimo priemones; ■ Projekto vykdytojas atskirai tvarko paramos lėšų apskaitą; ■ Projekto vykdytojas laikosi Sutarties sąlygų. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Projekto vykdytojas nepateikia projekto įgyvendinimo ataskaitų ir mokėjimo prašymų sutartyje nustatyta tvarka; ■ Projekto vykdytojas teikdamas projekto paraišką, prašydamas išmokėti paramos lėšas ar vykdydamas sutartį, pateikia neteisingą arba nuslepia informaciją, turinčią reikšmės sprendimo suteikti paramą priėmimui arba tinkamai paramos sutarties vykdymo kontrolei; ■ Projekto vykdytojas vykdydamas projektą, pažeidė ES ar Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus, kiek jie yra susiję su projekto įgyvendinimu; ■ Projekto vykdytojas negali pasiekti sutartyje nustatytų projekto uždavinių, tikslų ir apie tai neinformavo agentūros; ■ Projekto vykdytojas neinformuoja agentūros apie projekto įgyvendinimo metu ir per 1 metus nuo projekto įgyvendinimo pabaigos projekto sukurtų rezultatų dėka gautas pajamas; ■ Projekto vykdytojas per penkerius metus nuo sutarties pasirašymo dienos pakeičia pagal sutartį remiamos veiklos pobūdį, perleidžia iš paramos lėšų įsigytą turtą ar kitaip pažeidžia kitas sutarties sąlygas; ■ Projekto vykdytojas nesudaro sąlygų atlikti patikrą vietoje, patikrinti, kaip įgyvendinamas projektas ar kaip vykdoma veikla po paramos suteikimo.

Už tinkamą ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų įgyvendinimo, patikimo finansų valdymo ir kontrolės sistemos sukūrimą yra atsakinga *Vadovaujančioji institucija*.

Tam tikslui Vadovaujančioji institucija organizuoja struktūrinių fondų vadovų rengimą, kuriuose pateikiami nurodymai dėl finansų ir administracinės kontrolės sistemos funkcionavimo Tarpinėse institucijose ir Įgyvendinančiose institucijose ir dėl projektų patikrinimų vietoje ir mokėjimo paraiškų patikrinimų atlikimo. Taip pat Vadovaujančioji institucija užtikrina, kad Tarpinių institucijų vidaus audito tarnybos, taikydamos visuotinai priimtus standartus, atliktų nepriklausomus atrankinius patikrinimus ir sistemų auditą. Už Europos Komisijai deklaruojamų išlaidų atitikties nustatytiesiems kriterijams tikrinimą atsakinga Mokėjimo institucija.

Patikrinimai vietoje. Remiantis Komisijos reglamento Nr. 438/2001 4 str. patikrinimus vietoje atlieka Įgyvendinančiosios institucijos. Patikrinimų vietoje metu tikrinama:

- bendrai finansuojamų produktų pristatymas ir paslaugų suteikimas,
- prašomų kompensuoti išlaidų tikrumas,
- reikalavimų ir sąlygų paramai gauti laikymasis.

Teisę atlikti patikrinimus vietoje turi ir Vadovaujančioji, ir Mokėjimo institucijos, kai nori pamatyti ir įvertinti projektų pažangą bei kaip administruojami ir valdomi struktūriniai fondai.

Atrankiniai patikrinimai ir sistemų auditas. Tarpinės institucijos atlieka atrankinius projektų patikrinimus (kurie turi apimti ne mažiau kaip 5% visų tinkamų išlaidų ir remtis atrankine patvirtintų veiklos rūšių visuma) ir sistemų auditą, kaip to reikalauja Reglamento 438/2001 10 str. Šiuos patikrinimus gali atlikti Tarpinių institucijų vidaus audito tarnybos (ministerijų vidaus audito tarnybos yra nepriklausomos nuo kitų ministerijos departamentų ir yra atskaitingos tiesiogiai ministrams) arba pasamdyti išorės auditoriai. Auditai paskirstomi tolygiai per visą ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų skirstymo laikotarpį.

Atrankinių patikrinimų tikslai:

- patikrinti esamų valdymo ir kontrolės sistemų efektyvumą;
- atrankiniu būdu, remiantis rizikos analize, patikrinti išlaidų deklaracijas.

Finansų ministerijos vidaus audito tarnyba atlieka vadovaujančiosios institucijos, mokėjimo institucijos ir Iždo departamento (kuris atlieka visus mokėjimus galutiniams naudos gavėjams) sistemų auditą. Taip pat Finansų ministerijos vidaus audito tarnyba atliks Vadovaujančiosios institucijos, Mokėjimo institucijos ir Valstybės išdo veiksmų, susijusių su BPD įgyvendinimu, sistemos auditą.

2.2.3. Lėšų gavimas ir paskirstymas

Komisija atitinkamas ES lėšas perveda į atskirą kiekvienam fondui atidarytą Mokėjimo institucijos sąskaitą Lietuvos banke. Konkrečiai priemonei skirtos ES struktūrinių fondų lėšos įtraukiamos į atitinkamos tarpinės įstaigos biudžetą atskira eilute. Nacionalinio bendrojo finansavimo lėšos taip pat yra numatytos atitinkamų Tarpinių institucijų biudžetuose atskiromis eilutėmis.

Galutiniai naudos gavėjai siunčia mokėjimo prašymus Įgyvendinančiosioms institucijoms, kurios atlieka techninį mokėjimo paraiškų patikrinimą ir išlaidų tinkamumo tikrinimą, remdamosi struktūrinių fondų vadovais ir atsakingos tarpinės institucijos nurodymais. Patikrinusios mokėjimo prašymus, Įgyvendinančiosios institucijos parengia mokėjimo paraišką Valstybės išdui ir pateikia ją Tarpinei institucijai patvirtinti ir apmokėti.

Tarpinė institucija tvirtina mokėjimo paraišką ir teikia jas Finansų ministerijos Valstybės Iždo departamentui per valstybės biudžeto, apskaitos ir mokėjimų sistemą. Minėtasis departamentas, gavęs

mokėjimo paraišką, atlieka jos patikrinimus pagal nacionalinę tvarką, nustatytą Iždo vadove. Iždo departamentas iš atitinkamų metinių tarpinės institucijos biudžeto asignavimo lėšų perveda pateiktoje mokėjimo paraiškoje nurodytas sumas galutiniams naudos gavėjams.

Išlaidas sertifikuoja Mokėjimo institucija. Kad įsitikintų mokėjimo paraiškoje pateiktos informacijos teisingumu ir struktūrinių fondų lėšų valdymo sistemos funkcionavimu, Mokėjimo institucija atlieka patikrinimus pati, remdamasi Tarpinių institucijų atliktų atrankinių patikrinimų ir sistemų auditų rezultatais ir Įgyvendinančiųjų institucijų atliktų patikrinimų vietoje rezultatais. Tarpinė institucija Mokėjimo institucijai reguliariai teikia sertifikuotas išlaidų ataskaitas.

Komisijai siunčiamos mokėjimo paraiškos parengiamos remiantis iš Tarpinių institucijų, atsakingų už tam tikrų priemonių įgyvendinimą, gauta ir jų sertifikuota informacija. Iš Tarpinių institucijų gavusi išlaidų ataskaitas, o iš Iždo departamento – duomenis apie projektams pervestas sumas, Mokėjimo institucija perveda nurodytą sumą iš atitinkamo struktūrinio fondo sąskaitos į surenkamąją Iždo departamento sąskaitą. Tam tikrais atvejais nacionalinio bendrojo finansavimo lėšas projektams galima pervesti avansu. Tačiau galutiniai mokėjimai visiems projektams atliekami tik po to, kai projektai buvo įgyvendinti ir patikrinti pagal Reglamento 438/2001 4 str. nuostatas.

Pagal Komisijos reikalavimus šalys narės užtikrina neteisingai išmokėtų sumų, išaiškėjusių po pačios šalies arba Bendrijos atliktos kontrolės, tyrimą ir jų sugrąžinimą. Pagal nusistovėjusį principą, pastebėjus neteisingo išmokėjimo faktą, yra išieškomos visos neteisingai sumokėtos lėšos ir, jei reikia, delspinigiai.

Visos institucijos, nustačiusios rimtų ES struktūrinių fondų ir nacionalinio bendrojo finansavimo lėšų panaudojimo pažeidimų arba gavusios informacijos apie tokius pažeidimus, turėtų informuoti Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybą prie Vidaus reikalų ministerijos.

Vadovaujanti institucija per šešis mėnesius pasibaigus kalendoriniams metams privalo pateikti Europos Komisijai metinę įgyvendinimo ataskaitą. Prieš siunčiant Europos Komisijai, parengta metinė įgyvendinimo ataskaita yra aptariama ir patvirtinama BPD Priežiūros komitete.

2.2.4. Visuomenės informavimo ir viešumo priemonės

Siekiant visiems visuomenės sluoksniams sudaryti galimybę išsamiai susipažinti su ES struktūriniais ir Sanglaudos fondu ir jų veiklos principais, struktūrinių lėšų įsisavinimo strategija, veiksmų programomis, prioritetais ir priemonėmis, Lietuvos dalyvavimo ES struktūrinės paramos įsisavinimo eiga ir rezultatais, vykdomos visuomenės viešinimo ir informavimo veiklos. Visuomenės viešinimo ir informavimo veiklos vykdomos remiantis Finansų ministro patvirtinta Informavimo apie ES struktūrinių fondų paramą ir suteiktos paramos viešinimo strategija²⁴ bei šios strategijos įgyvendinimo programos lygmens priemonių planu 2004–2008 metams.

Pagrindinės informavimo apie ES struktūrinę paramą ir suteiktos paramos viešinimo tikslinės grupės yra šios: 1) visuomenė; 2) galimi pareiškėjai; 3) projektų vykdytojai; 4) žiniasklaida; 5) ES struktūrinių fondų administravime dalyvaujančių institucijų ir viešųjų informavimo tinklų darbuotojai.

Pagrindiniai informavimo ir viešinimo veiklos tikslai:

- formuoti pozityvų ES struktūrinių fondų pagal BPD įvaizdį visuomenėje ir kelti visuomenės informuotumą apie paramą pabrėžiant praktinius naudos aspektus;

²⁴ LR finansų ministro 2004 m. liepos 23 d. įsakymas Nr. 1K-279 „Dėl informavimo apie Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą ir suteiktos paramos viešinimo strategijos bei šios strategijos įgyvendinimo programos lygmens priemonių plano patvirtinimo“

- viešinti ES struktūrinių fondų lėšų administravimo skaidrumą;
- skatinti regionų, pasyviau dalyvavusių ES struktūrinių lėšų paramos projektų rengime, galimus paraiškų teikėjus.

Galimi pareiškėjai informuojami šiais būdais: institucijų tinklalapiuose, informaciniuose ir mokomuosiuose seminaruose, leidžiant leidinius, nuolat teikiant informaciją telefonu, elektroniniu paštu, raštu. Pagal apibendrintus Tarpinių ir Įgyvendinančiųjų institucijų pateiktus duomenis, 2005 m. buvo surengta apie 130 informacinių ir mokomųjų seminarų (2004 m. – 196), kuriuose dalyvavo apie 6,5 tūkst. galimų pareiškėjų ir projektų vykdytojų (2004 m. – apie 10 tūkst.).

Naujuoju 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu numatoma išplėsti visuomenės informavimo ir viešinimo veiklos mastą. Už visų veiksmų programų viešinimą 2007-2013 m. programiniu laikotarpiu bus atsakinga Vadovaujančioji institucija. Šią funkciją atliks Finansų ministerijos ES programų valdymo departamento Stebėsenos ir informavimo skyrius.

Remiantis LRV 2006 metų kovo 14 d. nutarimu Nr. 252, Vadovaujančioji institucija yra atsakinga už viešinimo veiklas *veiksmų programų lygmenyje* ir veikia kaip informavimo ir viešinimo apie ES struktūrinę paramą veiklos centras Lietuvoje.

Už *projekto lygmens* informacijos sklaidą atsakingos Įgyvendinančios institucijos ir projektų vykdytojai. Įgyvendinančios institucijos rinks informaciją apie projektų įgyvendinimą, kaups duomenis, konsultuos projektų vykdytojus dėl informavimo ir viešumo priemonių įgyvendinimo bei vykdys šių priemonių įgyvendinimo priežiūrą. Projektų vykdytojai vykdys projekto Viešinimo veiksmus kaip sudėtinę projekto veiklos dalį, laikydamasis Informavimo ir viešinimo taisyklėse nustatytų reikalavimų.

2.2.5. Duomenų apie ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų panaudojimą rinkimas ir perdavimas elektroninio ryšio priemonėmis

Europos Komisija ir valstybės narės duomenimis apie ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų panaudojimą keičiasi elektroniniu būdu. Lietuvoje šiems duomenims laikyti, apibendrinti ir pateikti buvo sukurta viena **nacionalinė Struktūrinių fondų valdymo ir priežiūros informacinė sistema** (toliau vadinama - SFMIS), kurios paskirtis - užtikrinti, kad visi duomenys, būtini finansiniam valdymui, stebėsenai, priežiūrai, auditui ir vertinimui būtų renkami ir saugomi. Lygiagrečiai duomenys yra kaupiami bei saugomi ir popieriniame formate.

11 lentelė. Pagrindinės SFMIS funkcijos

Funkcija	Funkcijai įgyvendinti vykdomos veiklos
Valdymo funkcija	Projektų registravimas, projektų vertinimas, atrankos proceso registravimas, išsipareigojimų ir mokėjimų priežiūra, BPD ir projektų įgyvendinimo bei finansinių srautų priežiūra, patikrinimų vietoje rezultatų registravimas, apibendrintų duomenų, kurie leidžia lengvai nustatyti projektų įgyvendinimo problemas, susijusias su terminais, mokėjimais ir t.t. teikimas.
Informavimo funkcija	Informacijos apie ES struktūrinių fondų būklę pateikimas, informavimas apie atmetus ir patvirtintus projektus, ES ir nacionalinių lėšų patvirtinimo ir priežiūros sprendimus.
Atskaitomybės funkcija	Informacijos apie projektų pažangą ir išlaidas pateikimas, suvestinių parengimas ataskaitoms, rinkimas informacijos, būtinos atlikti išankstinius vertinimus (<i>ex-ante</i>), vertinimus viduriniu laikotarpiu (<i>mid-term</i>) ir vertinimus po įgyvendinimo (<i>ex-post</i>), ataskaitų pateikimas Komisijai elektroniniu būdu (audito tikslams).

SFMIS yra pritaikyta visiems struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo poreikiams, kartu atsižvelgiant ir į įvairių struktūrinių fondų specifiką. SFMIS sudaro galimybes stebėti veiklos duomenis ir finansinę informaciją apie: 1) atskirų projektų, finansuojamų iš struktūrinių fondų ir sanglaudos

fondo, įgyvendinimą; 2) atskirų BPD priemonių įgyvendinimo pažangą; 3) bendrą BPD įgyvendinimo pažangą. Taip pat SFMIS užtikrina duomenų perdavimą tarp vadovaujančiosios institucijos ir Europos Komisijos bei informacijos pateikimą audito tikslams.

SFMIS įgalina visoms žemesniojo lygmens institucijoms gauti pakankamai informacijos, kurią šios naudoja grįsdamos savo apskaitos įrašus ir sumas, taip užtikrinant pakankamą audito seką nuo bendrų sumų, kurios sertifikuojamos ir pranešamos Europos Komisijai, žemyn iki atskirų išlaidų straipsnių. SFMIS sudaro trys moduliai: *paraiškų registravimo, mokėjimų ir biudžeto bei monitoringo*.

1. Paraiškų registravimo modulyje kaupiama paraiškose esanti informacija, vertinimo etapų rezultatai, projektų atrankos rekomendacijos, tarpinės institucijos sprendimai ir paramos sutarčių duomenys.

2. Mokėjimų ir biudžeto modulyje kaupiama projekto lygmens, BPD priemonių lygmens ir BPD lygmens informacija. Projektų lygmenyje yra kaupiama visa informacija apie projektams atliekamus mokėjimus, išlaidas patvirtinančių ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų informacija, informacija apie gražintinas lėšas, rangovus, prekių tiekėjus ar paslaugų teikėjus, taip pat atliekama projekto biudžeto vykdymo ir finansavimo šaltinių naudojimo stebėseną ir kontrolę. BPD ir BPD priemonių lygmenyje atliekama finansinių planų stebėseną ir įgyvendinimo kontrolę, n+2 taisyklės įgyvendinimo priežiūra, formuojamos mokėjimų prognozės. Modulis yra integruotas su Valstybės biudžeto ir mokėjimų sistema. Mokėjimai projektams atliekami SFMIS pagalba.

3. Monitoringo modulio pagalba yra formuojamos visos BPD įgyvendinimui reikalingos ataskaitos. Šiame modulyje yra kaupiama projekto lygmens, BPD priemonių lygmens ir BPD lygmens informacija. Projektų lygmenyje yra kaupiama visa informacija apie projekto veiklų įgyvendinimą, viešųjų pirkimų vykdymą, fizinius rodiklius, informacija apie pažeidimus, atliktų patikrų vietoje ir audito rezultatus. BPD ir BPD priemonių lygmenyje atliekama fizinių rodiklių įgyvendinimo stebėseną.

2.2.6. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo ir kontrolės mechanizmo Lietuvoje procedūrų apibendrinimas

ES siekia tobulinti struktūrinės paramos administravimo sistemą, siekiant kad ji taptų skaidresnė, paprastesnė ir aiškesnė tiek paramos gavėjams, tiek priežiūros institucijoms, kadangi šiuo metu dažnai skundžiamasi, jog esamas ES struktūrinių fondų administravimo ir kontrolės mechanizmas sąlygoja aukštus *administracinius kaštus (finansiniai kaštai, laikas ir kita administracinė našta) jo vartotojams (pareiškėjams ir paramos gavėjams)*.

ES struktūrinių fondų valdymo sistemos patrauklumas nacionaliniu lygiu priklauso ne tik nuo administracinės naštos, bet ir nuo paramą administruojančių institucijų institucinių gebėjimų, o taip pat ir nuo pareiškėjo ar paramos gavėjo pajėgumų, kurie dažniausiai skiriasi.

Europos Komisija siekia decentralizuoti bei supaprastinti valdymo sistemą, plačiau taikant skaidrumo, diferenciacijos ir proporcingumo principus, bet tuo pačiu metu užtikrinant efektyvų finansinį valdymą. Šiais veiksmais norima skatinti ūkio subjektų priėjimą prie struktūrinių fondų paramos, siekiant padidinti projektų skaičių bei konkurenciją dėl išteklių.

12 lentelėje pateikiamas Lietuvoje taikomo ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo ir kontrolės mechanizmo pagrindinių procedūrų apibendrinimas, pateikiant trumpą šių procedūrų aprašymą. 3-5 prieduose pateikiami standartizuoti projektų vertinimo lentelių pavyzdžiai.

12 lentelė. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo ir kontrolės procedūros

PROCEDŪRA	PROCEDŪROS APRAŠYMAS
<p>Paraiškų vertinimas ir atranka</p>	<p>Igyvendinanti institucija (toliau – Agentūra) vykdo pareiškėjų pateiktų ir užregistruotų paraiškų vertinimą. Vertinimas vykdomas laikantis taisyklių, nustatytų ar suderintų su Tarpine institucija (toliau – Ministerija). Paraiškos vertinimo metu Agentūra gali atlikti patikrą vietoje. Apie planuojamą patikrą vietoje pareiškėjas informuojamas išsiunčiant jam informacinį raštą, kuriame nurodoma, kokia informacija, duomenys, dokumentai turi būti prieinami Agentūros darbuotojams. Parengus patikros vietoje ataskaitą, atsižvelgiant į joje pateikiamą informaciją, paraiška vertinama toliau. Patikros metu nustačius, jog pareiškėjas paraiškoje pateikė klaidingą arba klaidinančią informaciją, Agentūra atmeta paraišką.</p> <p>Paraiškų vertinimo procesas susideda iš trijų etapų:</p> <ul style="list-style-type: none"> - administracinės atitikties vertinimas, kurio metu patikrinama, ar paraiška yra visiškai sukomplektuota, tai yra, ar pateikti visi šiose Gairėse nurodyti dokumentai bei paraiškos priedai. Administracinės atitikties vertinimas atliekamas užpildant paraiškos administracinės atitikties vertinimo lentelę (3 priedas). Jeigu vertinant paraišką administracinės atitikties lentelėje pažymimas bent vienas atsakymas „ne“, pareiškėjui siunčiamas raštas, kuriame prašoma per rašte nurodytą terminą pateikti trūkstamą informaciją arba dokumentus. Pareiškėjui per nustatytą terminą prašomos informacijos ir dokumentų nepateikus, Agentūra priima sprendimą atmesti paraišką bei per 5 darbo dienas parengia ir išsiunčia informacinį pranešimą pareiškėjui dėl paraiškos atmetimo, nurodydama paraiškos atmetimo priežastis. Teigiamai atsakius į visus administracinės atitikties vertinimo lentelės klausimus, paraiška perduodama į kitą vertinimo etapą. - tinkamumo skirti paramą vertinimas, kuriuo metu nustatoma, ar pareiškėjas ir projektas yra tinkami gauti paramą pagal atitinkamą BPD priemonę. Tinkamumo skirti paramą vertinimą atlieka ne mažiau kaip du Agentūros vertintojai, užpildydami paraiškos tinkamumo skirti paramą vertinimo lentelę (4 priedas). Jeigu paraiška atitinka ne visus tinkamumo kriterijus, taip pat jei Agentūrai trūksta informacijos įvertinti paraišką, pareiškėjui siunčiamas raštas, kuriame prašoma per rašte nustatytą terminą pateikti trūkstamus ar papildomus duomenis, dokumentus, patikslinti ar papildyti paraiškoje pateiktą informaciją. Vertinant paraiškoje pateiktą informaciją, esant reikalui, Agentūra gali kreiptis į atitinkamas institucijas papildomos informacijos apie pareiškėją bei paraišką ar naudotis išoriniais oficialiais informacijos šaltiniais. <p>Tinkamumo skirti paramą vertinimo etape taip pat nustatomas maksimalus projekto tinkamų išlaidų dydis ir maksimalus paramos projektui dydis. Jeigu dalis projekto išlaidų yra nepagrįsta, nėra akivaizdaus šių išlaidų būtinumo projekto veiklos sritims įgyvendinti, pareiškėjas raštu paprašomas pagrįsti tokias išlaidas ir/arba jam pasiūloma sumažinti dalį projekto išlaidų. Pareiškėjui per Agentūros nurodytą terminą nepateikus prašomos informacijos arba jo pateikta informacija nepagrindžia išlaidų būtinumo projekto veiklos įgyvendinti, nepagrįstos išlaidos laikomos netinkamomis finansuoti. Jei projekto išlaidos yra suskaičiuotos nesinaudojant realiais įkainiais, vertintojai turi teisę perskaičiuoti projekto biudžetą naudodami vidutinius rinkos įkainius ir atitinkamai sumažina projekto tinkamas finansuoti išlaidas, apie tai informuojant pareiškėją.</p> <p>Tinkamumo skirti paramą vertinimo metu Agentūra įvertina projekto pajamas, gaunamas arba numatomas gauti iš pardavimų, nuomos, paslaugų, mokesčių ir kitais būdais projekto įgyvendinimo metu ir vienerius metus po projekto pabaigos.</p>

	<p>Jeigu tinkamumo skirti paramą vertinimo metu nustatytas projekto tinkamų finansuoti išlaidų dydis ir galimas maksimalus paramos dydis skiriasi nuo paraiškoje pateiktų projekto tinkamų finansuoti išlaidų ir prašomos paramos dydžių, Agentūra raštu apie tai informuoja pareiškėją ir su juo suderina, ar jis sutinka įgyvendinti projektą su Agentūros nustatytomis maksimalaus dydžio išlaidomis ir parama. Pareiškėjui sutikus, paraiška perduodama į kitą vertinimo etapą. Jei pareiškėjas nesutinka, Agentūra atmeta paraišką. Tinkamų finansuoti išlaidų dalį, kurios nepadengia paramos lėšos, pareiškėjas privalo finansuoti iš savo arba partnerių turimų lėšų ar paskolų.</p> <p>Įvertinusi tinkamumą skirti paramą, Agentūra parengia išvadą, ar projektas yra tinkamas gauti paramą ir kokio maksimalaus dydžio parama gali būti suteikta, taip pat ar pareiškėjas sutinka įgyvendinti projektą su Agentūros nustatytu paramos dydžiu.</p> <p>Paraiška po tinkamumo vertinimo yra atmetama, jei: 1) įvertinus paraiškoje pateiktą papildomą informaciją, duomenis, dokumentus, bent vienas iš tinkamumo vertinimo lentelės kriterijų yra vertinamas neigiamai; 2) pareiškėjas atsisako pateikti, pateikia nepilnai arba nesilaikydamas nustatytų terminų arba pateikia nepilnai prašomą papildomą informaciją, duomenis, dokumentus, kurių reikia tinkamumo vertinimui atlikti; 3) pareiškėjas pateikia prašomą informaciją nesilaikydamas Agentūros rašte nurodytų terminų; 4) pareiškėjas nesutinka su Agentūros siūlomu maksimaliu tinkamų projekto išlaidų dydžiu bei siūloma maksimalia paramos suma.</p> <p>Agentūrai priėmus sprendimą atmesti paraišką, pareiškėjas apie tai informuojamas per 5 darbo dienas išsiunčiant jam informacinį pranešimą, kuriame nurodomos paraiškos atmetimo priežastys. Tinkami finansuoti projektai perduodami projektų naudos ir kokybės vertinimo etapą.</p> <p>- projekto kokybės ir naudos vertinimo metu įvertinama, kurie iš tinkamų finansuoti projektų labiausiai atitinka prioritetinius bendruosius BPD priedo ir specifinius projektų atrankos kriterijus, duoda daugiausia naudos, efektyviausiai panaudoja paramos lėšas bei kurių projektų įgyvendinimas yra geriausiai suplanuotas. Šis vertinimas atliekamas projektui suteikiant balus pagal nustatytus vertinimo kriterijus. Aukščiausias galimas įvertinimas yra 100 balų. Projektų naudos ir kokybės vertinimą atlieka Agentūros paskirti vertintojai. Jeigu vertintojų suteikti balai pagal atskirą vertinimo kriterijų skiriasi daugiau kaip 50 % nuo visos kriterijui skiriamos maksimalios balų sumos, Agentūra paskiria trečią vertintoją. Atliekant projektų naudos ir kokybės vertinimą, pildoma projekto naudos ir kokybės vertinimo lentelė (5 priedas). Jeigu vertintojams kyla neaiškumų ar trūksta informacijos, pareiškėjui siunčiamas raštas, kuriame per Agentūros nurodytą terminą prašoma pateikti paaiškinimus ar trūkstamą informaciją, kurių nepateikus arba jei pareiškėjo pateikta trūkstama informacija yra nepakankama, vertinimo metu mažinamas atitinkamos kategorijos balų skaičius.</p>
<p>Rekomendacijų pateikimas atrankos komitetui</p>	<p>Atlikusi paraiškos administracinės atitikties, tinkamumo ir kokybinį vertinimą, Agentūra parengia vertinimo ataskaitas ir pateikia savo išvadas bei rekomendacijas Tarpinės institucijos sudarytam Projektų atrankos komitetui. Atrankos komiteto posėdžiuose dalyvauja vadovaujantiosios institucijos (Finansų ministerijos) ir kitų institucijų, kurių kompetencijos sričiai priskiriami svarstomi projektai, taip pat, jei būtina, socialinių partnerių atstovai. Atrankos komitetas, apsvarstęs Agentūros pateiktą vertinimo ataskaitą, parengia ir teikia Tarpinei institucijai rekomendaciją dėl paramos projektams skyrimo. Atrankos komitetas, teikdamas rekomendacijas skirti paramą projektams finansuoti arba neskirti paramos vadovaujasi vertinimo ataskaitoje pateikta projektų naudos ir kokybės vertinimo rezultatų suvestine, sudaryta eilės tvarka pagal surinktą balų skaičių.</p>
<p>Sprendimas dėl</p>	<p>Galutinį sprendimą dėl paramos skyrimo priima Tarpinė institucija, vadovaudamasi Projektų atrankos komiteto rekomendacijomis.</p>

paramos skyrimo	<p>Sprendimas dėl paramos skyrimo yra tvirtinamas atitinkamos ministerijos valstybės sekretoriaus potvarkiu.</p> <p>Sprendimo dėl paramos skyrimo kopija išsiunčiama Agentūrai, kuri per 3 darbo dienas nuo sprendimo gavimo ir užregistravimo informuoja pareiškėjus apie priimtą sprendimą ir inicijuoja trišalės sutarties tarp agentūros, ministerijos ir atrinktų projektų pareiškėjų pasirašymą.</p>
Paramos sutarčių sudarymas	<p>Pagalbos teikimo sutartis (toliau – Sutartis) – pagrindinis teisinis dokumentas, kurį pasirašo Tarpinė institucija, Įgyvendinanti institucija ir pareiškėjas. Šia sutartimi yra nustatoma skiriamos pagalbos suma, pagalbos teikimo sąlygos, mokėjimo tvarka, šalių teisės ir pareigos, kt. Per 10 darbo dienų nuo sprendimo skirti paramą gavimo iš Tarpinės institucijos Agentūra pagal pavyzdinę paramos sutarties formą parengia, suderina su pareiškėju bei Tarpine institucija ir išsiunčia pareiškėjui suderintą trišalės Sutarties projektą. Pareiškėjui per rašte nustatytą pasiūlymo pasirašyti Sutartį galiojimo terminą nepasirašius sutarties projekto, pasiūlymas pasirašyti Sutartį netenka galios ir parama projektui neskiriama. Su pareiškėju sudarius paramos sutartį, pareiškėjas tampa projekto vykdytoju. Projekto vykdytojas prieš Sutarties pasirašymą privalo atsidaryti banke atskirą sąskaitą paramos lėšoms.</p>
Projektų įgyvendinimo priežiūra ir ataskaitų teikimas	<p>Projekto vykdytojas, gaudamas paramą, turi užtikrinti tinkamą projekto priežiūros vykdymą per visą projekto įgyvendinimo laikotarpį. Projekto vykdytojas teikia agentūrai nustatytos formos tarpines ir galutines projektų įgyvendinimo ataskaitas Tarpinės įgyvendinimo ataskaitos teikiamos agentūrai kasmet, ne vėliau kaip per 30 dienų pasibaigus kalendoriniams metams. Kartu su tarpinėmis įgyvendinimo ataskaitomis projekto vykdytojas pateikia auditoriaus išvadą ir audito ataskaitą. Jei mokėjimo prašymai teikiami rečiau nei kas 3 mėnesiai, projekto vykdytojas kas 3 mėnesius agentūrai teikia tarpines projekto įgyvendinimo ataskaitas, kuriose pateikiama informacija apie projekto įgyvendinimo eigą, atliktus viešuosius pirkimus ir viešumo priemones, išlaidas, patirtas per ataskaitinį laikotarpį. Kartu su tarpinėmis projekto įgyvendinimo ataskaitomis projekto vykdytojas pateikia veiklą pagrindžiančius dokumentus</p> <p>Gavus tarpinę projekto įgyvendinimo ataskaitą, agentūra ją išnagrinėja ir nustato, ar projektas vykdomas laikantis sutarties sąlygų (žr. 10 lentelę). Patikrinus ir įvertinus tarpinę projekto įgyvendinimo ataskaitą, Agentūra gali: 1) ją patvirtinti; 2) paprašyti papildomos informacijos ir nustatyti laiką, per kurį ši informacija turi būti pateikta arba/ir nuspręsti atlikti projekto patikrą vietoje; 3) atmesti ataskaitą, išdėstant atmetimo motyvus ir nustatyti laiką, per kurį turi būti ištaisyti ataskaitos/projekto įgyvendinimo trūkumai ir pateikta nauja ataskaita. Laiku nepateikus arba jei ataskaita yra atmetama 3 kartus, agentūra gali inicijuoti paramos projekto vykdytojui sustabdymą, sutarties nutraukimą ir/arba suteiktos paramos arba jos dalies gražinimą.</p> <p>Jokie su Agentūra raštu nesuderinti nukrypimai nuo planuoto projekto įgyvendinimo, keičiantys projekto apimtį, keičiantys projekto išlaidas, pratęsiantys projekto įgyvendinimo laiką ar kitaip keičiantys projektą, nėra leidžiami, net jeigu dėl jų neturi būti keičiama Sutartis. Projekto vykdytojas privalo raštu informuoti agentūrą apie visus pakeitimus, susijusius su Sutarties ir projekto įgyvendinimu. Sutarties pakeitimų tvarka yra nustatoma Sutartyje.</p>
Mokėjimų prašymų teikimas ir tvirtinimas	<p>Agentūra yra atsakinga už visų išlaidas pateisinančių dokumentų ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų tikrinimą. Projekto vykdytojas užpildo ir teikia Agentūrai nustatytos formos mokėjimo prašymą, kartu pateikdamas išlaidas pagrindžiančius dokumentus. Mokėjimo prašymus projekto vykdytojas pildo ir teikia Agentūrai nuo Sutartyje nustatytos projekto pradžios datos iki Sutartyje nustatytos galutinio mokėjimo prašymo pateikimo datos. Mokėjimo prašymas, pateiktas iki Sutartyje nustatytų projekto pradžios arba po galutinio</p>

	<p>mokėjimo prašymo pateikimo datų, negali būti patenkintas.</p> <p>Tarpiniame ir galutiniame mokėjimo prašymuose projekto vykdytojas privalo deklaruoti visas patirtas tinkamas finansuoti išlaidas nuo projekto įgyvendinimo pradžios ir per atsiskaitomąjį laikotarpį. Kartu su tarpinio ir galutinio mokėjimo prašymais projekto vykdytojas pateikia patvirtintas ataskaitinio laikotarpio išlaidas pateisinančių dokumentų ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų (sąskaitų, kitų apskaitos dokumentų, sutarčių, buhalterinių ir kitų pažymų bei įsakymų ir jų apmokėjimo dokumentų) kopijas.</p> <p>Kartu su galutinio mokėjimo prašymu projekto vykdytojas pateikia Agentūrai galutinę projekto įgyvendinimo ataskaitą ir auditoriaus išvadą bei audito ataskaitą.</p> <p>Gavusi mokėjimo prašymą, Agentūra tikrina, ar mokėjimo prašymas užpildytas tinkamai, ar pateikti visi privalomi priedai. Jeigu nors vienas iš tikrinimo elementų yra įvertinamas neigiamai, agentūra paprašo projekto vykdytojo per 10 darbo dienų ištaisyti mokėjimo prašymo trūkumus. Jei per nustatytą terminą projekto vykdytojas nepateikia trūkstamos informacijos, agentūra mokėjimo prašymą atmeta, nurodydamas atmetimo priežastis. Pašalinus nurodytus neatitikimus, projekto vykdytojas mokėjimo prašymą gali pateikti pakartotinai.</p> <p>Jeigu agentūra negali įvertinti patirtų išlaidų dėl pateiktos ne visos informacijos (pridėti ne visos patirtas išlaidas pateisinančių ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų kopijos, ir/arba išlaidų tinkamumui finansuoti įvertinti būtina patikra projekto įgyvendinimo vietoje), agentūra paprašo projekto vykdytojo pateikti trūkstamą informaciją ir/arba atlieka patikrą vietoje arba patvirtina tinkamą finansuoti tik tą išlaidų sumą, dėl kurios projekto vykdytojas pateikė išlaidas pateisinančių dokumentais ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų kopijas. Likusi išlaidų dalis nekompensuojama ir apie tai agentūra informuoja projekto vykdytoją. Jeigu nebuvo laiku pateikti būtini išlaidas pateisinantys ir išlaidų apmokėjimą įrodantys dokumentai, išlaidos gali būti pripažintos tinkamomis finansuoti projekto vykdytojui pateikus kitus mokėjimo prašymus ir pridėjus reikiamus išlaidas pateisinančių ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų kopijas.</p>
Auditas ir kontrolė	<p>Projekto vykdytojas kartu su tarpinėmis ir galutine projekto įgyvendinimo ataskaitomis pateikia auditoriaus išvadą ir audito ataskaitą. ES Audito rūmų bei Europos Komisijos, Valstybės kontrolės, vadovaujančiosios ir mokėjimo institucijų, ministerijos bei agentūros įgalioti asmenys turi teisę audituoti ir kontroliuoti, kaip yra vykdomas projektas, taip pat turi teisę audituoti ir kontroliuoti projekto vykdytojo finansinę ar ūkinę veiklą, kiek ji susijusi su projektu, visas kitas aplinkybes, susijusias su projektu bei sutartimi, projekto vykdymo laikotarpiu ir 10 metų po projekto įgyvendinimo pabaigos.</p>
Reikalavimai pirkimams	<p>Visų su projektu įgyvendinimu susijusių prekių bei paslaugų pirkimai turi būti atliekami laikantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo arba Agentūros patvirtintomis taisyklėmis, jei projekto vykdytojas pagal Viešųjų pirkimų įstatymą nėra perkančioji organizacija. Agentūra teikia reikiamą paramą ir konsultacijas projekto vykdytojui, kaip laikytis pirkimų taisyklių, tvarkos ir Sutarties nuostatų. Agentūra taip pat atlieka išankstinę viešųjų pirkimų dokumentacijos, pirkimų proceso bei projekto įgyvendinimo priežiūrą Sutartyje nustatyta tvarka.</p>
Projektų patikra vietoje	<p>Kiekvienas projektas privalo būti patikrintas projekto įgyvendinimo vietoje mažiausiai vieną kartą per projekto įgyvendinimo laikotarpį. Patikrą vietoje atlieka Agentūra. Apie patikrą vietoje projekto vykdytojas turi būti yra informuojamas raštu (faksu arba registruotu paštu) likus ne mažiau kaip 5 darbo dienoms iki patikros vietoje atlikimo. Jei išankstinis informavimas apie planuojamą patikrą vietoje gali neigiamai įtakoti patikros vietoje rezultatus, Agentūra patikrą vietoje gali atlikti prieš tai iš anksto neinformavusi projekto vykdytojo.</p>

	<p>Patikros vietoje metu turi būti tikrinama, ar:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ projekto vykdytojo agentūrai pateiktoje projekto paraiškoje, mokėjimo prašymuose ir projekto ataskaitose nurodyta informacija yra teisinga; ■ ar projekto vykdytojo kartu su mokėjimo prašymais teiktos išlaidas pateisinančių dokumentų ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų kopijos atitinka šių dokumentų originalus; ■ atlikti darbai, suteiktos paslaugos ir įsigytos prekės, už kurias projekto vykdytojas atsiskaitė agentūrai; ■ nepasikeitė duomenys, turintys įtakos paramos poreikio nustatymui; ■ padaryta ES ir nacionalinių teisės aktų pažeidimų projekto vykdytojui naudojant paramos lėšas; ■ projekto vykdytojas įgyvendina projekto viešinimo ir informavimo priemones; ■ projekto vykdytojas atskirai tvarko paramos lėšų apskaitą; ■ projekto vykdytojas laikosi Sutarties sąlygų. <p>Patikros vietoje metu nustačius neesminių neatitikimų, kurie nepažeidžia Sutarties ir gali būti ištaisyti projekto vykdytojo, agentūra suformuluoja reikalavimus projekto vykdytojui ir nustato terminą, per kurį šie reikalavimai turi būti įvykdyti ir apie tai raštu informuoja projekto vykdytoją. Apie reikalavimų įvykdymą projekto vykdytojas turi pranešti agentūrai pateikdama projekto įgyvendinimo ataskaitą, jei nenurodyta kitaip.</p> <p>Nustačiusi paramos sutarties pažeidimų, agentūra apie tai informuoja ministeriją, kuri turi teisę sustabdyti arba nutraukti mokėjimų projekto vykdytojui procedūras, nutraukti paramos sutartį, pareikalauti projekto vykdytojo grąžinti jau išmokėtas lėšas vadovaujantis mokėjimo institucijos nustatyta tvarka. Jei agentūra, atlikusi patikrą vietoje, įtaria, kad projekto vykdytojo pažeidimai yra nusikalstamo pobūdžio, apie tai per 5 darbo dienas informuoja Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybą prie Vidaus reikalų ministerijos.</p>
<p>Netinkamai įgyvendinami projektai</p>	<p>Gavus informaciją dėl galimo Sutarties sąlygų pažeidimo, Agentūra turi teisę inicijuoti paramos teikimo sustabdymą arba sutarties nutraukimą ir/ arba siūlyti ministerijai priimti sprendimą dėl projekto vykdytojui suteiktos paramos arba jos dalies grąžinimo. 10 darbo dienų nuo tokios informacijos gavimo atlieka papildomą projekto vykdytojo gautų dokumentų patikrinimą ir/arba patikrą vietoje. Papildomo patikrinimo ar patikros vietoje metu aptikus pažeidimų, Agentūra nustato projekto vykdytojui terminą (ne ilgesnį kaip 10 darbo dienų), per kurį aptikti pažeidimai turi būti ištaisyti. Jei projekto vykdytojas per nustatytą terminą nepašalina aptiktų pažeidimų, agentūra nedelsdama apie patikrinimo rezultatus bei aptiktus pažeidimus informuoja ministeriją, kuriai siūlo nutraukti paramos teikimą. Apie rastus ir nepašalintus pažeidimus Agentūra taip pat informuoja FNIT, vadovaujančiąją ir mokėjimo institucijas.</p> <p>Ministerija, gavusi Agentūros pasiūlymą dėl paramos teikimo sustabdymo arba paramos sutarties nutraukimo, per 10 darbo dienų išnagrinėja šį pasiūlymą ir priima sprendimą: sustabdyti paramos teikimą nurodant pažeidimų pašalinimo terminą, nutraukti paramos sutartį arba atmesti agentūros siūlymą kaip nepagrįstą. Projekto vykdytojas gali pateikti Agentūrai motyvuotus paaiškinimus, papildomą informaciją ir dokumentus. Informaciją, pagrindžiančią paaiškinimus dėl priimto sprendimo, agentūra, jei paramos sutartis yra dvišalė, arba ministerija, jei paramos sutartis yra trišalė, išnagrinėja ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo jos gavimo dienos ir priima sprendimą. Paramos teikimą ministerija gali atnaujinti tik projekto vykdytojui pašalinus pažeidimus. Paramos sutartis laikoma nutraukta po to, kai ministerija priima sprendimą atmesti projekto vykdytojo paaiškinimus kaip nepagrįstus, taip pat tuo atveju, jeigu tokie paaiškinimai negauti</p>

	per nustatytą terminą nuo sprendimo pateikimo projekto vykdytojui dienos. Gavusi FNIT pranešimą, kad atliekamas įgyvendinamo projekto ikiteisminis tyrimas, agentūra atlieka patikrą vietoje ir prireikus inicijuoja paramos teikimo sustabdymą.
Projektų užbaigimas	<p>Baigus projektą, projekto vykdytojas ne vėliau kaip per vieną mėnesį po projekto veiklų pabaigos ir ne vėliau kaip prieš 30 darbo dienų iki Sutartyje nustatytos projekto įgyvendinimo pabaigos datos turi pateikti agentūrai galutinę projekto ataskaitą. Galutinė projekto ataskaita turi būti pateikta kartu su auditoriaus išvada bei audito ataskaita ir galutinio mokėjimo prašymu, kai projekto vykdytojas turės visą informaciją apie projekto patirtas išlaidas ir jų apmokėjimo faktus.</p> <p>Galutinėje projekto ataskaitoje pateikiama projekto įgyvendinimo santrauka, išdėstomos projekto metu įgyvendinta veikla ir pasiekti rezultatai (planuoti ir faktiškai pasiekti), apibendrinami atlikti viešieji pirkimai ir aprašomos įgyvendintos viešumo priemonės, nurodomos planuotos bei faktiškai panaudotos kiekvieno šaltinio lėšos ir visos patirtos tinkamos finansuoti projekto išlaidos. Agentūra tikrina ir vertina galutinę projekto įgyvendinimo ataskaitą. Galutinės projekto įgyvendinimo ataskaitos vertinimo procedūra analogiška tarpinių projekto ataskaitų vertinimo procedūrai.</p>
Projektų dokumentų saugojimas	Visi su BPD įgyvendinimu susiję dokumentai turi būti saugomi ne trumpiau kaip 10 metų po projekto įgyvendinimo pabaigos. Su BPD įgyvendinimu susijusių dokumentų tinkamą saugojimą visais administravimo lygmenimis užtikrina Vadovaujančioji institucija.

3. VĮ Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo veiklos bei lėšų administravimo analizė

3.1. Lietuvos įsipareigojimo nutraukti Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimą teisinis reglamentavimas

Sklandus ir saugus Ignalinos atominės elektrinės (toliau vadinama – IAE) eksploatavimo nutraukimas²⁵ yra vienas didžiausių struktūrinių, finansinių projektų, įgyvendinamų Lietuvoje bei vienas svarbiausių Lietuvos Respublikos stojimo į ES sutartyje įteisintų Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų. Specialistų vertinimais, IAE uždarymas Lietuvai kainuos daugiau kaip 41 mlrd. Lt, iš jų apie 27,2 mlrd. Lt – tiesioginiai nuostoliai, kuriuos patirs visas Lietuvos ūkis ir socialinė aplinka²⁶. Taip pat prireiks atstatyti ir prarastus elektros energijos generavimo pajėgumus – modernizuoti esamas ir statyti naujas elektrines, neutralizuoti aplinkos būklės pasikeitimų pasekmes, pagerinti elektros energijos tiekimo patikimumą.

IAE uždarymas vienaip ar kitaip neigiamai paveiks visų Lietuvos ūkio subjektų ir gyventojų veiklą ir interesus, todėl labai svarbu laiku ir kompleksiskai numatyti ir vykdyti visas ne tik IAE uždarymo, bet ir uždarymo pasekmėms kompensuoti reikalingas priemones. Šios priemonės yra ypač svarbios socialiniam-ekonominiam stabilumui IAE regione užtikrinti.

Lietuvos stojimo į ES sutarties protokolo Nr. 4 „Dėl Ignalinos atominės elektrinės Lietuvoje“ 1 str. teigiama, kad, pripažindama ES pasirengimą skirti atitinkamą papildomą Bendrijos paramą Lietuvos pastangoms nutraukti IAE eksploatavimą ir pabrėždama šią solidarumo išraišką, Lietuva įsipareigoja galutinai sustabdyti Ignalinos atominės elektrinės pirmąjį bloką²⁷ iki 2005 m., antrąjį – iki 2009 m. gruodžio 31 d. ir nutraukti šių blokų eksploatavimą. Šio protokolo 6 str. nurodyta, kad turi būti dedamos visos pastangos tęsti bendro finansavimo praktiką, teikiant paramą Lietuvai, kol ji nutrauks IAE eksploatavimą, pritraukti bendrą finansavimą iš kitų šaltinių. Vykdamas Lietuvos įsipareigojimus 2004 m. gruodžio 31 d. buvo galutinai sustabdytas IAE pirmasis blokas²⁸.

Europos Sąjungos šalys pripažįsta, kad IAE uždarymas truks ilgiau nei dabartinės finansinės perspektyvos ir kad tai yra išskirtinė, neatitinkanti šalies dydžio ir ekonominio pajėgumo finansinė našta Lietuvai, bei yra pasirengusios tęsti papildomą reikalingą Bendrijos paramą eksploatacijos nutraukimo pastangoms taip pat ir po Lietuvos įstojimo į ES.

Nors pagrindinę finansinę paramą IAE uždarymui teikia ES, Lietuva taip pat įsipareigojo naudoti ir savo lėšas. Lietuvos įsipareigojimas naudoti ir savo lėšas IAE uždarymui užfiksuotas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. balandžio 5 d. sutartyje su Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku²⁹ (toliau vadinama – ERPB), kuris administruoja IAE uždarymui skirtą ES paramą. Šios sutarties 1 str. nustatyta, kad iš Tarptautinio Ignalinos eksploatavimo nutraukimo rėmimo fondo teikiamos dotacijos turi būti papildytos Lietuvos Respublikos ištekliais, kurie gali būti skiriami natūra, grynaisiais pinigais iš VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo ar kita forma – visuose Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo projektų įgyvendinimo etapuose.

²⁵ Branduolinės energetikos objekto eksploatavimo nutraukimas – teisinių, organizacinių ir techninių priemonių įgyvendinimas siekiant sutvarkyti branduolinės energetikos objektą, kai nusprendžiama, kad objektas niekada nebebus naudojamas pagal savo pagrindinę paskirtį.

²⁶ 2005 m. liepos 19 d. LR valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. 2020-9-88 „Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų naudojimas“.

²⁷ AE blokas - AE dalis, savistoviai atliekanti nustatytas projekte atominės elektrinės funkcijas.

²⁸ Pirmojo bloko sustabdymo data įteisinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 1491 „Dėl valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko stabdymo datos“.

²⁹ Sutartis ratifikuota 2001-07-12 Lietuvos Respublikos ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko bendrosios sutarties ratifikavimo įstatymu Nr. IX-468.

Lietuva turi prisidėti, skirdama tam apie 10–15% savų lėšų. Šių kaštų padengimui Lietuva kol kas disponuoja tik maždaug 3 mlrd. Lt (pinigai, sukaupti Lietuvos ir tarptautiniuose fonduose, ES finansinės garantijos). Toks finansinis deficitas reikalauja užtikrinti didelį esamų išteklių panaudojimo efektyvumą ir rezultatyvumą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 8 d. nutarimu Nr. 132 patvirtintame LR ūkio ministerijos 2006–2008 metų sutrumpintame strateginiame veiklos plane (toliau vadinama – veiklos planas) vienas iš numatytų tikslų - *kontroliuoti priemonių, būtinų branduolinės saugos hygiui užtikrinti, įgyvendinimą eksploatuojant Ignalinos AE ir rengiantis ją uždaryti.*

Šiame veiklos plane numatyta, kad įgyvendinant minėtą tikslą, bus:

- 1) įvertintos Lietuvos institucijų galimybės administruoti Ignalinos programą;
- 2) parengti pasiūlymai Bendrosios sutarties tarp Lietuvos Respublikos ir ERPB dėl Tarptautinio Ignalinos eksploatavimo nutraukimo rėmimo fondo pakeitimo projektui.
- 3) pateikti pasiūlymai dėl VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo panaudojimo kontrolės mechanizmo sukūrimo.
- 4) Bus užtikrintas tinkamas šalies dalyvavimas Tarptautinės atominės energijos agentūros (TATENA) veikloje bei galimybė dalyvauti TATENA Techninio bendradarbiavimo programoje, įskaitant paramą IAE eksploatavimo nutraukimui.

3.2. Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo veikla

3.2.1. Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo veiklos reglamentavimas

IAE eksploatavimo nutraukimo programos priemonių įgyvendinimui buvo įsteigtas valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės (toliau vadinama – Ignalinos AE) eksploatavimo nutraukimo fondas (toliau vadinama – Fondas). Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos branduolinės energijos įstatymo 65 straipsniu ir tarptautiniais branduolinės energetikos principais, LR Seimas 2001 m. liepos 12 d. priėmė Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymą Nr. IX-466 (toliau vadinama – Fondo įstatymas), kuris įsigaliojo nuo 2002 m. sausio 1 d. Fondo įstatyme nustatyta Fondo steigimo, lėšų kaupimo ir kompensavimo, valdymo, naudojimo, apskaitos, kontrolės ir likvidavimo tvarka.

Fondo tikslas – sukaupti lėšų Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo programos projektų priemonėms įgyvendinti.

Fondo steigėjas – Lietuvos Respublikos Vyriausybė, valdytojas – Fondo taryba, tvarkytojas – LR ūkio ministerija, laikytojas – LR finansų ministerija.

Atsižvelgiant į Valstybės kontrolės pastabas³⁰ 2006 metais buvo patvirtinta nauja Fondo įstatymo redakcija³¹, kurioje pakeistas Fondo valdytojas bei įvesta nauja – „Fondo administratoriaus“ sąvoka. Nauja Fondo įstatymo redakcija numato, kad Fondo valdytoja yra LR ūkio ministerija, o Fondo administratorė – Vyriausybės įgaliota institucija. Tokiu būdu naujoje įstatymo redakcijoje Fondo

---

³⁰ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. 2020-9-88 „Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų naudojimas“, patvirtinta 2005 m. liepos 19 d.

³¹ 2006 m. birželio 22 d. LR VĮ IAE eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymo pakeitimo įstatymas, Nr. X-710.

tarybai, kuri iki šiol būdama kolegialus, neatlygintinai dirbantis valdymo organas, turėjo labai mažai įtakos, suteikiamas tik patariamasis vaidmuo.

Fondo lėšas sudaro:

- 1) Ignalinos AE atskaitymai nuo pajamų, gautų už parduotą elektros energiją, kuriuos ketvirčiui pasibaigus Ignalinos AE perveda į atskirą Lietuvos Respublikos valstybės išdo sąskaitą (toliau vadinama – Fondo sąskaita) iki kito mėnesio 20 dienos. Šių Ignalinos AE atskaitymų į Fondą dydis apskaičiuojamas pagal Ignalinos AE parengtą ir LR ūkio ministerijos patvirtintą metodiką ir kasmet tvirtinamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu.
- 2) užsienio šalių, tarptautinių organizacijų bei finansų institucijų ir Lietuvos Respublikos juridinių bei fizinį asmenų savanoriški tiksliniai įnašai;
- 3) lėšos, gautos pardavus Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo metu realizuotą turtą;
- 4) lėšos, gautos už laikinai investuotas Fondo lėšas;
- 5) kitos teisėtai įgytos lėšos.

Naujoje Fondo įstatymo redakcijoje įteisinta nuostata, kad **Fondas yra valstybės pinigų Fondas**³², todėl Fondo valdymo uždavinys yra ne tik užtikrinti būtinas Fondo pajamas, tačiau pirmiausia - taupiai ir rezultatyviai paskirstyti jau surinktas Fondo lėšas, siekiant įgyvendinti IAE eksploatavimo nutraukimo programoje numatytus tikslus.

Naujoji Fondo įstatymo redakcija įsigalios nuo 2007 m. sausio 1 d. Iki to laiko Vyriausybė yra įpareigota paskirti Fondo administratorių bei patvirtinti naujus **Fondo nuostatus, nustatančius Fondo lėšų skyrimo, administravimo, laikymo ir naudojimo tvarką.**

Fondas likviduojamas Fondo steigėjo sprendimu, užbaigus Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo darbus, palaidojus radioaktyviausias atliekas ir užtikrinus uždarytų kapinynų institucinės priežiūros finansavimą. Fondo likvidavimo ir lėšų likučio panaudojimo tvarką nustato LR Vyriausybė.

3.2.2. Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimas

Fondo lėšos gali būti naudojamos tik tikslams, nustatytiems Fondo įstatyme, finansuoti³³:

- 1) IAE energetinio bloko eksploatavimo nutraukimo techniniams ir socialiniams projektams vykdyti ir Eksploatavimo nutraukimo tarnybai išlaikyti;
- 2) IAE radioaktyviosioms atliekoms, įskaitant panaudotą branduolinį kurą, tvarkyti, saugoti, laidoti ir jų kapinynų institucinei priežiūrai vykdyti;
- 3) branduolinei žalai atlyginti.

Atsižvelgus į Valstybės kontrolės išsakytas pastabas, jog ne visada Fondo lėšos yra naudojamos problemoms sąlygotoms IAE eksploatavimo nutraukimo spręsti, Fondo įstatymo naujoje redakcijoje „socialinių projektų“ apibrėžimas patikslintas taip: *“neįjiamiems socialiniams ir ekonominiams Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo padariniams Lietuvos Respublikos Ignalinos atominės elektrinės regione sušvelninti”*³⁴.

³² 2006 m. birželio 22 d. LR VĮ IAE eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnis.

³³ 2001 m. liepos 12 d. LR VĮ IAE eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymo 7 straipsnis.

³⁴ 2006 m. birželio 22 d. LR VĮ IAE eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymo pakeitimo įstatymo 3 straipsnis.

Taip pat Fondo įstatymo naujoje redakcijoje nustatyta, kad Fondo lėšos gali būti naudojamos Fondo administravimo išlaidoms padengti.

Fondo lėšos IAE eksploataavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plane nustatytoms priemonėms finansuoti skiriamos vadovaujantis LR Seimo patvirtinta atitinkamų metų Fondo lėšų sąmata. Fondo lėšų sąmatos projektą rengia LR ūkio ministerija ir teikia jį Vyriausybei, kuri savo ruožtu šį projektą kartu su atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektu teikia tvirtinti Seimui.

Sprendimą dėl Fondo lėšų skyrimo IAE eksploataavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plano priemonėms finansuoti priima Fondo valdytojas, atsižvelgdamas į Fondo tarybos rekomendacijas.

Finansų ministerija investuoja laikinai laisvas Fondo lėšas pagal savo patvirtintą tvarką, garantuodama jų, taip pat investavimo metu gautų investavimo pajamų grąžinimą į Fondo sąskaitą.

Nei Fondui, nei Fondo tarybai nesuteiktas juridinio asmens statusas. Pagal Fondo nuostatų³⁵ 8 p., Fondo tarybos sekretorius yra ūkio ministro paskirtas atstovas, kuris organizuoja Fondo tarybos darbą. Fondo sekretoriato funkcijas vykdo LR ūkio ministerijos branduolinės energetikos ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo departamento IAE eksploataavimo nutraukimo skyrius.

Fondo lėšų panaudojimas teisiškai grindžiamas ūkio ministro įsakymais patvirtintais VĮ IAE eksploataavimo nutraukimo programos (toliau tekste – Programa) įgyvendinimo priemonių planais, kurie tvirtinami kasmet, bei patvirtinta IAE blokų eksploataavimo nutraukimo programa. IAE eksploataavimo nutraukimo programą rengia LR ūkio ministerija, kuri taip pat yra atsakinga ir už Programos įgyvendinimą.

Fondo lėšos pradėtos naudoti 2002 metais. 2002 m. sausio 1 d. Fonde iš viso buvo sukaupta 324 mln. Lt lėšų, o likutis 2006 01 01 sudarė 228 mln. Lt. Fondo išlaidos iki 2006 01 01 sudarė 127,65 mln. Lt.

12 lentelė. VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimas, tūkst. litų

Nr.	Išlaidų straipsniai	2002	2003	2004	2005
1.	Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšos pagal einamųjų metų sausio 1 d. būklę	130955*	133497	170884	228368
2.	Priemonių vykdytojams pervestos, bet nepanaudotos VĮ Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšos pagal einamųjų metų sausio 1 d. būklę		4217	12738	35217
3.	Einamųjų metų pajamos, iš viso	82046	55433	47733	42732
4.	Einamųjų metų įplaukos – grąžinta valstybės skola VĮ Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondui*			71064	
5.	Einamųjų metų išlaidos, iš viso:	6441	9512	38834	72866
5.1.	- išlaidos VĮ Ignalinos AE Eksploatacijos nutraukimo tarnybos veiklai užtikrinti	4373	6281	4250	1853
5.2.	- išlaidos VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo techniniams projektams įgyvendinti			31003	43534
5.3.	- išlaidos VĮ Ignalinos AE radioaktyviosioms atliekoms, įskaitant panaudotą branduolinį kurą, tvarkyti	170	498	944	612

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 536 „Dėl valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo Fondo nuostatų patvirtinimo“.

5.4.	- išlaidos kitoms VĮ Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko eksploataavimo nutraukimo programos priemonėms įgyvendinti	1898	2726	2609	6682
5.5.	- išlaidos, susijusios su valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko sustabdymu:				20157
5.6.	komisinio mokesčio LRV vertybiniais popieriais įsigyti ir valiutos keitimo išlaidos		7	28	28
6.	VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšos pagal ateinančių m. sausio 1 d. būklę		170884	228368	221169
7.	Priemonių vykdytojams pervestos, bet nepanaudotos Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšos pagal ateinančių m. sausio 1 d. būklę		12751	35217	12282

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimo 2002-2005 metų ataskaitos

* Įskaitant 73064 tūkst. litų valstybės skolą VĮ Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondui (LRV 1997 m. balandžio 10 d. nutarimas Nr. 332 „Dėl valstybės skolos akcinei bendrovei „Lietuvos energija“ padengimo“ (Žin., 1997, Nr. 32-794) ir 1999 m. sausio 28 d. nutarimas Nr. 94 „Dėl valstybės vidaus skolos specialios paskirties akcinei bendrovei „Lietuvos energija“, specialios paskirties šilumos tinklų akcinėms bendrovėms ir akcinei bendrovei „Lietuvos dujos“ padengimo“ (Žin., 1999, Nr. 13-322).

Iš Fondo išlaidų struktūros matyti, kad visoms jo veiklos kryptims lėšos buvo paskirstytos beveik vienodai. Mažiau buvo finansuojami tik radioaktyviųjų atliekų tvarkymo darbai, tačiau ateityje, nutraukus IAE eksploataciją, šių darbų finansavimas turėtų tapti Fondo veiklos prioritetu.

Kiekvienoje Fondo veiklos kryptyje numatyta finansuoti arba finansuojama palyginti nedaug, tačiau tarpusavyje glaudžiai susijusių priemonių. Bet kurios iš jų neefektyvus vykdymas gali mažinti ir kitų priemonių efektyvumą. Kai kurios priemonės finansuojamos ne tik iš Fondo, bet ir iš valstybės biudžeto lėšų, ir iš ES šaltinių. Tad pagrindinis audito subjektų veiklos ypatumas – jų sprendžiamų problemų sisteminis pobūdis, reikšmingas priimamų sprendimų poveikis Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų įvykdymui, sąlyginai didelės disponuojamų lėšų sumos. Tai objektyviai reikalauja iš audito subjektų, kad sprendimų priėmimas ir jų vykdymo efektyvios kontrolės organizavimas būtų nepriekaištingai pagrįsti.

Valstybės kontrolės valstybinio audito metu buvo nustatyta³⁶, kad yra rezervų taupiau ir efektyviau naudoti Fondo lėšas, tačiau ir išnaudojus visus rezervus, išlieka rizika, kad dėl Fondo lėšų trūkumo Lietuva nesugebės IAE uždarymo priemonių finansavimui įnešti savąją privalomojo finansavimo dalį. Po 2009 metų, kai IAE bus galutinai uždaryta, neliks Fondo pajamų šaltinių, o išlaidoms lėšų reikės ir toliau. Vien tik ES principinis sutikimas IAE uždarymo darbams papildomai skirti daugiau negu 800 mln. eurų, bendrajam finansavimui papildomai pareikalaus iš valstybės skirti dar iki 400 mln. Lt. Faktinis Fondo lėšų likutis 2006 01 01 – 221 mln. Lt, pajamos per 2005 metus – 42,7 mln. Lt.

13 lentelė. Fondo lėšų sudedamosios dalys 2004-2005 metais, tūkst. Lt

Fondo lėšų sudedamosios dalys	2004 metai		2005 metai	
	Suma	Dalis, %	Suma	Dalis, %
Valstybės įmonės IAE atskaitymai nuo pajamų, gautų už parduotą elektros energiją	39952	84%	33079	77%
Palūkanos ir pajamos už VĮ IAE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšas, panaudotas LR Vyriausybės VP įsigyti	7768	16%	9653	23%
Kitos lėšos	13	0,0%		0%
Iš viso per 2004-2005 metus:	47733	100%	42732	100%

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimo 2002-2005 metų ataskaitos

³⁶ 2005 m. liepos 19 d. LR valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. 2020-9-88 „Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų naudojimas“.

Pagrindinis Fondo pajamų šaltinis yra atskaitymai nuo Ignalinos AE pajamų, gautų už parduotą elektros energiją. Nuo 1999 m. sausio 1 d. vykdomi atskaitymai sudaro 6% IAE realizacinių pajamų (atėmus akcizą). Ateityje atskaitymai nuo IAE pajamų už parduotą elektros energiją mažės, nes sustabdžius pirmąjį bloką, sumažės IAE gaminamos elektros energijos pardavimų pajamos, tad ir atskaitymai į Fondą. Fondo įstatyme numatyta, kad Fondo pajamų šaltiniu gali būti ir pajamos, gautos už parduotą IAE turta, tačiau dėl realizuotino turto specifinio pobūdžio yra rizika, kad šis pajamų šaltinis nebus gausus, kadangi IAE įrenginių demontavimo ir radiacijos panaikinimo darbai yra labai brangūs. Faktinės 2005 m. Fondo išlaidos sudarė 72,86 mln. Lt, pajamų deficitas 2005 m. –30,1 mln. Lt (14 lentelė).

14 lentelė. Fondo pajamų, išlaidų ir atsargų palyginimas

Laikotarpis	Pajamos, tūkst. Lt	Išlaidos, tūkst. Lt	Atsarga (+), deficitas (-), tūkst. Lt
2004 metai	47 733	38 834	+8 899
2005 metai	42 732	72 866	-30 134

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimo 2002-2005 metų ataskaitos

Valstybės kontrolė valstybinio audito ataskaitoje pažymėjo, kad **atsižvelgiant į Fondo lėšų trūkumą ateityje, būtina IAE eksploataavimo nutraukimo įstatyme ir Fondo nuostatuose nustatyti Fondo administratoriaus įgaliojimus spręsti ar teikti siūlymus dėl Fondo pajamų užtikrinimo.**

3.2.3. Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų valdymo organizavimas

Fondo valdymo, tvarkymo, lėšų laikymo ir naudojimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinti Fondo nuostatai³⁷.

Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo Fondo įstatymo 6 str. nustato, kad Fondo valdytojas yra Fondo taryba, kurios pirmininkas yra ūkio ministras. Fondo tarybą sudaro septyni nariai, kuriuos skiria Lietuvos Respublikos Vyriausybė Fondo tarybos pirmininko teikimu. Į Fondo tarybą po vieną narį skiria Finansų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Valstybinė atominės energetikos saugos inspekcija, Ignalinos AE, Ignalinos AE regiono taryba (kurią sudaro Visagino miesto, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybių atstovai), Lietuvos energetikos institutas. Aplinkos ministerijos atstovas, nebūdamas Fondo tarybos nariu, turi teisę dalyvauti Fondo tarybos posėdžiuose ir susipažinti su visa informacija.

Fondo tarybos nariai dirba Fondo taryboje neatlygintinai. Fondo tarybą techniškai aptarnauja LR ūkio ministerija (LR ūkio ministerijos branduolinės energetikos ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo departamento IAE eksploataavimo nutraukimo skyrius).

Fondo taryba įgyvendina šias funkcijas:

- 1) sprendžia, kokios Ignalinos AE energetinio bloko eksploataavimo nutraukimo programos priemonės turi būti finansuojamos iš Fondo lėšų;
- 2) derina ir pritaria LR ūkio ministerijos parengtai Fondo lėšų panaudojimo metinei sąmatai, teikia ją svarstyti Vyriausybei. Šią sąmatą Vyriausybė kartu su atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektu teikia svarstyti ir tvirtinti Lietuvos Respublikos Seimui;
- 3) derina Fondo lėšų naudojimą valstybės vertybiniais popieriais (obligacijoms) įsigyti;

³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 536 „Dėl valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo Fondo nuostatų patvirtinimo“.

4) pritaria Lietuvos Respublikos ūkio ir Lietuvos Respublikos finansų ministerijų parengtai Fondo lėšų panaudojimo metinei ataskaitai ir teikia ją tvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

Fondo nuostatai³⁸ šiek tiek išplečia Fondo tarybos įgaliojimus – suteikia jai teisę spręsti ne tik tai, kurios Programos priemonės turi būti finansuojamos iš Fondo lėšų, bet suteikia teisę nustatyti ir finansavimo mastą.

Remiantis Valstybės kontrolės išsakytomis pastabomis³⁹, Fondo įstatymo 7 str. 2 d. numato, kad Fondo lėšos skiriamos vadovaujantis LR Seimo parvirtinta Fondo lėšų panaudojimo metine sąmata, todėl **Fondo taryba savarankiškai gali priimti teisėtus sprendimus tik dėl tos lėšų dalies, kuri numatyta nedetalizuotose metinės sąmatos straipsniuose** (pvz., „Kitos VĮ IAE eksploatavimo nutraukimo programos priemonėms vykdyti“, „Nenumatytos išlaidos, susijusios su IAE I bloko sustabdymu“). Tokios nedetalizuotos išlaidos Fondo sąmatoje sudaro maždaug 30% bendros išlaidų sumos.

Nors formaliai Fondo taryba sprendžia, kokios Programos priemonės turi būti finansuojamos iš Fondo lėšų⁴⁰, tačiau praktiškai Fondo taryba šioje veikloje nedalyvauja, nes nutraukimo priemonių planą, kuriame jau nurodyti priemonių finansavimo šaltiniai, rengia LR ūkio ministerijos darbuotojai ir tvirtina ūkio ministras, o ne Fondo taryba. Šie plano projektai, kaip sisteminis dokumentas, Fondo tarybos posėdžiuose net nesvarstomi. Fondo tarybos posėdžiuose balsuojama dėl lėšų skyrimo jau parengtiems projektams finansuoti. Tad rengiant priemonių planą ir numatant reikalingą priemonių finansavimo poreikį iš Fondo lėšų, iškyla svarbus prieštaravimas: Ūkio ministras patvirtina ministerijos parengtą planą, kuriame jau nurodyta, kad priemonių įgyvendinimas finansuojamas iš Fondo lėšų, o po to jis vadovauja Fondo tarybai, sprendžiančiai, kokios priemonės turėtų būti finansuojamos iš Fondo.

Atsižvelgiant į aukščiau paminėtus prieštaravimus bei Valstybės kontrolės pastabas, naujoje Fondo įstatymo redakcijoje⁴¹, kuri įsigalios nuo 2007 m. sausio 1 d., pakeistas Fondo valdytojas bei **įvesta nauja – „Fondo administratoriaus“ sąvoka.** Nauja Fondo įstatymo redakcija numato, kad Fondo valdytoja yra LR ūkio ministerija, o Fondo administratorė – Vyriausybės įgaliota institucija. Tokiu būdu naujoje Fondo įstatymo redakcijoje **Fondo tarybai, kuri iki šiol būdama kolegialus, neatlygintinai dirbantis valdymo organas, turėjo labai mažai įtakos, suteikiamas tik patariamasis vaidmuo.**

Naujoje Fondo įstatymo redakcijoje taip pat nustatyta, kad asmeninę Fondo tarybos sudėtį Fondo valdytojas LR ūkio ministerijos, LR finansų ministerijos, LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, LR aplinkos ministerijos, LR Ignalinos atominės elektrinės regiono plėtros tarybos, Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos ir Ignalinos AE teikimu (po vieną narį) tvirtina LR ūkio ministerija (Fondo valdytojas). Fondo tarybos darbui vadovauja Fondo tarybos pirmininkas, jis tvirtina Fondo tarybos darbo reglamentą.

Nuo 2007 m. sausio 1 d. Fondo tarybai paliekama viena funkcija - rengti ir teikti Fondo valdytojui rekomendacijas dėl Fondo lėšų skyrimo Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plano priemonėms finansuoti.

Atsakingos už programos priemonių įgyvendinimą valstybės institucijos, vadovaudamosi programos įgyvendinimo priemonių planu, iki kiekvienų metų balandžio 1 dienos pateikia Fondo tarybai paraišką skirti

³⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 536 „Dėl valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo Fondo nuostatų patvirtinimo“.

³⁹ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. 2020-9-88 „Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų naudojimas“, patvirtinta 2005 m. liepos 19 d.

⁴⁰ 2001 m. liepos 12 d. LR VĮ IAE eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymo 6 str. 3 punkto 1 dalis.

⁴¹ 2006 m. birželio 22 d. LR VĮ IAE eksploatavimo nutraukimo Fondo įstatymo pakeitimo įstatymas, Nr. X-710.

lėšų, nurodydamos ateinančiais metais numatomas įgyvendinti priemonės, pateikdamos kiekvienos priemonės vykdymo išlaidų sąmatos projektą ir kalendorinį lėšų poreikio planą.

LR ūkio ministras 2005 m. vasario 25 d. įsakymu Nr.4-92, patvirtino VĮ Ignalinos AE pirmojo ir antrojo blokų eksploataavimo nutraukimo programos įgyvendinimo planą, kuriame Ignalinos AE regiono plėtros tarybai ir Ignalinos AE regiono plėtros agentūrai pavesta vykdyti ekonomines ir socialines priemones neigiamoms įėgainės uėždarymo pasekmėms švelninti. Nors plane nurodytoms veikloms vykdyti 2006 m. pagrįstas 7.435 mln. Lt. finansavimo poreikis, bet 2006 m. VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų sąmatoje neigiamiems socialiniams ir ekonominiams padariniams Ignalinos AE regione sušvelninti, nutraukus valstybės įmonės Ignalinos AE eksploataavimą, skiriama 6.0 mln. Lt, o iš šios sumos 3.0 mln. Lt skiriami Ignalinos AE atleidžiamų darbuotojų socialinėms garantijoms įgyvendinti (išmokoms, kompensacijoms ir pan.).

Iki 2006 m. gruodžio 31 d. paraiškas Fondo lėšoms gauti registruoja Fondo tarybos sekretoriatas, kurio funkcijas atlieka LR ūkio ministerijos Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo skyrius. Šis skyrius tvarko Fondo lėšų srautų analitinės apskaitos registrus, nors remiantis Valstybės kontrolės audito ataskaita, tai nėra skyriaus funkcija. Jei teikiant paraišką pateikiami ne visi reikalaujami dokumentai ar pateiktos paraiškos neatitinka nustatytų kokybės reikalavimų, nustatomas terminas, per kurį trūkumai turi būti pašalinti. Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo skyriaus funkcijos, vykdant Fondo tarybos sekretoriato veiklą:

- priima paraiškas skirti Fondo lėšų;
- prireikus reikalauja iš paraiškų teikėjų papildomos informacijos;
- nustato paraiškose pateiktos medžiagos pirminę atitiktį Fondo lėšų naudojimo tikslams;
- teikia Fondo tarybai išvadas dėl gautų paraiškų;
- teikia paraišką svarstyti Fondo tarybos posėdyje;
- surenka iš Fondų lėšų gavėjų atskaitomybės dokumentus apie lėšų panaudojimą;
- reikalauja iš Fondo lėšų gavėjų papildomų paaiškinimų dėl atskaitomybėje pateikiamų ūkiniu faktų;
- organizuoja Fondo tarybos posėdžius;
- rengia ir teikia Fondo tarybos nariams medžiagą posėdyje numatomais svarstyti klausimais;
- rašo Fondo tarybos posėdžių protokolus;
- organizuoja Fondo tarybos sprendimų įgyvendinimą;
- vykdo kitus Fondo tarybos pirmininko pavedimus.

Pažymėtina, jog LR ūkio ministerijos Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo skyriui priskirtoms funkcijoms įgyvendinti nėra skiriama pakankamai išteklių ir nesuteikti įgaliojimai, įgalinantys vykdyti Fondo administratoriaus funkcijas. Iki šiol neišspręstas klausimas, kurio subjekto vidaus audito tarnybos sferoje yra Fondo veikla. Visa tai nesudaro tinkamos aplinkos taupiam ir efektyviam Fondo lėšų naudojimui.

Remiantis galiojančiais teisės aktais, kokios Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo priemonės ir kokių mastu turi būti finansuojamos Fondo lėšomis, sprendžia Fondo taryba. **Nuo 2007 m. sausio 1 d., įsigaliojus naujai Fondo įstatymo redakcijai, ši sprendimo funkcija bus pavesta LR ūkio ministerijai, kuri šį sprendimą priims, atsižvelgdama į Fondo tarybos rekomendacijas.**

Sprendimą dėl Fondo lėšų skyrimo Fondo taryba priima ne vėliau kaip iki kiekvienų metų liepos 1 dienos; vadovaudamasi šiuo sprendimu, LR ūkio ministerija rengia Fondo lėšų naudojimo metinę sąmatą. Fondo taryba derina LR ūkio ministerijos parengtą Fondo lėšų naudojimo metinę sąmatą, pritaria jai ir teikia svarstyti Vyriausybei. Šią sąmatą Vyriausybė kartu su atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo

projektu teikia svarstyti ir tvirtinti LR Seimui. Fondo lėšos numatytoms priemonėms finansuoti skiriamos vadovaujantis LR Seimo patvirtinta Fondo lėšų naudojimo metine sąmata.

LR finansų ministerija, gavusi iš LR ūkio ministerijos mokėjimo paraiškas, perveda iš Fondo skirtas lėšas paraiškose nurodytiems programos priemonių vykdytojams.

Valstybės kontrolė, atlikusi Fondo lėšų skirstymo ir panaudojimo auditą,⁴² nustatė Fondo valdymo problemą, kadangi IAE uždarymo plano priemonių finansavimas jau pasiekė tokį lygį, kuomet tik lėšų valdymo strateginio lygmens sprendimų jau nepakanka – būtinas efektyvus operatyvinis valdymas, kurio administracinė struktūra nesukurta. **Pagrindinės Valstybės kontrolės išsakytos pastabos ir rekomendacijos Fondo valdymui:**

1. Fondo lėšų administravimas nepavestas Vyriausybės įgaliotai institucijai, todėl **rekomenduota pavesti Fondo lėšų administravimą Fondo administratoriui, kurio funkcijas atliktų Vyriausybės įgaliota institucija.**

2. LR ūkio ministerijos kaip Fondo valdytojos įgaliojimai ir funkcijos nei Fondo įstatyme, nei jo nuostatuose neregamentuoti. LR ūkio ministerijos kaip Fondo valdytojos tvarkytojos uždaviniai ir funkcijos nenurodyti ir LR ūkio ministerijos nuostatuose. Kai kurias Fondo veiklos organizavimo ir lėšų administravimo funkcijas vykdo Ūkio ministerijos Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo skyrius, kuris negali visapusiškai vykdyti tokių funkcijų, nes tam neturi nei reikiamų įgaliojimų, nei išteklių. Atsižvelgiant į tai, Valstybės kontrolė rekomendavo **atskirti Fondo lėšų administravimo funkcijas nuo LR ūkio ministerijos Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo skyriaus veiklos, pavedant jas Fondo administratoriui.**

3. Fondo veiklą reglamentuojantys teisės aktai nenumato Fondo valdytojo atsakomybės už sprendimus ir jos atskaitomybės Vyriausybei už savo veiklą. Fondo valdytojo funkciją įgyvendinant Fondo tarybai, Fondo tarybos sudarymo principai sąlygojo galimą interesų konfliktą tarp jos narių ir Fondo tikslų. Atsižvelgiant į tai, Valstybės kontrolė rekomendavo **įgalioti Fondo tarybą rengti ir teikti Fondo valdytojui rekomendacijas dėl Fondo lėšų skyrimo Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plano priemonėms finansuoti, atskiriant nuo Fondo tarybos Fondo valdytojo funkcijas bei suteikiant tik patariamąjį vaidmenį.**

4. Visiems subjektams, kuriems Fondo lėšos skiriamos tiesiogiai ir jie yra Fondo lėšų naudotojai, lėšos pervedamos nesudarius su jais sutarčių, kuriose būtų nurodyta lėšų panaudojimo tikslai, šalių atsakomybė, įvykdymo terminai, kontrolės procedūros. Sutartys nesudaromos, kadangi nėra juridinio asmens teisės turinčio Fondo lėšų administratoriaus. Tai trukdo tinkamai organizuoti Fondo lėšų panaudojimo procesą, efektyvų jo operatyvinį valdymą ir kontrolę. Valstybės kontrolė rekomendavo **įgalioti Fondo administratorių sudaryti su Fondo lėšų naudotojais sutartis, kuriose būtų nurodyta lėšų panaudojimo tikslai, šalių atsakomybė, įvykdymo terminai, kontrolės procedūros.**

Ignalinos AE uždarymo priemonių plano priemonės yra labai specifinės, kaip ir atsakingų už priemonių plano įgyvendinimą ūkio subjektų veikla ar jos aplinka, todėl Fondo lėšų panaudojimą reglamentuojančiuose teisės aktuose neįmanoma iš anksto numatyti visų aplinkybių ar situacijų, kurios gali iškilti veiklos procese. Siekiant taupaus, efektyvaus ir teisiškai apibrėžto Fondo lėšų panaudojimo, **Fondo lėšos ūkio subjektams turi būti perduodamos, sudarant su jais sutartis, kuriose būtų aptarti konkretūs lėšų panaudojimo aspektai, šalių atsakomybė, terminai, kontrolės procedūros.**

---

⁴² Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. 2020-9-88 „Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų naudojimas“, patvirtinta 2005 m. liepos 19 d.

5. Nesant Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų programos įgyvendinimą administruojančios institucijos, susiduriama su neefektyviu lėšų paskirstymu ir panaudojimu, kaip pvz. nepakankamai pagrįstos projektų sąmatos, nepagrįstos sąmatose nurodytos medžiagų ir darbų rinkos kainos. Todėl rekomenduojama **sukurti administracinę fondo valdymo struktūrą, kuri užtikrintų efektyvų operatyvinį valdymą ir tinkamą paraiškų vertinimo ir projektų įgyvendinimo kontrolę.**

Atsižvelgiant į aukščiau išvardintas Valstybės kontrolės pastabas bei 1 ir 2 šios studijos skyriuose pateiktą ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės mechanizmų aprašymą, vertiname, jog tikslinga pagrindinius ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų administravimo ir kontrolės sistemos bruožus perkelti, kuriant Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimo kontrolės mechanizmą, kuriame būtų:

- **sukurta administracinė Fondo valdymo struktūra;**
- **būtų užtikrintas formalizuotas paraiškų vertinimas, siekiant užtikrinti lėšų paskirstymo efektyvumą;**
- **paramos lėšos Fondo lėšų naudotojams būtų pervedamos tik sudarius sutartis, kuriose būtų nurodyta lėšų panaudojimo tikslai, šalių atsakomybė, įvykdymo terminai, kontrolės procedūros bei patikrinus deklaruojamų išlaidų tinkamumą finansuoti;**
- **būtų įvesta projektų įgyvendinimo kontrolės procedūra, numatant projektų patikrų projektų įgyvendinimo vietoje vykdymą, kas padidintų lėšų panaudojimo efektyvumą.**

4. Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimo kontrolės mechanizmo modelis

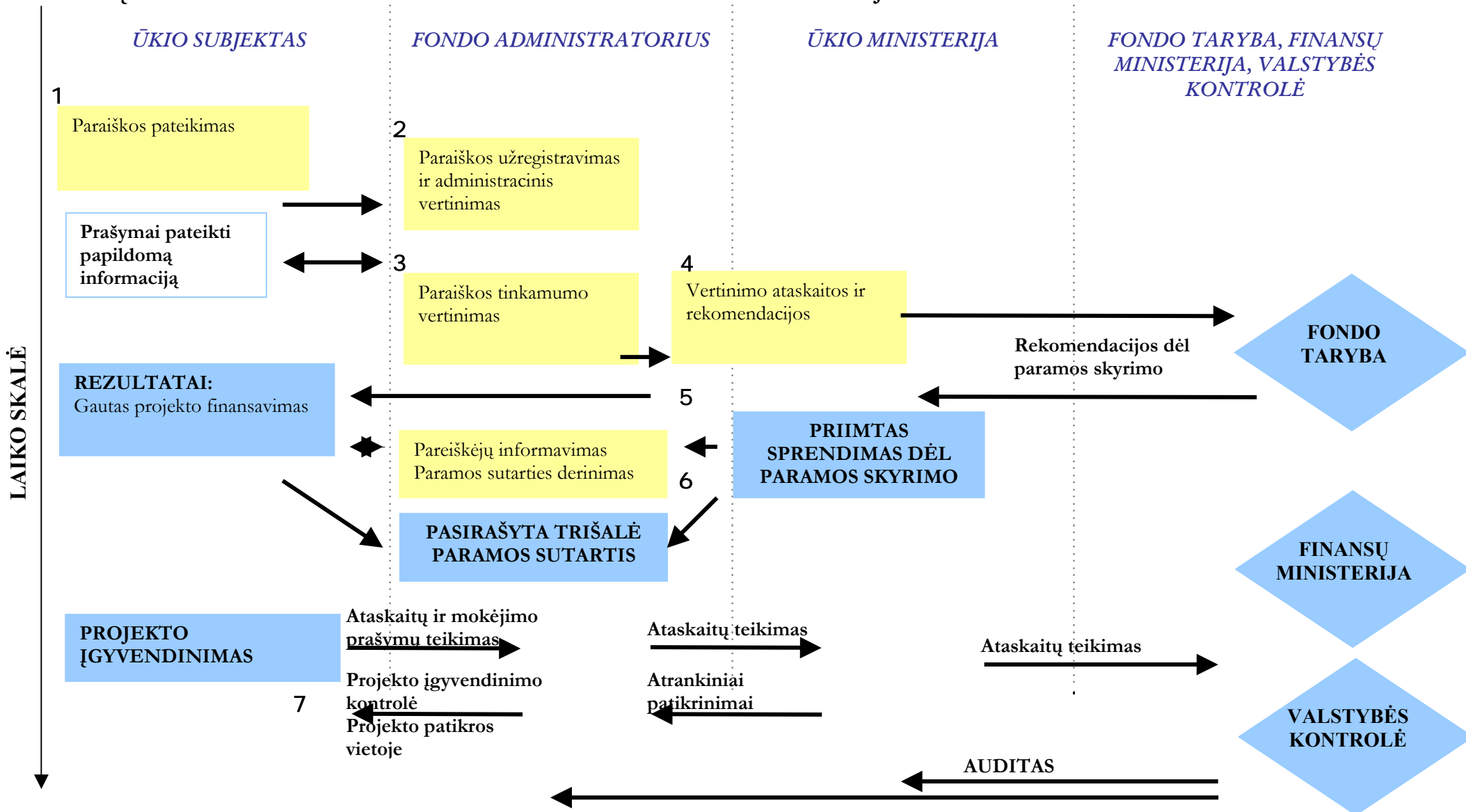
Nuo 2007 m. sausio 1 d., įsigaliojus Valstybinės įmonės Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo įstatymo pakeitimo įstatymui, pasikeis atsakomybių už VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų valdymą pasiskirstymas (15 lentelė)

15 lentelė. Atsakomybių už VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų valdymą pasiskirstymas nuo 2007 m. sausio 1 d.

Institucija	Pagrindinės funkcijos, įgyvendinant VĮ IAE eksploataavimo nutraukimo fondo veiklą
LR Seimas	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tvirtina atitinkamų metų Fondo lėšų sąmatą, kuria vadovaujantis skiriamos Fondo lėšos Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plane nustatytoms priemonėms finansuoti ■ Tvirtinta Fondo lėšų sąmatos įvykdymo ataskaitą
LR Vyriausybė – Fondo steigėja	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tvirtina Ignalinos AE atskaitymų į Fondo sąskaitą dydį nuo pajamų, gautų už parduotą elektros energiją ■ Kartu su atitinkamų metų valstybės biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektu teikia Seimui Fondo lėšų sąmatos projektą ■ Kartu su atitinkamų metų valstybės biudžeto įvykdymo ataskaita teikia tvirtinti Seimui Fondo lėšų sąmatos įvykdymo ataskaitą
Valstybės kontrolė	<ul style="list-style-type: none"> ■ Atlieka Fondo lėšų naudojimo valstybinį auditą
Finansų ministerija	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tvarko Fondo lėšų įplaukų ir išmokų apskaitą nustatyta tvarka ■ Teikia Ūkio ministerijai informaciją, kurios reikia Fondo lėšų sąmatos įvykdymo ataskaitai rengti ■ Investuoja laikinai laisvas Fondo lėšas pagal savo patvirtintą tvarką, garantuodama jų, taip pat investavimo metu gautų investavimo pajamų grąžinimą į Fondo sąskaitą
Ūkio ministerija – Fondo valdytojas	<ul style="list-style-type: none"> ■ Koordinuoja ir vadovauja Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo ir kontrolės veiklai ■ Rengia atitinkamų metų Fondo lėšų sąmatos projektą ir teikia jį Vyriausybei ■ Atsižvelgdama į Fondo tarybos rekomendacijas, priima sprendimą dėl Fondo lėšų skyrimo Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plano priemonių finansavimo ■ Koordinuoja Fondo lėšų apskaitos tvarkymą ■ Rengia ir teikia Vyriausybei Fondo lėšų sąmatos įvykdymo ataskaitą
Fondo Taryba	<ul style="list-style-type: none"> ■ Rengia ir teikia Ūkio ministerijai rekomendacijas dėl Fondo lėšų skyrimo Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plano priemonėms finansuoti
Vyriausybės igaliota institucija – Fondo administratorius	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vykdo tiesioginį Fondo lėšų administravimą ir projektų įgyvendinimo kontrolę ■ Teikia Ūkio ministerijai informaciją, kurios reikia Fondo lėšų sąmatos įvykdymo ataskaitai rengti

Siūlomas VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo panaudojimo kontrolės mechanizmo modelis bei jo funkcionavimo schema parengta, atsižvelgiant į nuo 2007 m. sausio 1 d. pasikeisiančias institucijų, atsakingų už VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų valdymą funkcijas.

VĮ IGNALINOS AE EKSPLOATAVIMO NUTRAUKIMO FONDO PANAUDOJIMO KONTROLĖS MECHANIZMO MODELIS

Žemiau pateikiamas siūlomo Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimo kontrolės mechanizmo procedūrų aprašymas:

Paraiškų vertinimas ir atranka

Fondo administratorius Ūkio ministerijos nustatyta tvarka skelbia kvietimus teikti projektų paraiškas bei vykdo pareiškėjų pateiktų ir užregistruotų paraiškų vertinimą. Vertinimas vykdomas laikantis paraiškų vertinimo tvarkos bei projektų atrankos kriterijų, apibrėžtų **VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo taisyklėse**.

Paraiškos vertinimo metu Fondo administratorius gali atlikti patikrą vietoje. Apie planuojamą patikrą vietoje pareiškėjas informuojamas išsiunčiant jam informacinį raštą, kuriame nurodoma, kokia informacija, duomenys, dokumentai turi būti prieinami Agentūros darbuotojams. Parengus patikros vietoje ataskaitą, atsižvelgiant į joje pateikiamą informaciją, paraiška vertinama toliau. Patikros metu nustačius, jog pareiškėjas paraiškoje pateikė klaidingą arba klaidinančią informaciją, Fondo administratorius atmeta paraišką.

Paraiškų vertinimo procesas susideda iš dviejų etapų:

- **administracinės atitikties vertinimas**, kurio metu patikrinama, ar paraiška yra visiškai sukomplektuota, tai yra, ar pateikti reikalaujami pateikti dokumentai bei paraiškos priedai. Administracinės atitikties vertinimas atliekamas užpildant tipinės formos paraiškos administracinės atitikties vertinimo lentelę (žr. 3 priedas). Jeigu vertinant paraišką administracinės atitikties lentelėje pažymimas bent vienas atsakymas „ne“, pareiškėjui siunčiamas raštas, kuriame prašoma per rašte nurodytą terminą pateikti trūkstamą informaciją arba dokumentus. Pareiškėjui per nustatytą terminą prašomos informacijos ir dokumentų nepateikus, Fondo administratorius priima sprendimą atmeti paraišką bei per 5 darbo dienas parengia ir išsiunčia informacinį pranešimą pareiškėjui dėl paraiškos atmetimo, nurodydama paraiškos atmetimo priežastis. Teigiamai atsakius į visus administracinės atitikties vertinimo lentelės klausimus, paraiška perduodama į kitą vertinimo etapą.

- **tinkamumo skirti paramą vertinimas**, kuriuo metu nustatoma, ar pareiškėjas ir projektas yra tinkami gauti paramą pagal atitinkamą Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plane numatytą priemonę. Tinkamumo skirti paramą vertinimą atlieka ne mažiau kaip du vertintojai, kuriuos skiria Fondo administratorius. Vertinimo metu užpildoma paraiškos tinkamumo skirti paramą vertinimo lentelė. Tinkamumo skirti paramą vertinimo metu turi būti atsakyta į du pagrindinius klausimus:

- ar projekto veiklos yra skirtos neigiamiems socialiniams ir ekonominiams Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo padariniams Lietuvos Respublikos Ignalinos atominės elektrinės regione sušvelninti;

- ar projekte numatytos išlaidos, kurias prašoma finansuoti iš Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo, yra pagrįstos (išlaidų dydžio pagrįstumas, būtinumas projekte numatytiems rezultatams pasiekti)

Jeigu paraiška atitinka ne visus išskeltus tinkamumo kriterijus, taip pat jei Fondo administratoriui trūksta informacijos įvertinti paraišką, pareiškėjui siunčiamas raštas, kuriame prašoma per rašte nustatytą terminą pateikti trūkstamus ar papildomus duomenis, dokumentus, patikslinti ar papildyti paraiškoje pateiktą informaciją. Jeigu dalis projekto išlaidų yra nepagrįsta, nėra akivaizdus šių išlaidų būtinumo projekto veiklos sritims įgyvendinti, pareiškėjas raštu paprašomas pagrįsti tokias išlaidas ir/arba jam pasiūloma sumažinti dalį projekto išlaidų. Pareiškėjui per Agentūros nurodytą terminą nepateikus prašomos informacijos arba jo pateikta informacija nepagrindžia išlaidų būtinumo projekto veiklos įgyvendinti, nepagrįstos išlaidos laikomos netinkamomis finansuoti. Jei projekto išlaidos yra suskaičiuotos nesinaudojant realiais įkainiais, vertintojai turi teisę perskaičiuoti projekto biudžetą naudodami vidutinius rinkos įkainius ir atitinkamai sumažina tinkamas finansuoti išlaidas, apie tai informuojant pareiškėją. Pareiškėjui sutikus su nustatyta maksimalia tinkamų išlaidų suma ir paramos dydžiu, Fondo administratorius parengia išvadą, ar projektas yra tinkamas gauti paramą ir kokio maksimalaus dydžio parama gali būti suteikta, taip pat ar pareiškėjas sutinka įgyvendinti projektą su Agentūros nustatytu paramos dydžiu.

Jei pareiškėjas nesutinka su nustatyta maksimalia tinkamų išlaidų suma ir paramos dydžiu, Fondo administratorius atmeta paraišką, raštu apie priežastis informuodamas pareiškėją.

Sprendimo dėl paramos skyrimo priėmimas

Atlikus paraiškos administracinės atitikties ir tinkamumo vertinimą, Fondo administratorius pateikia savo išvadą bei rekomendacijas Ūkio ministerijai bei Fondo Tarybai. Fondo taryba, apsvarsčiusi Fondo administratoriaus pateiktą vertinimo ataskaitą, pateikia Ūkio ministerijai rekomendacijas dėl paramos skyrimo projektams finansuoti.

Galutinį sprendimą dėl paramos skyrimo priima Ūkio ministerija, vadovaudamasi Fondo Tarybos rekomendacijomis.

Sprendimo dėl paramos skyrimo kopija išsiunčiama Fondo administratoriui.

Paramos sutarčių sudarymas

Fondo administratorius informuoja pareiškėjus apie priimtą sprendimą ir inicijuoja trišalės sutarties tarp Fondo administratoriaus, Ūkio ministerijos ir atrinktų projektų pareiškėjų pasirašymą. Paramos sutartyje nurodomi Fondo lėšų panaudojimo tikslai, šalių atsakomybė, įvykdymo terminai, projekto įgyvendinimo kontrolės procedūros.

Projektų įgyvendinimo priežiūra ir ataskaitų teikimas

Projekto vykdytojas, gaudamas paramą, privalo užtikrinti tinkamą projekto priežiūros vykdymą per visą projekto įgyvendinimo laikotarpį. Projekto vykdytojas teikia Fondo administratoriui nustatytos formos tarpines (ne rečiau kaip kartą per pusę metų) ir galutines projektų įgyvendinimo ataskaitas.

Kartu su tarpinėmis įgyvendinimo ataskaitomis projekto vykdytojas pateikia auditoriaus išvadą ir audito ataskaitą. Jei mokėjimo prašymai teikiami rečiau nei kas 3 mėnesiai, projekto vykdytojas kas 3 mėnesius Fondo administratoriui teikia tarpines projekto įgyvendinimo ataskaitas, kuriose pateikiama informacija apie projekto įgyvendinimo eigą, atliktus pirkimus bei išlaidas, patirtas per ataskaitinį laikotarpį. Kartu su tarpinėmis projekto įgyvendinimo ataskaitomis projekto vykdytojas pateikia veiklą pagrindžiančius dokumentus.

Fondo administratorius vertina gautas projekto įgyvendinimo ataskaitas bei priima sprendimą, ar projektas vykdomas laikantis sutarties sąlygų.

Projekto vykdytojas privalo informuoti Fondo administratorių apie visus nukrypimus nuo planuoto projekto įgyvendinimo, keičiančius projekto apimtį, projekto išlaidas, projekto įgyvendinimo laiką, net jei šie pakeitimai nėra susiję su paramos sutarties keitimu.

Mokėjimų prašymų teikimas ir tvirtinimas

Fondo administratorius yra atsakingas už visų išlaidas pateisinančių dokumentų ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų tikrinimą. Projekto vykdytojas užpildo ir teikia Agentūrai nustatytos formos mokėjimo prašymą, kartu pateikdamas išlaidas pagrindžiančius dokumentus. Mokėjimo prašyme vykdytojas privalo deklaruoti visas patirtas tinkamas finansuoti išlaidas nuo projekto įgyvendinimo pradžios ir per atsiskaitomąjį laikotarpį. Kartu su tarpinio ir galutinio mokėjimo prašymais projekto vykdytojas pateikia patvirtintas ataskaitinio laikotarpio išlaidas pateisinančių dokumentų ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų (sąskaitų, kitų apskaitos dokumentų, sutarčių, buhalterinių ir kitų pažymų bei įsakymų ir jų apmokėjimo dokumentų) kopijas.

Kartu su galutinio mokėjimo prašymu projekto vykdytojas pateikia Agentūrai galutinę projekto įgyvendinimo ataskaitą ir auditoriaus išvadą bei audito ataskaitą.

Gavus mokėjimo prašymą, Fondo administratorius tikrina, ar mokėjimo prašymas užpildytas tinkamai, ar pateikti visi privalomi priedai. Jeigu nors vienas iš tikrinimo elementų yra įvertinamas neigiamai, projekto vykdytojui suteikiamas terminas ištaisyti nustatytus trūkumus. Jei per nustatytą terminą projekto vykdytojas nepateikia trūkstamos informacijos, Fondo administratorius mokėjimo prašymą atmeta, nurodydamas atmetimo priežastis. Pašalinus nurodytus neatitikimus, projekto vykdytojas mokėjimo prašymą gali pateikti pakartotinai. Esant poreikiui, Fondo administratorius gali inicijuoti projekto patikrą vietoje.

Pagal gautus ir patvirtintus mokėjimo prašymus Fondo administratorius parengia ir pateikia paraiškas Ūkio ministerijai dėl lėšų pervedimo projekto vykdytojui.

Projektų patikra vietoje

Kiekvienas projektas privalo būti patikrintas projekto įgyvendinimo vietoje mažiausiai vieną kartą per projekto įgyvendinimo laikotarpį. Patikrą vietoje atlieka Fondo administratorius. Patikros vietoje metu turi būti tikrinama, ar:

- projekto vykdytojo Fondo administratoriui pateiktoje projekto paraiškoje, mokėjimo prašymuose ir projekto ataskaitose nurodyta informacija yra teisinga;
- projekto vykdytojo kartu su mokėjimo prašymais teiktos išlaidas pateisinančių dokumentų ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų kopijos atitinka šių dokumentų originalus;
- yra atlikti darbai, suteiktos paslaugos ir įsigytos prekės, už kurias projekto vykdytojas atsiskaito projekto administratoriui.
- nėra padaryta teisės aktų pažeidimų projekto vykdytojui naudojant paramos lėšas.
- projekto vykdytojas laikosi Sutarties sąlygų.

Nustačiusi paramos sutarties pažeidimų, Fondo administratorius apie tai informuoja Ūkio ministeriją, kuri turi teisę sustabdyti arba nutraukti mokėjimų projekto vykdytojui procedūras, nutraukti paramos sutartį, pareikalauti projekto vykdytojo grąžinti jau išmokėtas lėšas.

Atrankiniai patikrinimai

Ne mažiau kaip 15 procentų visų deklaruotų tinkamų finansuoti išlaidų turi būti patikrinta Ūkio ministerijos organizuojamų atrankinių patikrinimų metu. Atrankiniai patikrinimai planuojami ir vykdomi, remiantis patvirtinta VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų atrankinių patikrinimų pavyzdine metodika.

Projektų užbaigimas

Baigus projektą, projekto vykdytojas pateikia Fondo administratoriui galutinę projekto ataskaitą. Galutinė projekto ataskaita turi būti pateikta kartu su auditoriaus išvada bei audito ataskaita ir galutiniu mokėjimo prašymu. Galutinės projekto įgyvendinimo ataskaitos vertinimo procedūra analogiška tarpinių projekto ataskaitų vertinimo procedūrai.

Projektų dokumentų saugojimas

Visi su VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšomis remiamų projektų įgyvendinimu susiję dokumentai turi būti saugomi ne trumpiau kaip 10 metų po projekto įgyvendinimo pabaigos. Dokumentų tinkamą saugojimą visais administravimo lygmenimis užtikrina Ūkio ministerija.

5. Pasiūlymai teisės aktams, reikalingų Fondo lėšų panaudojimo kontrolės mechanizmui sukurti

Atlikus ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo ir kontrolės mechanizmų, taikomų Lietuvoje, analizę bei įvertinus galimybes pagrindines šių mechanizmų procedūras taikyti administruojant VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo (toliau – Fondas) lėšas, atsižvelgiant į esamą situaciją (šiuo metu taikomą Fondo lėšų administravimo praktiką bei teisinę bazę), siūlome inicijuoti šių teisės aktų parengimą:

- 1) **Atsižvelgiant į 2006 m. birželio 22 d. Valstybinės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo fondo įstatymo pakeitimo įstatymo 2 str. 2 punkto nuostatas, patvirtinti naujus Fondo nuostatus.**

Rengiant naują Fondo nuostatų redakciją numatyti šiuos pakeitimus:

- 1.1) **Pateikti Fondo administratoriaus sąvokos apibrėžimą** numatant, kad "Fondo administratorius - institucija, atsakinga už priskirtų VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo priemonių projektų administravimą ir įgyvendinimo priežiūrą administravimą ir įgyvendinimo priežiūrą.
- 1.2) **Numatyti, jog Fondo administratoriaus veiklos tikslas** - užtikrinti veiksmingą VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo programos priemonių projektų administravimą: paraiškų priėmimą, tikrinimą, atranką, vertinimą, įgyvendinimo priežiūrą bei kontrolę, paramos gavėjų atliekamų pirkimų priežiūrą, mokėjimo prašymų tikrinimą bei vertinimą ir kontroliuoti jų pagrindu atliekamus mokėjimus, kaupti su teikiama parama susijusią informaciją, vykdyti paramos lėšų apskaitą ir kitas funkcijas.

- 1.3) Fondo nuostatuose **numatyti šias Fondo administratoriaus funkcijas:**

„Fondo administratorius atlieka šias funkcijas:

1.3.1) Ūkio ministerijos nustatyta tvarka skelbia kvietimus teikti projektų paraiškas, vertina projektų paraiškas, prireikus pasitelkia nepriklausomus ekspertus išvadoms dėl projektų pateikti;

1.3.2) pagal kompetenciją teikia juridiniams ir/arba fiziniams asmenims, siekiantiems gauti VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo paramą projektui įgyvendinti, Fondo lėšų administravimo taisyklėse nustatytą informaciją, kurios reikia projektų paraiškoms parengti ir pateikti;

1.3.3) rengia projektų paraiškų vertinimo ataskaitas ir teikia Ūkio ministerijai;

1.3.4) gavus Ūkio ministerijos sprendimą dėl paramos projektams skyrimo, apie gautą sprendimą informuoja projektų vykdytojus, sudaro paramos sutartis su atitinkamais juridiniais ir/arba fiziniais asmenimis;

1.3.5) rengia VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų išmokų prognozes einamiesiems ir pirmiesiems ateinantiesiems metams pagal priskirtas priemones ir teikia jas Ūkio ministerijai;

1.3.6) teikia Ūkio ministerijai pasiūlymus Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plano patikslinimo, siekiant tinkamai panaudoti VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšas;

1.3.7) pagal VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo taisyklių nustatytus kontrolės ir audito reikalavimus atlieka projektų, dėl kurių yra sudarytos paramos sutartys, priežiūrą jų įgyvendinimo laikotarpiu; tikrina projektus jų įgyvendinimo vietose, imasi būtinų veiksmų aptiktiems pažeidimams pašalinti, informuoja Ūkio ministeriją apie tikrinimo rezultatus;

1.3.8) nustačius, kad esama pažeidimų, susijusių su deklaruotomis tinkamomis finansuoti išlaidomis, praneša apie tai Ūkio ministerijai, Finansų ministerijai ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos, imasi būtinų priemonių, siekiant susigražinti paramą projektui, išmokėta ir/arba panaudotą pažeidžiant Lietuvos Respublikos teisės aktus;

1.3.9) įtraukia į informacinę sistemą duomenis apie projektų paraiškų teikėjus, projektų paraiškų vertinimo rezultatus, sudarytas paramos sutartis, būtiną informaciją apie projektus, pateiktus mokėjimo prašymus, paraiškas Ūkio ministerijai dėl lėšų pervedimo projekto vykdytojui, projektų išlaidas, projektų tikrinimo rezultatus ir kitus Ūkio ministerijos ir Valstybės kontrolės reikalaujamus duomenis;

1.3.10) tikrina ir tvirtina projektų vykdytojų mokėjimo prašymuose nurodytų išlaidų tinkamumą finansuoti, atitiktį paramos sutarties sąlygoms;

1.3.11) pagal gautus mokėjimo prašymus rengia ir teikia paraiškas Ūkio ministerijai dėl lėšų pervedimo projekto vykdytojui;

1.3.12) teikia Ūkio ministerijai informaciją, kurios reikia reikiai Fondo lėšų sąmatos įvykdymo ataskaitai ir kitoms VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo taisyklėse nurodytoms ataskaitoms parengti;

1.3.13) saugo pagal kompetenciją visus deklaruotas tinkamas finansuoti išlaidas pateisinančius ir išlaidų apmokėjimą įrodančius dokumentus, taip pat šių tinkamų finansuoti išlaidų tikrinimo dokumentus pagal VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo taisyklėse nustatytas procedūras, užtikrina, kad šie dokumentai būtų prieinami turinčioms teisę juos tikrinti institucijoms ir asmenims;

1.3.14) pagal kompetenciją dalyvauja rengiant teisės aktus, nustatančius detalias VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo ir kontrolės funkcijų atlikimo taisykles ir procedūras, rengia Fondo administratoriaus vidaus procedūrų, užtikrinančių VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo taisyklių nuostatų laikymąsi, aprašymus, užtikrina šių procedūrų laikymąsi.

1.4) Fondo nuostatuose numatyti šias **Fondo administratoriaus teises:**

„Fondo administratorius turi teisę:

1.4.1) pagal kompetenciją gauti iš Fondo valdytojo ir projektų vykdytojų visą informaciją, susijusią su VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo įstatymo įgyvendinimu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšos;

1.4.2) pasitelkti nepriklausomus ekspertus išvadoms dėl projektų pateikti”.

1.5) Fondo nuostatuose **įvesti naują „Veiklos atrankinių patikrinimų“ sąvoką** numatant, kad „Veiklos atrankiniai patikrinimai - VĮ Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo ir kontrolės sistemos efektyvumo bei deklaruotų tinkamų finansuoti išlaidų patikrinimai.“.

1.6) Fondo nuostatuose **numatyti veiklos atrankinių patikrinimų atlikimo funkcija**, numatant, kad institucija, atsakinga už veiklos atrankinius patikrinimus yra Ūkio ministerija.

1.7) Fondo nuostatuose **numatyti šias institucijos, atsakingos už veiklos atrankinius patikrinimus, funkcijas:**

„Institucija, atsakinga už veiklos atrankinius patikrinimus, atlieka šias funkcijas:

1.7.1) atlieka veiklos atrankinius patikrinimus (arba užtikrina jų atlikimą) ir apie rezultatus informuoja Finansų ministeriją ir Valstybės kontrolę.

1.7.2) rengia metinę visų atliktų VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų panaudojimo įgyvendinant paskirtas administruoti fondo priemones veiklos atrankinių patikrinimų ataskaitą, teikia šią ataskaitą Valstybės kontrolei.

1.8) Fondo nuostatuose numatyti šias institucijos, atsakingos už veiklos atrankinius patikrinimus, teises:

„Institucija, atsakinga už veiklos atrankinius patikrinimus, turi teisę pagal kompetenciją gauti iš Fondo administratoriaus ir projektų vykdytojų visą informaciją, susijusią su VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymo įgyvendinimu ir projektų vykdymu, kad įsitikintų, ar tinkamai naudojamos VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšos.

2) Atsižvelgiant į 2006 m. birželio 22 d. Valstybinės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymo pakeitimo įstatymo 2 str. 1 punkto nuostatas, **paskirti Fondo administratorių.**

3) **Parengti ir patvirtinti VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo taisykles**, kuriose būtų nustatyta:

3.1) VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų administravimo ir kontrolės tvarka;

3.2) paraiškų vertinimo tvarka bei projektų atrankos kriterijai;

3.3) projektų, dėl kurių yra sudarytos paramos sutartys, priežiūros jų įgyvendinimo laikotarpiu tvarka;

3.4) projektų patikros vietoje tvarka, numatant, kad kiekvienas projektas privalo būti patikrintas projekto įgyvendinimo vietoje mažiausiai vieną kartą per projekto įgyvendinimo laikotarpį. Institucija atsakinga už projektų patikrą vietoje - Fondo administratorius.

3.5) deklaruotų tinkamų finansuoti išlaidų pateisinančių ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų bei tinkamų finansuoti išlaidų tikrinimo dokumentų saugojimo tvarka;

3.6) ataskaitų, susijusių su VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų administravimu, rengimo ir teikimo tvarka.

4) **Parengti ir patvirtinti VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų atrankinių patikrinimų pavyzdinę metodiką**, kurioje būtų nustatyta VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų atrankinių patikrinimų planavimo ir atlikimo tvarka, atsižvelgiant į fondo veiklos specifiką. Rengiant atrankinių patikrinimų planavimo metodiką, reikia atsižvelgti į tai, kad turi būti:

4.1) patikrinta ne mažiau kaip 15 procentų visų deklaruotų tinkamų finansuoti išlaidų;

- 4.2) užtikrinta, kad per VI Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo fondo lėšomis remiamų projektų įgyvendinimo laikotarpį būtų patikrintas bent po vieną projektą pagal kiekvieną Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plane numatytą priemonę.

Literatūros ir duomenų šaltiniai

---

1. Boldrin, M., Canova, F. (2003) Regional Policies and EU Enlargement // Funck, B., Pizziti, L. (eds.) (2003) European Integration, Regional Policy, and Growth, Washington, D. C.: World Bank, P. 33-95.
2. CSF Evaluation Unit (1999) Ex Ante Evaluation of the National Development Plan, 2000-2006, Dublin.
3. EKT grupė (2003) Lietuvos integracijos į ES finansinio, ekonominio ir socialinio poveikio susistemimas ir analizė, Vilnius: Europos Komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
4. European Commission (2003) Phare Ex Post Evaluation. Country Report Lithuania, Brussels.
5. European Commission (2003) Third Report on Social and Economic Cohesion, Brussels.
6. Funck, B., Pizziti, L. (eds.) European Integration, Regional Policy, and Growth, Washington, D. C.: World Bank, 2003.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos 2004-2006 m. bendrasis programavimo dokumentas, patvirtintas 2004 m. rugpjūčio 2 d. LRV nutarimu Nr. 935.
8. Martin, Ph. (2003) Public Policies and Economic Geography // Funck, B., Pizziti, L.(eds.) European Integration, Regional Policy, and Growth, Washington, D. C.: World Bank, P. 19-33.
9. Midelfart-Knarvik, K. H., Overman, H. G. (2002) Delocation and European Integration: Is Structural Funding Justified? // Economic Policy 35, October: 322-59.
10. Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymas Nr. IX-466, patvirtintas 2001 m. liepos 12 d.
11. Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko eksploatavimo nutraukimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 19 d. nutarimu Nr. 172.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 536 „Dėl valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo nuostatų patvirtinimo“.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. 757 „Dėl Lietuvos Respublikos ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko bendrosios sutarties dėl Ignalinos tarptautinio eksploatavimo nutraukimo rėmimo fondo veiklos Lietuvoje įgyvendinimo“.
14. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2003 m. rugsėjo 27 d. įsakymas „Dėl paraiškos skirti valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų ir šio fondo lėšų naudojimo atskaitos formų patvirtinimo“.
15. Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo ir antrojo blokų eksploatavimo nutraukimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 2 d. nutarimu Nr. 117.
16. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2005 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. 4-92 „Dėl Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo programos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“.
17. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. 2020-9-88 „Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų naudojimas“, patvirtinta 2005 m. liepos 19 d.
18. Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo įstatymo pakeitimo įstatymas, Nr. X-710, patvirtintas 2006 m. birželio 22 d.
19. www.finmin.lt/bpd , BPD įgyvendinimas.
20. www.lsa.lt/esparama.
21. http://www.euro.lt/Pov_tyrimai/041215%20VPVI-strukturiniai%20g.ataskaita2-santr.pdf.

Priedai

1 priedas. Lietuvos BPD 2004-2006 m. finansavimas pagal struktūrinius fondus ir metus ⁴³ (eurais, dabartinėmis kainomis)

IŠ VISO	Iš viso	Valstybės finansavimas							Privatus finansavimas	EIB paskolos
		Iš viso	Bendrijos parama				Šalies valstybės finansavimas			
			Iš viso	ERPF	ESF	EŽŪOGF		ŽOFI		
2004-2006	1211420979	1204637524	895172684	583939739	176217551	122898628	12116766	309464840	6783455	
2004	288588846	286825148	213198004	141458098	36635904	31953643	3150359	73627144	1763698	
ERPF	188524422	188524422	141458098	141458098	0	0	0	47066324		
ESF	48574848	48574848	36635904	0	36635904	0	0	11938944		
EŽŪOGF	45257067	45257067	31953643	0	0	31953643	0	13303424		
ŽOFI	6232509	4468811	3150359	0	0	0	3150359	1318452	1763698	
2005	411890839	409584464	304401702	205294695	53201772	41785534	4119701	105182762	2306375	
ERPF	273808015	273808015	205294695	205294695	0	0	0	68513320		
ESF	70526162	70526162	53201772	0	53201772	0	0	17324390		
EŽŪOGF	59406458	59406458	41785534	0	0	41785534	0	17620924		
ŽOFI	8150204	5843829	4119701	0	0	0	4119701	1724128	2306375	
2006	510941294	508227912	377572978	237186946	86379875	49159451	4846706	130654934	2713382	
ERPF	316708195	316708195	237186946	237186946	0	0	0	79521249		
ESF	114490608	114490608	86379875	0	86379875	0	0	28110733		
EŽŪOGF	70154017	70154017	49159451	0	0	49159451	0	20994566		
ŽOFI	9588474	6875092	4846706	0	0	0	4846706	2028386	2713382	

Remiantis Lietuvos valdžios institucijų pateikta informacija, Bendrijos tarnybos ir Lietuvos valdžios institucijos nustatė vidutinį metinį nacionalinių valstybės išlaidų vidurkį, kuris turi būti išlaikytas per 2004 – 2006 m. laikotarpį – 274,61 mln. € (1999 m. kainomis). Lietuvos valdžios institucijos privalo teikti Komisijai informaciją ir bet kuriuo metu programavimo laikotarpio eigoje informuoti Europos komisiją apie įvykius, kurie gali priversti suabejoti jos gebėjimais išlaikyti šį išlaidų lygį.

⁴³ Subsidijos dydis apskaičiuotas valstybės išlaidų pagrindu, išskyrus ŽOFI

2 priedas. Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimas nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki 2006 m. rugpjūčio 31 d.

Prioritetas	2004-2006 m. įsipareigojimai, (mln.Lt)**			Pasirašyta sutarčių ***				[sisavinta lėšų (išlaidų, pripažintų deklaruotinomis EK, suma) (mln. Lt)		
				Nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2006 m. rugpjūčio 31 d. pagal institucijų duomenis iš SFMIS				Nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2006 m. rugpjūčio 31 d. pagal institucijų duomenis iš SFMIS		
	Iš viso	Lietuvos lėšų dalis (NB)	ES lėšų dalis	vnt.*	Sutarčių vertė (mln. Lt)*		ES lėšų dalis nuo įsipareigojimų ES dalies (%)	viso*	iš jų ES dalis*	ES lėšų dalis nuo ES įsipareigojimų (%)
viso:					iš jų ES dalis					
	1=2+3	2	3	4	5	6	7=6/3	8	9	10=9/3
Viso BPD:	4159,372	1068,519	3090,853	2877	3462,311	2467,481	80%	798,085	569,812	18%
1 prioritetas. Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra	1585,213	386,888	1198,324	457	1353,003	977,817	82%	416,969	306,344	26%
2 prioritetas. Žmogiškųjų išteklių plėtra	749,443	183,825	565,618	595	672,158	489,682	87%	48,582	36,130	6%
3 prioritetas. Gamybos sektoriaus plėtra	1038,126	270,122	768,004	160	850,400	592,474	77%	127,334	84,762	11%
4 prioritetas. Kaimo plėtra ir žuvininkystė	662,956	196,775	466,181	1578	516,218	354,659	76%	193,219	133,603	29%
5 prioritetas. Techninė pagalba	123,634	30,909	92,726	87	70,531	52,850	57%	11,981	8,972	10%

* Lentelės skiltis, pažymėtas žvaigždutėmis Finansų ministerija pildo iš SFMIS. Pateiktų duomenų operatyvų įvedimą į SFMIS ir šių duomenų teisingumą užtikrina tarpinės institucijos.

** Galima paklaida dėl apvalinimo (+/-) 0,001 tikslumu.

*** Pagal LRV 2006 m. gegužės 2 d. nutarimą Nr.390 - leista viršyti maksimalias lėšų sumas, dėl kurių 2006 m. asiganavimų valdytojai turi teisę prisiimti įsipareigojimus, sudarydami sutartis dėl projektų, todėl pasirašytų sutarčių vertė viršija BPD numatytas kai kurioms priemonėms lėšas.

Šaltinis: LR finansų ministerija

3 priedas. Paraiškos administracinės atitikties vertinimo lentelė

	Kriterijus	Taip	Ne	Po patikslinimo
1	Paraiška ir kartu pridedami dokumentai gauti iki galutinio pateikimo termino			
2	Paraiška visiškai užpildyta, atitinka paraiškos formą			
3	Paraiška yra pasirašyta pareiškėjo ir antspauduota			
4	Paraiška pateikta tinkamos komplektacijos (pateiktas reikalaujamas kopijų skaičius, elektroninė dokumentų versija ir kt.)			
5	Paraiška surinkta kompiuteriu (atspausdinta)			
6	Paraiška užpildyta lietuvių kalba			
7	Pateiktas reikiamas paraiškos ir jos priedų originalų ir kopijų skaičius			
8	Pateikta elektroninė paraiškos versija			
9	Pateikti visi reikalaujami paraiškos priedai:			
9.1	Pateiktas 1 priedas			
9.2	Pateiktas 2 priedas			
9.3	Pateiktas 3 priedas			
9.4	Pateiktas ...priedas			
9.5	Pateiktas n priedas			
VERTINTOJO PASTABOS. (Kokios informacijos ar dokumentų trūksta)				

4 priedas. Paraiškos tinkamumo skirti paramą vertinimo lentelė

Nr.	Tinkamumo reikalavimai	Taip	Ne	Netai- koma
1	Projektas atitinka bendrą BPD strategiją ir Lietuvos nacionalinę bei Europos Sąjungos politikos kryptis			
2	Projektas suderinamas su prioriteto ir priemonės, pagal kuriuos skiriamas finansavimas, specifiniais tikslais			
3	Projektas atitinka BPD priemonės tikslą ir uždavinius			
4	Projektas atitinka BPD priemonės specifinius atrankos kriterijus			
5	Projektas atitinka tik vieną veiklų grupę, nurodytą Gairėse pareiškėjams			
6	Projektas atitinka BPD priemonės specifinius veiklų grupės tikslus			
7	Pareiškėjas atitinka pareiškėjo tinkamumo kriterijus			
8	Pareiškėjo deklaracijoje pateikta visa reikalaujama informacija			
9	Projekto trukmė atitinka Gairių pareiškėjams reikalavimus			
10	Projektas atitinka šiose Gairėse pareiškėjams numatytas veiklas			
11	Prašoma pagalbos suma ne mažesnė, nei Gairėse pareiškėjams nurodyta mažiausia pagalba pagal atitinkamą BPD priemonės remiamų veiklų grupę			
12	Prašoma pagalbos suma ne didesnė nei Gairėse pareiškėjams nurodyta didžiausia pagalba pagal atitinkamą BPD priemonės remiamų veiklų grupę			
13	Pareiškėjo prašoma <i>de minimis</i> pagalba, atsižvelgiant į per paskutinius 3 metus gautą ir numatomą gauti <i>de minimis</i> pagalbą, neviršys didžiausio <i>de minimis</i> pagalbos dydžio (345280 Lt per 3 metus)			
14	Visos projekto išlaidos, kurioms kompensuoti prašoma pagalbos, yra tinkamos pagal šiose Gairėse nustatytas tinkamų išlaidų kategorijas ir kitus reikalavimus pagal atitinkamą BPD priemonės remiamų veiklų grupę			
15	Prašomos pagalbos intensyvumas neviršija atitinkamai valstybės pagalbos schemai ir atitinkamai BPD priemonės remiamų veiklų grupei nustatyto pagalbos intensyvumo procento (prašomos pagalbos ir visų tinkamų projekto išlaidų santykis, išreikštas procentais)			
16	Jei iš paraiškoje nurodyto projekto veiklos gaunamos grynosios pajamos projekto įgyvendinimo laikotarpiu, prašomos pagalbos dydis nustatytas atsižvelgiant į šių numatomų gauti grynujų pajamų dydį			
17	Projekto veiklos yra tinkamuose ūkio sektoriuose			
18	Prašomos pagalbos poreikis yra pagrįstas			
19	Projektas atitinka bent vieną iš priemonės specifinių kriterijų			
20	Projektas atitinka kitus projekto tinkamumo reikalavimus:			
VERTINTOJO PASTABOS. (Kokios informacijos ar dokumentų trūksta)				

5 priedas. Projekto techninio, ekonominio ir finansinio vertinimo (naudos ir kokybės vertinimo) lentelė

		Taip	Ne	Po patikslinimo
1.	Pareiškėjo ir partnerių tinkamumas			
1.1.	Pareiškėjas atitinka Gairėse pareiškėjams nustatytus tinkamumo reikalavimus			
1.2.	Pareiškėjo partneris atitinka Gairėse pareiškėjams nustatytus tinkamumo reikalavimus			
1.3.	Pareiškėjas ir/ar jo partneris turi pakankamų administracinių gebėjimų projektui vykdyti			
1.4.	Pareiškėjas ir/ar jo partneris turi pakankamų ir tinkamų gebėjimų bei kompetencijos projekto veikloms vykdyti (toms projekto veikloms, kurias vykdo pareiškėjas arba partneris)			
2.	Projekto tinkamumas finansuoti			
2.1.	Projektas atitinka BPD strategiją ir prisideda prie atitinkamos BPD priemonės tikslų įgyvendinimo			
2.2.	Projekto tikslai ir veiklos (arba jų dalis) atitinka BPD priemonės remiamas bei Gairėse pareiškėjams nurodytas veiklos sritis			
2.3.	Planuojamos vykdyti projekto veiklos atitinka Gairėse pareiškėjams nurodytas atskirų sričių remiamas veiklas			
2.4.	Projektas nepažeidžia ES ir Lietuvos Respublikos konkurencijos ir aplinkosaugos reikalavimų			
2.5.	Tikslinės grupės , kurioms skirtos projekto veiklos, atitinka Gairėse pareiškėjams nurodytas grupes			
2.6.	Projektas neprieštaruoja ES horizontaliosioms politikoms : darnaus vystymosi, lygių galimybių ir informacinės visuomenės			
2.7.	Paraiškoje nurodytos privalomos paramos informavimo ir viešinimo priemonės			
2.8.	Paraiškoje pagrįstas projekto finansinis ir institucinis tęstinumas			
2.9.	Paraiškoje yra pagrįstas paramos papildomumas (valstybės pagalbos teikimo atveju) .			
2.10.	Paraiškoje yra aprašyta ir pagrįsta pridėtinė projekto vertė .			
2.11.	Projekto įgyvendinimo vieta atitinka nustatytus reikalavimus			
2.12.	Projekto įgyvendinimo trukmė atitinka Gairėse pareiškėjams nustatytus reikalavimus			
2.13.	Projektas nebuvo gavęs ir šiuo metu negauna paramos pagal kitas BPD priemones, iš kitų Europos Bendrijų ar nacionalinių šaltinių.			
3.	Projekto išlaidų tinkamumas			
3.1.	Pareiškėjo nuosavo indėlio finansavimo šaltiniai yra aiškiai apibrėžti, patikimi, tinkami ir pakankami (jei taikoma)			
3.2.	Projekto išlaidos yra aiškios, detalios, pagrįstos, realios ir būtinos projektui įgyvendinti			
3.3.	Projekto išlaidos (arba jų dalis) atitinka tinkamų išlaidų kategorijas			
VERTINTOJO PASTABOS (Kokios informacijos ar dokumentų trūksta)				

Maksimali siūloma tinkamų finansuoti išlaidų suma, litais	
Maksimalus siūlomas paramos projektui dydis, litais:	